

Inhoud	Blz.
Horizontale Toelichting	3
Verticale Toelichting	39
Toelichting op de belastingontvangsten	119
Toelichting op de belastinguitgaven	129

1 Horizontale Toelichting

Horizontale Toelichting 2012–2017 (internetbijlage)

In deze bijlage wordt per begroting (of begrotingsfonds dan wel aanvullende post) een toelichting gegeven op het verloop van de uitgaven en niet-belastingontvangsten vanaf 2012 tot en met 2017.

De totalen per begroting zijn exclusief de bedragen die onder de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) vallen; deze uitgaven worden separaat gepresenteerd.

De cijfers van de afzonderlijke begrotingen luiden in miljoenen euro's in constante prijzen van het jaar 2012. Via aanvullende posten voor loon- en prijsbijstelling wordt een reservering opgenomen voor toekomstige loon- en prijsstijgingen.

Horizontale Toelichting

De Koning

I De Koning bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	40,0	39,9	39,8	39,7	39,6	39,6
totaal niet-belastingontvangsten	0,4					
1 UITKERING LEDEN KONINKLIJK HUIS						
Uitgaven	7,2	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3
2 Functionele uitgaven van de Koning						
Uitgaven	27,0	27,0	26,9	26,8	26,7	26,7
Ontvangsten	0,3					
3 Doorbelaste uitgaven van andere begrotingen						
Uitgaven	5,8	5,7	5,6	5,6	5,6	5,6
Ontvangsten	0,1					

De begroting van «de Koning» bevat naast de uitkeringen aan de leden van het koninklijk huis (artikel 1: *uitkering leden Koninklijk Huis*), ook de uitgaven die functioneel samenhangen met het koningschap.

Op artikel 2 staan de *functionele uitgaven van de Koning*, waaronder de uitgaven aan personeel en materieel en overige specifieke uitgaven zoals de inzet van luchtvaartuigen en het onderhoud van de Groene Draeck.

Op artikel 3 staan de *doorbelaste uitgaven van andere begrotingen*, zoals de uitgaven in het kader van voorlichting, het Militaire Huis als onderdeel van de Dienst van het Koninklijk Huis en de uitgaven van het Kabinet der Koningin. Het verschil tussen de uitgaven op artikel 2 en de uitgaven op artikel 3, is dat de uitgaven op artikel 2 via de Dienst van het Koninklijk Huis lopen.

Staten-Generaal

IIA Staten-Generaal bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	146,9	135,9	133,9	135,8	135,5	132,5
totaal niet-belastingontvangsten	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
1 Wetgeving en controle Eerste Kamer						
Uitgaven	12,3	11,4	11,5	11,5	11,5	11,5
Ontvangsten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
2 Uitgaven tbv van (oud) leden Tweede Kamer en leden EP						
Uitgaven	32,4	31,9	31,9	32,9	32,9	31,9
Ontvangsten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
3 Wetgeving en controle Tweede Kamer						
Uitgaven	100,7	93,8	93,8	95,7	95,7	93,7
Ontvangsten	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8
4 Wetgeving en controle Eerste en Tweede Kamer						
Uitgaven	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Ontvangsten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	0,0	-2,8	-4,9	-5,9	-6,2	-6,2

ICT-uitgaven van de Tweede Kamer die in 2009 niet tot besteding zijn gekomen zijn doorgeschoven naar de jaren 2011 en 2012. De uitgaven van de Tweede Kamer zijn om die reden incidenteel hoger in 2012 dan in de

Horizontale Toelichting

jaren vanaf 2013. Tevens zijn de uitgaven in 2015 en 2016 hoger door een voorzien groter beroep op de pensioen- en wachtgeldregeling en hogere fractiekosten in verband met de Tweede Kamerverkiezingen in 2016.

De inspanningsverplichting voor de taakstelling Rijk, agentschappen en uitvoerende ZBO's van het kabinet is grotendeels op artikel 10 onvoorzien gezet. De Eerste Kamer heeft de taakstelling voor 2013 volledig ingevuld. Bij Voorjaarsnota 2013 wordt de taakstelling verdeeld over de budgetten.

Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten

IIB Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	117,8	111,9	111,0	106,3	105,8	105,6
totaal niet-belastingontvangsten	5,5	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3
1 Raad van State						
Uitgaven	58,9	57,4	56,0	53,2	53,0	53,0
Ontvangsten	2,2	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
2 Algemene Rekenkamer						
Uitgaven	30,3	28,9	29,6	28,0	27,9	27,9
Ontvangsten	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
3 De Nationale Ombudsman						
Uitgaven	16,9	15,2	15,0	14,8	14,8	14,8
Ontvangsten	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
4 Kanselarij der Nederlandse Orden						
Uitgaven	4,4	3,4	3,5	3,4	3,4	3,4
Ontvangsten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
6 Kabinet van de Gouverneur van Aruba						
Uitgaven	2,1	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8
Ontvangsten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
7 Kabinet van de Gouverneur van Curaçao						
Uitgaven	2,8	2,8	2,8	2,7	2,7	2,7
Ontvangsten	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
8 Kabinet van de Gouverneur van Sint Maarten						
Uitgaven	2,2	2,1	2,0	2,0	1,9	1,9
Ontvangsten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,1

De uitgaven voor de Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten nemen af door de bijdrage aan de taakstelling Rijk, agentschappen en uitvoerende zbo's van het kabinet.

Horizontale Toelichting

Algemene Zaken

III Algemene Zaken bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	62,2	62,2	60,9	62,2	61,8	61,5
totaal niet-belastingontvangsten	7,8	6,6	6,5	6,5	6,5	6,5
1 Bevorderen eenheid regeringsbeleid						
Uitgaven	58,7	58,7	57,5	58,8	58,4	58,1
Ontvangsten	5,4	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2
4 Kabinet der Koningin						
Uitgaven	2,4	2,4	2,3	2,3	2,3	2,3
Ontvangsten	2,4	2,4	2,3	2,3	2,3	2,3
5 Cie v. Toez. I&V						
Uitgaven	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1

Het artikel *bevorderen eenheid regeringsbeleid* bestaat onder andere uit de kosten voor de baten-lastendienst Dienst Publiek en Communicatie, de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) en de Rijksvoorlichtingsdienst (RVD).

Het *Kabinet der Koningin* (KdK) draagt zorg voor de ambtelijke ondersteuning van de Koningin bij de uitoefening van haar staatsrechtelijke taken en fungeert als schakel tussen Koningin en ministers.

De *Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten* houdt toezicht op de rechtmatigheid van de uitvoering van deze wet en de Wet veiligheidsonderzoeken (Wvo). De Commissie toetst zowel het handelen van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) als de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) aan de juridische kaders die er voor deze diensten bestaan.

Koninkrijksrelaties

IV Koninkrijksrelaties bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	437,5	277,5	257,1	256,5	240,0	272,9
totaal niet-belastingontvangsten	78,7	32,9	32,2	31,8	31,8	31,8
1 Waarborgfunctie						
Uitgaven	60,9	63,6	61,8	61,8	64,9	61,8
Ontvangsten	4,9	4,9	4,9	4,9	4,9	4,9
2 Bevorderen autonomie Koninkrijkspartners						
Uitgaven	375,5	213,1	194,1	193,6	173,9	210,0
Ontvangsten	73,8	28,0	27,4	26,9	26,9	26,9
3 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	1,1	0,8	1,1	1,1	1,1	1,1

In 2012 zijn de uitgaven in het kader van de bevordering autonomie van de Koninkrijkspartners hoger dan in latere jaren. Dit hangt samen met de verantwoording van de aflossing van en rente over de door Nederland overgenomen restantschuld van het land Nederlandse Antillen, welke vanaf 2012 (tot 2030) geleidelijk aflopen. De hogere uitgaven tussen 2016 en 2017 zijn te verklaren door een hogere betaling aan rente en aflossing. Hiernaast worden de middelen voor de samenwerkingsprojecten vanaf 2012 afgebouwd.

Horizontale Toelichting

De hogere ontvangsten in 2012 op het artikel bevordering autonomie van de Koninkrijkspartners zijn grotendeels het gevolg van de overheveling van middelen ten behoeve van de betalingsachterstanden van de interne begrotingsreserve naar de begroting van Koninkrijksrelaties (IV), welke als ontvangst wordt geboekt. Verder vallen vanaf 2012 geleidelijk de renteontvangsten weg als gevolg van het niet langer verstrekken van leningen aan de Antillen middels dit begrotingshoofdstuk.

Buitenlandse Zaken

V Buitenlandse Zaken bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	11 231,0	11 777,5	12 367,0	12 825,2	13 052,1	13 583,1
totaal niet-belastingontvangsten	777,5	844,5	855,1	861,2	869,7	884,6
1 Versterkte int.rechtsorde en eerbiediging van mensenrechten Uitgaven	101,7	114,9	110,2	109,0	109,0	109,0
2 Grotere veiligheid en stabiliteit, effectieve humanitaire... Uitgaven	792,1	776,5	833,8	851,9	851,7	851,7
Ontvangsten	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
3 Europese samenwerking Uitgaven	7 162,1	7 580,5	7 960,5	8 263,3	8 520,1	8 717,3
Ontvangsten	652,1	685,3	697,7	710,4	723,3	736,5
4 Meer welvaart en minder armoede Uitgaven	790,7	939,0	1 033,9	1 100,4	1 135,5	1 434,2
Ontvangsten	25,3	57,4	55,5	48,9	44,5	46,2
5 toegenomen menselijke ontplooiing en sociale ontwikkeling Uitgaven	1 118,1	1 078,2	1 061,3	1 077,8	1 077,8	1 077,8
6 Duurzaam water- en milieubeheer Uitgaven	414,8	398,0	439,9	464,8	464,8	464,8
7 Welzijn en veiligheid van Nederlanders in het buitenland.... Uitgaven	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0
Ontvangsten	39,4	41,3	41,3	41,3	41,3	41,3
8 Versterkt cultureel profiel en positieve beeldvorming in ... Uitgaven	82,6	72,0	63,3	61,9	55,9	55,9
Ontvangsten	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
9 Geheim Uitgaven	0,1					
10 Nominaal en onvoorzien Uitgaven	0,0	33,6	120,3	148,6	133,7	172,8
11 Algemeen Uitgaven	743,8	760,0	719,0	722,5	678,5	674,4
Ontvangsten	58,6	58,6	58,6	58,6	58,6	58,6

Relatie begroting Buitenlandse Zaken en de Homogene groep internationale samenwerking (HGIS)

Er zijn twee soorten uitgaven op de begroting van Buitenlandse Zaken: HGIS en niet-HGIS. Niet-HGIS uitgaven zijn de afdrachten aan de Europese Unie. HGIS-uitgaven zijn alle andere buitenlanduitgaven. De HGIS-uitgaven worden elders toegelicht; hier wordt alleen ontwikkeling van de EU-afdrachten weergegeven.

De meerjarige ontwikkeling van het artikel *Europese samenwerking* wordt bepaald door de doorwerking van de jaarlijkse nominale groei van de EU-begroting in de Nederlandse afdrachten aan de EU. Tevens is in de meerjarige ontwikkeling de korting van 1 mld. uit het regeerakkoord verwerkt.

Horizontale Toelichting

Veiligheid en Justitie

VI Veiligheid en Justitie bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	11 430,0	11 196,9	10 958,9	10 802,3	10 762,2	10 657,3
totaal niet-belastingontvangsten	1 225,0	1 362,1	1 364,8	1 343,2	1 355,2	1 365,2
12 Rechtspleging en rechtsbijstand						
Uitgaven	1 508,3					
Ontvangsten	256,9					
13 Rechtshandhaving, criminaliteits- en terrorismebestrijding						
Uitgaven	3 122,8					
Ontvangsten	960,3					
14 Jeugd						
Uitgaven	861,7					
Ontvangsten	5,2					
21 Contraterrorisme- en nationaal veiligheidsbeleid						
Uitgaven	77,1					
23 Veiligheidsregio's en politie						
Uitgaven	5 460,7					
Ontvangsten	0,8					
25 Veiligheid en bestuur						
Uitgaven	29,0					
29 Inspectie openbare orde en veiligheid						
Uitgaven	4,8					
31 Nationale Politie						
Uitgaven		5 220,2	5 146,7	5 050,1	5 015,4	4 978,9
Ontvangsten		0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
32 Rechtspleging en rechtsbijstand						
Uitgaven		1 522,6	1 447,6	1 460,9	1 469,7	1 458,3
Ontvangsten		309,8	300,8	299,8	299,8	299,8
33 Veiligheid en criminaliteitsbestrijding						
Uitgaven		768,9	768,8	749,4	752,5	751,1
Ontvangsten		1 046,5	1 058,2	1 037,6	1 049,6	1 059,6
34 Sanctietoepassing						
Uitgaven		2 242,3	2 178,3	2 126,5	2 111,6	2 098,2
Ontvangsten		1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
35 Jeugd						
Uitgaven		804,9	789,5	781,4	782,3	745,6
Ontvangsten		2,8	2,8	2,8	2,8	2,8
36 Contraterrorisme en Nationaal Veiligheidsbeleid						
Uitgaven		205,2	211,3	207,7	207,9	207,8
91 Apparaatsuitgaven kerndepartement						
Uitgaven	259,1	357,8	329,4	338,6	334,3	327,7
Ontvangsten	1,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
92 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	103,4	71,9	84,4	84,7	85,5	86,7
93 Geheim						
Uitgaven	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1

Als gevolg van Verantwoord Begroten wijzigt de structuur en artikelin-deling van de begroting met ingang van 2013. Dit heeft tot gevolg dat de uitgaven van 2012 in deze horizontale toelichting niet altijd vergelijkbaar zijn met de daaropvolgende jaren.

De totale uitgaven voor Veiligheid en Justitie laten een daling zien vanaf 2012. Deze daling wordt in belangrijke mate veroorzaakt door de maatregelen en taakstellingen uit het regeerakkoord. Vanaf 2013 spelen ook de maatregelen uit het begrotingsakkoord hierin een rol. De stijging in de ontvangsten tussen 2012 en 2013 wordt verklaard door hoger geraamde ontvangsten uit griffierechten en hoger geraamde Pluk Ze-ontvangsten.

Horizontale Toelichting

Artikel 31 Nationale Politie

De middelen op artikel 23 zijn voor het grootste deel overgeheveld naar artikel 31. Een kleiner deel is terechtgekomen op artikel 36. Dit verklaart het verschil tussen het oude artikel 23 en het nieuwe artikel 31. De uitgaven bij de politie dalen vervolgens als gevolg van de taakstellingen en bezuinigingen uit het regeerakkoord van het kabinet en uit het begrotingsakkoord.

Artikel 32 Rechtspleging en Rechtsbijstand

De uitgaven op dit artikel dalen naar aanleiding van de bij regeerakkoord ingeboekte besparingen bij de Rechtsbijstand. De ontvangsten op dit artikel betreffen voornamelijk de ontvangsten op de griffierechten.

Artikel 34 Sanctietoepassing

De uitgaven op dit artikel dalen vanwege de taakstellingen op personeel en materieel uit het regeer- en begrotingsakkoord en de maatregelen elektronische detentie en versoberen gevangenisregime uit het begrotingsakkoord.

Artikel 35 Jeugd

De lichte daling is deels een gevolg van de verwerking van de taakstelling op personeel en materieel uit het regeerakkoord evenals de algemene taakstelling uit het begrotingsakkoord. Daarnaast laat het Prognosemodel Justitiële Ketens (PMJ) een daling zien van de capaciteitsbehoefte bij de Raad voor de Kinderbescherming.

Artikel 91 Apparaatuitgaven kerndepartement

De stijging van de uitgaven op dit artikel tussen 2012 en 2013 wordt veroorzaakt door de technische conversie van de begroting in het kader van Verantwoord Begroten.

Artikel 92 Nominaal en Onvoorzien

Artikel 92 is een doorverdeelartikel. Dit niet-beleidsartikel wordt uitsluitend gebruikt voor het parkeren van nog te verdelen loon- en prijsbijstellingen, het tijdelijk parkeren van andere nog te verdelen middelen en nog te verdelen taakstellingen.

Horizontale Toelichting

Binnenlandse Zaken

VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	5 048,9	4 790,3	4 541,5	4 484,9	4 557,0	4 648,7
totaal niet-belastingontvangsten	804,1	712,7	985,5	1 388,7	698,7	668,6
61 Openbaar bestuur en democratie						
Uitgaven	30,3	25,1	27,2	27,1	26,6	26,6
Ontvangsten	22,0	49,5	24,9	22,0	22,0	22,0
62 Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst						
Uitgaven	204,8	199,6	196,9	194,6	194,3	194,1
Ontvangsten	1,7	8,2	12,7	12,7	12,7	12,7
63 Woningmarkt						
Uitgaven	2 798,9	2 832,4	2 941,3	3 004,9	3 084,8	3 182,8
Ontvangsten	564,9	578,4	585,1	580,5	576,7	595,0
64 Woonomgeving en bouw						
Uitgaven	51,4	32,6	28,1	32,4	32,4	32,3
Ontvangsten	4,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
65 Integratie en maatschappelijke samenhang						
Uitgaven	262,1	172,4	121,2	113,0	112,3	114,9
Ontvangsten	32,4	27,6	4,4	4,4	5,9	8,9
66 Dienstverlenende en innovatieve overheid						
Uitgaven	134,6	125,8	97,2	88,4	86,0	85,8
Ontvangsten	22,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
67 Arbeidszaken overheid						
Uitgaven	47,9	43,2	40,6	35,5	37,7	37,7
Ontvangsten	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
68 Kwaliteit Rijksdienst						
Uitgaven	43,8	29,4	28,6	28,1	27,9	27,9
Ontvangsten	2,6	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
69 Uitvoering Rijkshuisvesting						
Uitgaven	60,1	59,2	58,5	58,8	58,7	57,5
Ontvangsten	2,6	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
70 Vreemdelingen						
Uitgaven	764,6	733,2	711,0	629,2	623,8	621,9
Ontvangsten	0,5					
71 Centraal Apparaat						
Uitgaven	436,2	311,0	288,2	264,0	262,3	261,1
Ontvangsten	133,9	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0
72 Algemeen						
Uitgaven	13,9	4,4	2,2	3,6	4,0	4,0
73 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	10,3	11,8	0,3	5,4	6,1	2,1
74 VUT-fonds						
Uitgaven	190,0	210,0				
Ontvangsten	15,9	19,0	328,4	739,1	51,4	

Als gevolg van de vervroegde verkiezingen is sprake van incidentele hogere uitgaven voor onder meer voorlichtingsbijeenkomsten in 2012 op het artikel *Openbaar bestuur en democratie*. De hogere ontvangsten in 2013 hebben betrekking op de in beheer name en activering van de online raadpleegbare reisdocumentenadministratie (ORRA).

De uitgaven aan de huurtoeslag op het artikel *Woningmarkt* lopen op vanwege een stijging van het aantal bijstandsgerechtigden en het oplopen van het verschil tussen huurprijsontwikkeling en netto bijstandsontwikkeling. Een deel van de stijging wordt ongedaan gemaakt door een verhoging van de opslag op de eigen bijdrage met € 4,87 per maand.

Horizontale Toelichting

De daling in het budget voor *Woonomgeving en bouw* wordt veroorzaakt door een afloop in 2012 van de tijdelijke stimuleringsregeling energiebesparende voorzieningen en een uitfasering van de innovatie- en stimuleringsregelingen gebouwde omgeving in de periode 2012–2015.

De inburgeringsbudgetten, verantwoord onder *Integratie en maatschappelijke samenhang*, worden afgebouwd. Vanaf 1 januari 2013 zijn inburgeringsplichtigen zelf (financieel) verantwoordelijk voor hun inburgering. Minder draagkrachtigen komen in aanmerking voor een sociale lening.

De uitgaven voor *Dienstverlenende en innovatieve overheid* zijn in 2012 en 2013 hoger, onder andere omdat voor deze jaren ca. 25 mln. aan uitgaven zijn geraamd voor de ORRA (Online Raadpleegbare Reisdocumenten Administratie). De uitvoering van ORRA valt vanaf 2014 onder de reguliere uitvoeringskosten van BPR en zal daarom vanaf 2014 niet meer apart op de BZK-begroting staan.

Tot en met 2012 zijn tijdelijke middelen beschikbaar op het artikel *Kwaliteit Rijksdienst* voor projecten in het kader van Programma Vernieuwing Rijksdienst. Vanaf 2013 nemen de uitgaven op het artikel daarom af.

De uitgaven voor *Vreemdelingen* tonen een dalende reeks. Er zijn onder meer maatregelen genomen om toelatingsprocedures te versnellen en om fraude tegen te gaan. Dit zal naar verwachting een daling van de instroom en daarmee een korter verblijf in de opvang tot gevolg hebben. Het lagere aantal procedures en de kortere opvangduur brengen minder kosten met zich mee.

Vanwege de taakstelling Rijk, agentschappen en uitvoerende ZBO's uit het Regeerakkoord nemen de uitgaven aan het *Centraal Apparaat* de komende jaren af.

De liquiditeitsbehoefte van het *VUT-fonds* is afhankelijk van het moment dat naar verwachting gebruik wordt gemaakt van de regeling Flexibel Pensioen en Uittreden (FPU). De uitgaven en ontvangsten fluctueren met het verwachte gebruik. Dit resulteert in hogere uitgaven (aanspraak op de lening door het VUT-fonds) in 2012 en 2013 en hogere ontvangsten vanaf 2014 (aflossing van de lening door het VUT-fonds).

Horizontale Toelichting

Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	34 208,7	34 074,6	34 325,0	34 278,0	34 350,4	34 631,5
totaal niet-belastingontvangsten	1 169,9	1 190,5	1 251,2	1 296,2	1 356,2	1 402,8
1 Primair onderwijs						
Uitgaven	9 764,0	9 727,3	9 584,9	9 522,3	9 366,5	9 321,3
Ontvangsten	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
3 Voortgezet onderwijs						
Uitgaven	7 164,1	7 074,8	7 109,4	7 115,8	7 093,5	7 094,8
Ontvangsten	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
4 Beroepsonderwijs en volwassenen- educatie						
Uitgaven	3 491,2	3 500,7	3 555,1	3 629,9	3 563,1	3 568,9
Ontvangsten	2,0					
6 Hoger beroepsonderwijs						
Uitgaven	2 509,0	2 464,3	2 492,4	2 501,8	2 539,8	2 575,7
Ontvangsten	5,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
7 Wetenschappelijk onderwijs						
Uitgaven	3 928,6	3 894,6	3 934,8	3 932,2	3 956,0	3 989,3
Ontvangsten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
8 Internationaal onderwijsbeleid						
Uitgaven	17,1	17,0	17,1	16,6	16,6	16,6
Ontvangsten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
9 Arbeidsmarkt en personeelsbeleid						
Uitgaven	322,8	422,5	471,7	509,7	652,2	799,5
11 Studiefinanciering						
Uitgaven	3 868,0	4 039,6	4 342,4	4 431,1	4 538,5	4 639,8
Ontvangsten	717,4	763,3	811,7	861,6	916,0	970,1
12 Tegemoetkoming studiekosten						
Uitgaven	124,7	115,3	114,5	114,8	115,8	118,1
Ontvangsten	6,4	6,2	6,0	5,9	5,8	5,8
13 Lesgelden						
Uitgaven	7,0	7,0	7,0	7,4	7,3	7,3
Ontvangsten	214,6	223,5	230,0	232,7	231,3	230,9
14 Cultuur						
Uitgaven	887,6	789,2	724,8	681,8	689,0	696,7
Ontvangsten	5,0	1,9	0,9	0,5	0,5	0,5
15 Media						
Uitgaven	948,5	876,2	836,0	730,2	740,7	742,8
Ontvangsten	215,5	190,5	197,5	190,5	197,5	190,5
16 Onderzoek en wetenschappen						
Uitgaven	934,9	885,5	872,0	812,8	808,9	808,0
Ontvangsten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
17 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven						
Ontvangsten						
18 Ministerie algemeen						
Uitgaven						
25 Emancipatie						
Uitgaven	16,2	15,5	17,3	18,0	17,9	17,9
91 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	- 0,7	- 0,8	11,2	23,0	13,4	5,7
92 Apparaat kerndepartement						
Uitgaven	154,4					
Ontvangsten	0,6					
93 Inspecties						
Uitgaven	64,5					
94 Adviesraden						
Uitgaven	6,8					
95 Apparaatskosten						
Uitgaven		246,0	234,5	230,8	231,2	229,2
Ontvangsten		0,6	0,6	0,6	0,6	0,6

Horizontale Toelichting

Het Regeerakkoord heeft het onderwijs bij zijn maatregelen voor gezonde overheidsfinanciën ontzien. Op cultuur en media wordt in het regeerakkoord ongeveer 0,4 mld. omgebogen. Verder kent het begrotingsakkoord 2013 een set van maatregelen met budgettaire gevolgen van de begroting van OCW. Tenslotte volgen de uitgaven bij de onderwijsartikelen in grote mate de ontwikkelingen van leerlingen- en studentenaantallen. De niet-belastingontvangsten lopen licht op. Deze stijging in de ontvangsten is hoofdzakelijk te verklaren door een toename van de ontvangsten op de studiefinanciering. Hieronder worden grote budgettaire ontwikkelingen die plaatsvinden per artikel beschreven.

In de sector *Primair onderwijs* en *Beroepsonderwijs volwasseneducatie* daalt het aantal leerlingen en studenten. Bij *Primair onderwijs* volgt de artikelstand de leerlingenontwikkeling. Mede vanwege maatregelen uit het begrotingsakkoord stijgt de artikelstand bij *Beroepsonderwijs volwasseneducatie*, ondanks de geraamde daling van het aantal studenten. De ontwikkeling in de artikelstanden bij het *Voortgezet Onderwijs* is de uitkomst van de leerlingenramingen en een aantal maatregelen in het regeer- en begrotingsakkoord.

De toename van de studentenaantallen is bepalend voor het verloop van de artikelstanden bij het *hogere beroepsonderwijs* en het *wetenschappelijk onderwijs*.

De uitgaven op het artikel *Arbeidsmarkt en personeelsbeleid* nemen toe door de oploop in de middelen die beschikbaar zijn voor het actieplan «LeerKracht van Nederland» en «Leraar 2020».

De uitgaven voor de *Studiefinanciering* nemen over de gehele periode toe. Het toenemend aantal studenten in het hoger onderwijs werkt door in de uitgaven voor de studiefinanciering. Daarnaast doen studenten gemiddeld een steeds groter beroep op studieleningen. De ontvangsten bij de studiefinanciering stijgen door hogere renteontvangsten als gevolg van de toename in het leenvolume. De toename in de ontvangsten bij *Lesgelden* is het gevolg van indexatie van het lesgeldbedrag.

De artikelen *Cultuur* en *Media* laten een daling zien van ongeveer 0,4 mld. Bij zowel *Cultuur* als *Media* wordt deze daling voornamelijk verklaard door de regeerakkoordmaatregelen in deze sectoren.

Bij de uitgaven voor *Onderzoek en wetenschappen* is over de periode 2012–2017 een geleidelijke daling te zien met name als gevolg van het aflopen van FES-projecten.

In het kader van «Verantwoord Begroten» verantwoordt OCW alle apparaatskosten vanaf 2013 op één artikel. De middelen op artikel 92 (Apparaat kerndepartement), artikel 93 (Inspecties) en artikel 94 (Adviesraden) zijn per 2013 overgeboekt naar artikel 95 (Apparaatskosten). De afname op de uitgaven aan apparaatskosten wordt vrijwel geheel verklaard door rijksbrede taakstellingen op personele en materiële kosten.

Financiën

IXA Nationale Schuld (Transactiebasis) bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	51 561,6	50 923,0	50 786,2	67 049,5	39 658,9	62 564,9
totaal niet-belastingontvangsten	62 337,1	49 055,9	51 471,0	62 106,9	36 566,0	57 707,7
11 Financiering staatsschuld						
Uitgaven	44 542,1	42 055,4	41 085,2	54 577,2	26 251,0	47 172,4
Ontvangsten	60 214,2	47 126,8	48 271,6	60 246,4	34 246,0	54 822,3
12 Kasbeheer						
Uitgaven	7 019,5	8 867,6	9 700,9	12 472,4	13 407,8	15 392,6
Ontvangsten	2 122,9	1 929,1	3 199,4	1 860,5	2 320,0	2 885,4

Het artikel *Financiering Staatsschuld* heeft betrekking op de extern gefinancierde staatsschuld. De uitgaven bestaan uit de rentelasten en aflossingen van vaste en vlottende schuld. De ontvangsten bestaan uit rentebaten en uitgaven van schuld.

Op het artikel *Kasbeheer* staan de geldstromen die betrekking hebben op het schatkistbankieren van aan de schatkist gelieerde instellingen. De uitgaven bestaan enerzijds uit de rentevergoeding over de saldi die in de schatkist worden aangehouden door baten-lastendiensten, RWT's (Rechtspersoon met een Wettelijke Taak) en sociale fondsen. Anderzijds bestaan de uitgaven uit verstrekte leningen aan baten-lastendiensten en RWT's en, in sommige jaren, uit een afname van het rekening-couranttegoed van deze instellingen of van de sociale fondsen. De stijging van de uitgaven in 2013 wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door voorziene ontwikkelingen op de rekening-courant saldi van de sociale fondsen. De ontvangsten bestaan uit rentebaten en aflossingen op leningen aan baten-lastendiensten en RWT's alsmede toenemende rekening-courant saldi. De schommelingen van de ontvangsten op dit artikel worden veroorzaakt door fluctuerende aflossingen van uitgezette leningen in het kader van het geïntegreerd middelenbeheer en rekening-courant saldi van de sociale fondsen.

Horizontale Toelichting

IXB Financien bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	11 303,9	10 926,6	9 515,8	8 473,4	8 226,7	7 886,9
totaal niet-belastingontvangsten	6 751,5	6 628,0	5 449,4	5 096,8	3 636,1	3 343,9
1 Belastingen						
Uitgaven	3 348,2	3 244,4	3 114,4	3 039,7	3 010,6	2 968,3
Ontvangsten	829,7	852,1	846,9	846,9	846,9	846,9
2 Financiële Markten						
Uitgaven	78,6	59,9	58,7	58,1	58,0	55,1
Ontvangsten	461,5	176,7	176,1	7,4	7,4	7,1
3 Financ. act. Publiek-Private sector						
Uitgaven	2 813,7	1 994,2	1 653,2	1 507,2	1 286,2	1 107,2
Ontvangsten	4 909,3	5 202,0	3 645,2	3 472,4	2 013,4	1 721,4
4 Internationale Fin. Betrekkingen						
Uitgaven	2 005,4	2 323,8	1 187,7	369,9	373,7	258,9
Ontvangsten	25,2	64,1	75,9	80,1	80,1	80,1
5 Exportkrediet- en investeringsverzekering						
Uitgaven	133,1	113,1	133,1	133,1	133,1	133,1
Ontvangsten	312,2	128,6	99,5	83,8	82,2	82,2
6 BTW-Compensatiefonds						
Uitgaven	2 613,2	2 895,4	3 079,3	3 079,5	3 079,3	3 079,2
7 Beheer materiële activa						
Uitgaven	96,1	84,6	83,2	82,5	82,5	82,4
Ontvangsten	179,4	177,0	176,1	175,6	175,6	175,6
10 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	4,1	7,0	7,1	7,0	6,9	6,9
Ontvangsten			400,0	400,0	400,0	400,0
21 Centraal Apparaat						
Uitgaven	211,5	204,2	199,0	196,3	196,3	195,7
Ontvangsten	34,1	27,5	29,7	30,7	30,4	30,5

De dalende trend in de uitgaven bij de Belastingdienst (*artikel Belastingen*) wordt voornamelijk veroorzaakt door de efficiencytaakstelling op het apparaat van de Belastingdienst.

De hogere ontvangsten op het artikel *Financiële markten* in 2012, 2013 en 2014 worden veroorzaakt door ontvangsten uit hoofde van de garantieregeling bancaire leningen. In 2012 zijn de ontvangsten incidenteel hoger door ontvangsten uit de boedel van Landsbanski.

De dalende trend in de uitgaven en ontvangsten op het artikel *Financieringsactiviteiten publiek-private sector* worden grotendeels veroorzaakt door de Illiquid Asset Backup Facility (IABF). In 2012 zijn de ontvangsten incidenteel hoger door aflossingen op verstrekte leningen naar aanleiding van de kredietcrisis.

De hogere uitgaven in 2012 t/m 2014 op het artikel *Internationale Financiële betrekkingen* worden veroorzaakt door de kapitaalbijdrage aan het Europese stabiliteitsmechanisme.

De hogere ontvangsten op het artikel *Exportkrediet- en investeringsverzekering* in 2012 zijn afkomstig van de afbouw van de SENO-GOM-reserve. Vanwege het aflopende betalingsrisico op de SENO-GOM regeling kan ook de reserve worden afgebouwd.

De uitgaven op het artikel *Beheer materiële activa* vertonen van 2012 op 2013 een daling die met onder andere wordt veroorzaakt door het afschaffen van het instrument anticiperende aankopen in 2012

Horizontale Toelichting

Voor 2014 tot en met 2017 is een stelpost op artikel 10 *Nominaal en onvoorzien* opgenomen voor de ontvangsten die verwacht worden uit hoofde van de genomen crisismaatregelen in de financiële sector. Hierbij wordt verondersteld dat (op intertemporele basis) per saldo sprake is van evenwicht tussen de kosten en de opbrengsten van crisismaatregelen.

De dalende trend in de uitgaven bij op het *Centraal Apparaat* wordt voornamelijk veroorzaakt door de efficiëncytaakstelling op het apparaat van het ministerie van Financiën.

Defensie

X Defensie						
bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	8 244,1	7 777,0	7 791,0	7 711,2	7 711,1	7 717,2
totaal niet-belastingontvangsten	413,9	373,8	346,7	307,5	273,5	270,9
1 Opdracht Inzet						
Uitgaven		213,2	215,2	213,2	213,2	213,2
Ontvangsten		13,7	13,7	13,7	13,7	13,7
2 Taakuitvoering Zeestrijdkrachten						
Uitgaven		714,1	685,6	661,7	655,5	653,5
Ontvangsten		20,2	20,2	20,2	20,2	20,2
3 Taakuitvoering Landstrijdkrachten						
Uitgaven		1 135,8	1 061,8	1 016,1	993,8	990,3
Ontvangsten		20,5	20,5	20,5	20,5	20,5
4 Taakuitvoering Luchstrijdkrachten						
Uitgaven		663,9	624,4	594,9	588,9	586,7
Ontvangsten		15,3	15,3	15,3	15,3	15,3
5 Taakuitvoering Koninklijke Marechaussee						
Uitgaven		317,6	309,4	309,3	304,8	302,9
Ontvangsten		4,7	4,7	4,7	4,7	4,7
6 Investerings Krijgsmacht						
Uitgaven		1 173,4	1 325,1	1 434,7	1 538,0	1 589,7
Ontvangsten		205,5	178,4	139,3	105,3	102,7
7 Ondersteuning krijgsmacht door Defensie Materieel Org						
Uitgaven		862,5	836,9	753,6	772,9	768,3
Ontvangsten		42,7	42,7	42,7	42,7	42,7
8 Ondersteuning krijgsmacht door Cdo Dienstencentra						
Uitgaven		939,4	905,4	895,3	879,4	872,8
Ontvangsten		44,3	44,3	44,3	44,3	44,3
9 Algemeen						
Uitgaven		95,5	100,4	100,1	97,8	93,1
10 Centraal apparaat						
Uitgaven		1 592,9	1 552,8	1 571,7	1 494,0	1 452,3
Ontvangsten		7,0	7,0	7,0	7,0	6,9
11 Geheime uitgaven						
Uitgaven		5,3	5,3	5,3	5,3	5,3
12 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven		63,4	168,8	155,4	167,4	189,2
20 Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties						
Uitgaven	231,5					
Ontvangsten	12,6					
21 Commando Zeestrijdkrachten						
Uitgaven	670,3					
Ontvangsten	13,6					
22 Commando Landstrijdkrachten						
Uitgaven	1 265,5					
Ontvangsten	15,8					
23 Commando Luchstrijdkrachten						
Uitgaven	690,8					

Horizontale Toelichting

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ontvangsten	9,6					
24 Koninklijke marechaussee						
Uitgaven	385,6					
Ontvangsten	4,7					
25 Defensie Materieelorganisatie						
Uitgaven	1 809,7					
Ontvangsten	231,3					
26 Commando Dienstencentra						
Uitgaven	1 132,5					
Ontvangsten	108,8					
70 Geheime uitgaven						
Uitgaven	5,0					
80 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	257,8					
90 Algemeen						
Uitgaven	223,1					
Ontvangsten	10,9					
91 Centraal apparaat						
Uitgaven	1 572,3					
Ontvangsten	6,6					

Als gevolg van Verantwoord Begroten wijzigt de structuur en artikelindeling van de begroting met ingang van 2013. Dit heeft tot gevolg dat de uitgaven van 2012 in deze horizontale toelichting niet altijd vergelijkbaar zijn met de daaropvolgende jaren.

Het meerjarige verloop van de totale uitgaven wordt hoofdzakelijk verklaard door de taakstellingen uit het regeerakkoord van Rutte-Verhagen. Het betreft hier de taakstellingen A1 (Rijk, agentschappen en uitvoerende ZBO's), A8 (Politieonderwijs) en A16 (Doelmatige inzetbaarheid Defensie en minder JSF's). De concrete invulling van deze taakstellingen is met de Kamer gecommuniceerd via de beleidsbrief Defensie (kamerstuk 2010–2011, 32 733 X, nr. 1). Daarnaast betreft het een departementale taakstelling van 84 mln. uit het begrotingsakkoord.

Het meerjarige verloop van de totale niet-belastingontvangsten wordt verklaard door de uitfasering van de verkoopopbrengsten als gevolg van de maatregelen uit de Defensie beleidsvisie en eerdere afstotingen uit voorgaande jaren van overtollig materieel. Hierdoor nemen de verkoopopbrengsten van zowel materieel als terreinen in de loop van de jaren af.

Hieronder zullen per artikel de belangrijkste ontwikkelingen worden besproken. Gegeven de grote hoeveelheid maatregelen uit de beleidsbrief Defensie, worden per artikel enkel de maatregelen met de grootste impact op het desbetreffende artikel genoemd. In de begroting zelf is een uitputtende opsomming van de effecten van alle maatregelen op alle artikelen opgenomen.

Op het artikel *Taakuitvoering Zeestrijdkrachten (art. 2)* worden de teruglopende uitgaven met name verklaard door de maatregelen op het gebied van opleidingen, vermindering van bestuur en het verminderen van de mijnenbestrijdingscapaciteit.

Bij *Taakuitvoering Landstrijdkrachten (art.3)* lopen de uitgaven terug als gevolg van ingrepen in het materieellogistieke proces, het bestuur en het opleidingsveld, hervorming van de gezondheidszorg, het poolen van operationele wielvoertuigen en de afstoting van de tanks.

Horizontale Toelichting

De afname van de uitgaven bij *Taakuitvoering Luchtstrijdkrachten (art.4)* wordt vooral verklaard door vermindering van het bestuur, normering van de infrastructuur, reductie van jachtvliegtuigen en vermindering van het aantal Cougar- transporthelikopters.

Taakuitvoering Koninklijke Marechaussee (art.5) daalt met name als gevolg van de ingrepen bij de informatievoorziening, het opleidingsveld en het bestuur.

Op *het Investeringsartikel(art. 6)* is het budget in 2013 verlaagd om te kunnen voldoen aan de taakstellingen uit het regeerakkoord en als oplossing om de interne problematiek te financieren. Wanneer vanaf 2014 de maatregelen uit de beleidsbrief Defensie hun structurele opbrengst naderen, lopen tegelijkertijd de investeringsbudgetten op.

Op de artikelen Ondersteuning krijgsmacht door *Defensie Materieel Organisatie (art. 7)* en *Commando Dienstencentra (art. 8)* dalen de uitgaven over de jaren als gevolg van maatregelen in het materieellogistieke en personeelslogistieke domein, op het terrein van de informatievoorziening en in het opleidingsveld. Ook de normering van infrastructuur en de vermindering van het bestuur dragen bij aan de aflopende uitgavenreeks.

De uitgaven op het artikel *Algemeen (art. 9)* dalen in 2012 als gevolg van het overbrengen van de apparaatskosten van bestuursstaf en MIVD naar artikel 10 Centraal apparaat. Voor het begrotingjaar 2013 zijn de investeringsdelen (investeringen v.w.b. NAVO en wetenschappelijk onderzoek) overgeheveld naar *het investeringsartikel (art. 6)*. Investerings Krijgsmacht. Het budget dat nog resteert op art 9 betreft exploitatiedeel van de bijdragen aan de NAVO, verschillende subsidies en overige (departementsbrede) uitgaven.

Het artikel *Centraal Apparaat (art. 10)* toont de apparaatskosten van de bestuursstaf en de MIVD en de defensiebrede pensioenen, uitkeringen en wachtgeld. De meerjarige daling van de uitgaven weerspiegelt met name de doorwerking van de maatregel gericht op het verminderen van de bestuurlijke drukte

De *Geheime uitgaven (art. 11)* stijgen vanaf 2012 structureel als gevolg van een versterking van de eigenstandige informatiepositie van Defensie.

De stand op het artikel *Nominaal en onvoorzien (art. 12)* betreft het restsaldo van de nog niet uitgedeelde meerjarige loon- en prijsbijstelling, een reservering voor de reorganisatie en een risicoreservering. De uitgaven lopen tot en met 2014 op daar de verwachting is dat de reorganisatiekosten de eerste jaren zullen stijgen. Vanaf 2015 nemen de kosten en risico's af en daalt de uitgavenreeks weer.

Infrastructuur & Milieu

XII Infrastructuur en Milieu bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	10 849,6	9 910,5	10 598,5	9 592,0	9 941,5	9 835,1
totaal niet-belastingontvangsten	76,3	176,1	258,2	241,4	219,9	213,3

Horizontale Toelichting

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1 Water						
Uitgaven	51,5					
Ontvangsten	0,5					
2 Ruimtelijke ontwikkeling						
Uitgaven	180,8					
Ontvangsten	2,5					
3 Wegen en Verkeersveiligheid						
Uitgaven	54,3					
Ontvangsten	6,8					
4 Openbaar vervoer en spoor						
Uitgaven	57,0					
5 Mainports en logistiek						
Uitgaven	57,5					
Ontvangsten	41,1					
6 Klimaat, lucht en geluid						
Uitgaven	264,0					
Ontvangsten	16,0					
7 Duurzaamheid						
Uitgaven	100,0					
8 Externe veiligheid en risico's						
Uitgaven	48,9					
9 Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut						
Uitgaven	42,5					
10 Inspectie Leefomgeving en Transport						
Uitgaven	151,9					
Ontvangsten						
11 Waterkwaliteit						
Uitgaven		40,9	39,6	37,9	38,3	39,2
Ontvangsten		0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
12 Waterkwaliteit						
Uitgaven		100,8	101,6	53,2	8,3	15,3
13 Ruimtelijke Ontwikkeling						
Uitgaven		147,6	108,3	195,6	188,9	188,6
Ontvangsten		0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
14 Wegen en verkeersveiligheid						
Uitgaven		40,4	36,1	30,5	28,0	27,9
Ontvangsten		6,8	6,8	6,8	6,8	6,8
15 Openbaar vervoer						
Uitgaven		8,3	8,1	7,4	7,2	7,2
16 Spoor						
Uitgaven		38,0	25,1	15,1	5,9	5,9
17 Luchtvaart						
Uitgaven		23,3	22,3	23,9	11,7	11,7
Ontvangsten		42,8	44,9	28,1	6,6	0,0
18 Scheepvaart						
Uitgaven		6,5	5,4	4,7	4,7	4,7
19 Klimaat						
Uitgaven		92,9	56,5	55,0	48,6	48,4
Ontvangsten		120,0	200,0	200,0	200,0	200,0
20 Lucht en geluid						
Uitgaven		78,8	48,5	44,4	37,0	33,4
21 Duurzaamheid						
Uitgaven		44,6	16,6	17,1	19,4	19,3
22 Externe veiligheid en risico's						
Uitgaven		17,2	18,2	41,7	69,8	69,8
23 Meteorologie, seismologie en aardobservatie						
Uitgaven		46,3	51,7	45,3	43,6	43,4
24 Handhaving en toezicht						
Uitgaven		136,7	131,2	128,4	127,5	126,2
25 Bijdrage BDU						
Uitgaven		1 795,6	1 746,6	1 710,2	1 729,2	1 736,8
26 Bijdrage investeringsfondsen						
Uitgaven		6 761,7	7 670,5	6 700,2	7 064,2	6 979,1
97 Algemeen departement						
Uitgaven	9 280,0	23,4	22,9	20,9	20,9	20,8

Horizontale Toelichting

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ontvangsten	2,8	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7
98 Apparaatsuitgaven Kerndepartement						
Uitgaven	384,5	350,1	324,4	307,7	322,1	304,1
Ontvangsten	6,7	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4
99 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	176,8	157,2	164,8	152,8	166,2	153,3

De kosten die het ministerie van Infrastructuur en Milieu maakt bij het ontwikkelen van beleid worden gefinancierd vanuit begrotingshoofdstuk XII. De aan de uitvoering gerelateerde beleidsdoelstellingen van het ministerie van Infrastructuur en Milieu zijn in de begrotingen van het Infrastructuurfonds en Deltafonds opgenomen. De uitgaven die daar worden geraamd, worden in de horizontale toelichting van dit fonds zelf toegelicht.

De artikelen 1 tot en met 10 worden na 2012 leeggeboekt in verband met de nieuwe begrotingsindeling die per begroting 2013 in gaat, alsmede een gedeelte van artikel 97 (Bijdrage Infrastructuurfonds en Brede doeluitkering). De budgetten worden overgeheveld naar de artikelen 11 tot en met 26. In de begroting van het ministerie van Infrastructuur en Milieu is een verdere uitleg over deze overheveling te vinden. De artikelen 31 tot en met 61 zijn bij de eerste supplettoire begroting 2012 leeg geboekt in verband met de aanpassingen in de begrotingsstructuur van het voorjaar.

De uitgaven op *artikel 12 Waterkwaliteit* hebben een dalend verloop. Deze daling wordt met name verklaard door de afloop van het subsidiebudget voor Synergie Kaderrichtlijn Water (KRW) en de fors lagere bijdrage aan Rijkswaterstaat (RWS) voor het Verbeterprogramma waterkwaliteit en Rijkswateren

De uitgaven op *artikel 13 voor ruimtelijke ontwikkeling* stijgen de komende jaren sterk. Dit komt door de uitvoering van het meerjaren programma bodemsanering. De middelen voor bodemsanering zijn tot en met 2014 gedecentraliseerd naar gemeenten en provincies. Deze decentralisatieuitkering loopt tot 2014. Voor 2015 staan deze middelen nog op de begroting van het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

De uitgaven op *artikel 14 voor wegen en verkeersveiligheid* dalen met ongeveer 12 mln. in de periode 2013–2017. Belangrijkste verklaring hiervoor is het lagere budget voor opdrachten voor onderzoeken op het gebied van lucht, geluid en wegmaatregelen.

De uitgaven op *artikel 16 spoor* dalen fors in de komende jaren. Dit komt met name doordat de subsidies voor bijzondere spoordiensten de komende jaren dalen en in 2015 geheel stoppen. Daarnaast loopt ook de subsidie voor bodemsanering NS percelen in 2015 af.

Zowel de uitgaven als de ontvangsten op *artikel 17 luchtvaart* dalen in de komende jaren. Dit komt doordat zowel de uitgaven als de ontvangsten voor het programma geluidsisolatie Schiphol aflopen.

De uitgaven op het *artikel 19 klimaat* dalen sterk in 2014 ten opzichte van 2013. Belangrijkste verklaring hiervoor is de afloop van de uitgaven aan financiële instellingen voor de uitvoering van het Clean Development

Horizontale Toelichting

Mechanism. De ontvangsten betreffen de geraamde veilingopbrengsten voor de ETS.

De uitgaven op *artikel 20* voor het project Nationale Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit dalen van ruim 48 mln. in 2013 tot 0 in 2016. Dit verklaart de daling van het totale budget op artikel 20 lucht en geluid.

De uitgaven op *artikel 21 duurzaamheid* dalen sterk in 2014 ten opzichte van 2013. Dit komt doordat de bijdrage aan het afvalfonds afloopt in 2013.

De budgetten op *artikel 22 externe veiligheid en risico's* stijgen vanaf 2015. Dit komt omdat de middelen voor externe veiligheid tot en met 2014 grotendeels gedecentraliseerd zijn naar provincies en gemeenten. Voor de periode na 2014 staan de middelen nog op de begroting van lenM.

De bijdrage aan het Infrastructuurfonds en het Deltafonds kent een onregelmatig verloop over de jaren. De ramingen zijn afhankelijk van het (voorspoedig) verloop van (aanleg)projecten op het gebied van infrastructuur en water. In 2016 zijn via een kasschuif vanuit latere jaren extra middelen beschikbaar voor afspraken uit het Bestuursakkoord Water.

De bijdragen aan het Infrastructuurfonds en het Deltafonds worden op aparte artikelen toegelicht. Hierdoor loopt het budget van artikel 97 sterk terug.

Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

XIII Economische Zaken, Landbouw en Innovatie bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	5 435,2	5 229,2	4 814,8	4 564,0	4 485,3	4 412,8
totaal niet-belastingontvangsten	12 750,4	12 820,3	12 595,7	12 798,8	12 675,1	12 214,3
11 Goed functionerende economie en markten						
Uitgaven	234,5	219,9	198,6	193,0	191,1	190,6
Ontvangsten	71,9	52,3	52,3	52,3	43,4	20,2
12 Een sterk innovatievermogen						
Uitgaven	815,7	795,8	709,1	587,4	485,6	444,5
Ontvangsten	61,3	45,8	48,7	54,0	54,3	56,7
13 Een excellent ondernemingsklimaat						
Uitgaven	323,5	366,1	290,1	259,7	241,6	242,8
Ontvangsten	96,7	92,6	59,9	56,9	46,2	47,2
14 Een doelmatige en duurzame energievoorziening						
Uitgaven	1 243,7	1 312,8	1 438,5	1 505,2	1 610,1	1 607,3
Ontvangsten	12 079,9	12 194,9	12 047,4	12 247,4	12 161,4	11 730,4
15 Een sterke internationale concurrentiepositie						
Uitgaven	137,6	112,1	102,7	88,5	85,5	79,8
Ontvangsten	8,5	14,3	9,3	5,2	1,8	1,8
16 Een concurr., duurz.en veilige agro-, viss.- en voedselket.						
Uitgaven	606,6	517,4	443,9	426,5	416,2	413,6
Ontvangsten	313,1	291,6	276,8	276,8	276,8	276,8
17 Groen onderwijs van hoge kwaliteit						
Uitgaven	775,1	776,6	777,3	778,7	775,8	773,8
Ontvangsten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
18 Natuur, regio en ruimte						
Uitgaven	803,4	689,7	448,0	350,1	313,2	304,9
Ontvangsten	99,9	113,7	86,4	91,4	76,3	66,3
40 Apparaat						
Uitgaven	463,8	408,9	381,6	353,4	346,2	336,0
Ontvangsten	19,1	15,0	14,9	14,9	14,8	14,8
41 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	31,4	29,8	25,0	21,5	19,9	19,2

De uitgaven op *artikel 11 Goed functionerende economie en markten* hebben met name betrekking op financiering van het CBS, Agentschap Telecom en bijdragen in het kader van de Meteorologiewet. Het dalende verloop van de uitgaven wordt veroorzaakt door invulling van de apparaatstaakstelling op voorgenoemde organisaties. De ontvangsten op het *artikel 11 Goed functionerende economie en markten* vloeien voornamelijk voort uit boetes die door de toezichthouders van EL&I (de Consumentenautoriteit, de NMa, OPTA welke samen de Autoriteit Consument en Markt gaan vormen en Agentschap Telecom) worden opgelegd en ontvangsten uit hoofde van uitgifte van radio- en mobiele communicatiefrequenties. De raming van ontvangsten daalt na 2012 als gevolg van het wegvallen van inkomsten uit lopende vergunningen voor frequentieruimte voor mobiele communicatie. In het najaar van 2012 worden deze opnieuw geveld.

De uitgaven op het *artikel 12 Een sterk innovatievermogen* nemen vanaf 2012 af door de taakstelling op subsidies en het aflopen van projecten die voorheen uit het FES werden gefinancierd.

Op het *artikel 13 Een excellent ondernemingsklimaat* kent de uitgavenreeks een dalend verloop vanwege aflopende programma's en aflopende

Horizontale Toelichting

regelingen zoals het Besluit Regionale Investeringsprojecten (BSRI) en de tijdelijke Garantie Ondernemingsfinanciering (GO).

In 2012 en 2013 zijn de ontvangsten op *artikel 13 Een excellent ondernemingsklimaat* hoger dan in andere jaren vanwege ontvangsten samenhangend met de tijdelijke Garantie Ondernemingsfinanciering (GO). De ontvangsten dalen na 2013 vanwege minder ontvangsten uit GO-premies, omdat uitstaande garanties in omvang afnemen.

De uitgaven voor MEP (Milieukwaliteit Energieproductie) lopen vanaf 2012 af, omdat de bestaande MEP-beschikkingen aflopen. Uitgaven aan SDE (Stimulering Duurzame Energieproductie) en de SDE+-regeling lopen op. De totale ontvangsten op *artikel 14 Een doelmatige en duurzame energievoorziening* worden voornamelijk bepaald door het saldo van de aardgasbaten.

Artikel 15 Een sterke internationale concurrentiepositie, bestaat geheel uit HGIS-uitgaven. Voor een toelichting op deze uitgaven zie de horizontale toelichting op HGIS-uitgaven.

Op het *artikel 16 Een concurrerende, duurzame en veilige agro-, visserij en voedselketen* is meerjarige raming van de ontvangsten met betrekking tot landbouwheffingen op basis van realisatiestanden structureel verlaagd. Onderliggende oorzaak is de afgenomen invoer van landbouwproducten. Daarnaast laten de uitgaven vanaf 2012 een dalend verloop zien als gevolg van de taakstelling uit het regeerakkoord. Zo loopt de investeringsregeling duurzame stallen af en daalt het opdrachtbudget voor toepasingsgericht onderzoek.

Het budget van het *artikel 17 Groen onderwijs van hoge kwaliteit is bestemd voor onderwijs* en de toepassing van kennis in het groene domein. Ook worden verschillende «groene» kennis- en innovatieprojecten gefinancierd. De oorzaak van de daling in uitgaven is het aflopen van projecten en het invullen van de subsidietaakstelling.

Op het *artikel 18 Natuur, regio en ruimte* staan de uitgaven met betrekking tot het investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG), Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en regionaal economisch beleid. De daling in de meerjarcijfers houdt met name verband met de ombuigingen op het natuurbeleid aangekondigd in het Regeerakkoord uit 2010. De ontvangsten nemen af, omdat de bijdragen van andere departementen voor ILG stoppen na 2013. Hierdoor resteert een lager bedrag van ontvangsten. Wat resteert is vanaf 2014 de landinrichtingsrente en ontvangsten uit verkoop van gronden.

De daling van de uitgaven op het *artikel 40 Apparaat* zijn met name het gevolg van de taakstelling op personeel en materieel.

Op het *artikel 41 Nominaal en onvoorzien* staat de, aan de EL&I begroting toegevoegde, prijsbijstelling tranche 2012. De prijsbijstelling zal bij voorjaarsnota 2013 worden doorverdeeld over de begroting.

Horizontale Toelichting

Sociale Zaken en Werkgelegenheid

XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	31 998,8	30 225,2	31 452,3	32 170,2	32 166,1	32 257,5
totaal niet-belastingontvangsten	2 091,6	1 758,5	1 640,3	1 624,7	1 629,2	1 629,4
1 Arbeidsmarkt						
Uitgaven		24,3	23,5	21,8	22,8	22,8
Ontvangsten		37,8	39,0	38,8	42,8	43,2
2 Bijstand, Toeslagenwet en Sociale werkvoorziening						
Uitgaven		9 230,0	9 311,5	9 348,9	9 209,6	9 058,2
Ontvangsten		127,5	53,8	53,8	53,8	53,8
3 Arbeidsongeschiktheid						
Uitgaven		0,5	0,5	0,5	0,6	0,6
4 Jonggehandicapten						
Uitgaven		2 606,2	2 938,3	3 076,8	3 210,8	3 340,6
5 Werkloosheid						
Uitgaven		5,1	3,3	1,8	0,9	0,3
6 Ziekte en zwangerschap						
Uitgaven		5,2	5,4	5,5	5,6	5,7
7 Kinderopvang						
Uitgaven		2 697,0	2 768,9	2 854,6	2 898,7	2 949,4
Ontvangsten		1 427,0	1 423,0	1 420,8	1 428,0	1 431,6
8 Oudedagsvoorziening						
Uitgaven		958,6	984,4	1 007,5	1 020,5	1 035,2
9 Nabestaanden						
Uitgaven		0,9	1,0	1,0	1,1	1,1
10 Tegemoetkoming ouders						
Uitgaven		4 293,8	4 208,8	4 168,0	4 126,8	4 085,7
Ontvangsten		155,2	120,9	107,7	101,1	97,4
11 Uitvoeringskosten						
Uitgaven		432,9	366,0	328,2	330,0	329,6
12 Rijksbijdragen						
Uitgaven		9 556,1	10 401,4	11 006,8	10 979,5	11 072,6
41 Inkomensbeleid						
Uitgaven	0,5					
42 Arbeidsparticipatie						
Uitgaven	1,7					
43 Arbeidsverhoudingen						
Uitgaven	2,5					
Ontvangsten	20,8					
44 Gezond en veilig werken						
Uitgaven	15,2					
Ontvangsten	9,1					
45 Pensioenbeleid						
Uitgaven	0,4					
46 Inkomensbescherming met activering						
Uitgaven	7 570,6					
Ontvangsten	73,5					
47 Aan het werk: Bemiddeling en Re-integratie						
Uitgaven	1 451,5					
Ontvangsten	296,9					
48 Sociale werkvoorziening						
Uitgaven	2 403,5					
49 Overige inkomensbescherming						
Uitgaven	650,2					
Ontvangsten	16,4					
50 Tegemoetkoming specifieke kosten						
Uitgaven	5 593,5					
Ontvangsten	212,6					
51 Rijksbijdragen sociale fondsen						
Uitgaven	11 200,0					
Ontvangsten	0,0					
52 Kinderopvang						

Horizontale Toelichting

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Uitgaven	2 811,4					
Ontvangsten	1 446,2					
96 Apparaat						
Uitgaven	253,8	240,6	255,3	203,5	196,6	196,5
Ontvangsten	13,4	11,0	3,5	3,5	3,5	3,5
97 Aflopende regelingen						
Uitgaven	3,1					
98 Algemeen						
Uitgaven	32,7	67,0	56,9	49,7	55,9	55,9
Ontvangsten	2,7					
99 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	8,4	107,2	127,0	95,4	106,8	103,2

Nieuwe begrotingsstructuur

De artikelindeling in de begroting 2013 is geheel vernieuwd. SZW heeft Verantwoord Begroten aangegrepen voor een fundamentele herziening van de begrotingsindeling van SZW, met als doel de begroting (financieel) evenwichtiger te maken en de beleidsmatige samenhang binnen en tussen de artikelen te vergroten. Daarmee neemt ook de leesbaarheid van de begroting toe. Meer informatie over de wijziging kunt u vinden in de groeiparagraaf van de SZW begroting 2013. Daar is onder andere een was-woordt-tabel in opgenomen waarin wordt aangegeven welke artikelonderdelen van de begroting 2012 in welk artikel van de begroting 2013 terug komen.

Bijstand, Toeslagenwet en Sociale Werkvoorziening

De geraamde uitgaven aan de bijstand stijgen de komende jaren om in 2016 weer af te nemen, dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de door het CPB verwachte ontwikkeling van de werkloosheid. De geraamde uitgaven aan de Toeslagenwet kennen een dalend verloop, hoofdzakelijk doordat het aantal mensen met een WAO-uitkering daalt. Het budget van de Sociale Werkvoorziening kent een constant verloop.

Jonggehandicapten

De geraamde uitgaven aan Jonggehandicapten kennen een stijgend verloop door een stijging van het aantal mensen met een Wajong-uitkering.

Kinderopvang

Bij de kinderopvangtoeslag zijn in 2011 en 2012, en worden in 2013, verschillende versoeringen doorgevoerd. Daardoor is in 2013 tov 2012 een daling zichtbaar in het budget op het artikel *Kinderopvang*. Het aantal kinderen waarvoor kinderopvangtoeslag wordt gegeven kent een stijgend verloop. De maatregelen die genomen zijn om de uitgaven aan kinderopvang te beheersen remmen de groei van het aantal kinderen waarvoor kinderopvangtoeslag wordt gegeven, maar stopt deze niet volledig. De uitgaven aan de kinderopvangtoeslag vertonen daarom vanaf 2013 weer een stijgende lijn.

Tegemoetkoming ouders

De uitgaven dalen door mutaties in de onderliggende regelingen. De daling van het aantal kinderen bij de kinderbijslag is het gevolg van demografische ontwikkelingen, de uitgaven dalen navenant mee. Het aantal gezinnen dat in aanmerking komt voor een kindgebonden budget neemt jaarlijks af. De inkomensgrens (waaronder recht is op kindgebonden budget) wordt tot en met 2015 niet geïndexeerd waardoor ieder

Horizontale Toelichting

jaar minder gezinnen recht hebben op kindgebonden budget. Voor 2013 neemt het aantal gezinnen licht toe als gevolg van de verhoging van de bedragen met € 75 euro. Het aantal kinderen met recht op TOG neemt af. Dit komt met doordat minder kinderen een indicatiestelling krijgen in de zorg, die nodig is om voor TOG in aanmerking te komen.

Rijksbijdragen Sociale Fondsen

Door stijging van onder meer de rijksbijdrage vermogenstekort ouderdomsfonds zit er een oploop in het budget op het artikel Rijksbijdragen Sociale Fondsen.

Volksgezondheid, Welzijn en Sport

XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	18 098,2	15 711,3	15 806,2	16 108,0	16 922,2	17 917,9
totaal niet-belastingontvangsten	96,8	63,5	52,0	115,0	114,9	114,9
41 Volksgezondheid						
Uitgaven	649,8	617,4	591,4	576,0	577,9	583,3
Ontvangsten	10,9	10,9	11,0	11,0	10,9	10,9
42 Gezondheidszorg						
Uitgaven	8 618,7	8 060,7	7 990,5	8 121,7	8 877,5	9 763,9
Ontvangsten	45,2	25,2	18,0	18,0	18,0	18,0
43 Langdurige Zorg						
Uitgaven	6 428,0	4 618,3	4 855,6	5 104,9	5 253,8	5 375,5
Ontvangsten	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4
44 Maatschappelijke Ondersteuning						
Uitgaven	198,1	187,9	177,6	171,4	171,2	171,2
Ontvangsten	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
45 Jeugdzorg						
Uitgaven	1 494,0	1 533,5	1 531,0	1 485,4	1 417,7	1 404,3
Ontvangsten	20,5	9,2	4,7	67,7	67,7	67,7
46 Sport						
Uitgaven	81,8	135,0	133,4	124,7	124,8	124,8
Ontvangsten	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
47 Oorlogsgetroffenen en herinnering WO II						
Uitgaven	350,1	331,6	313,9	297,4	281,9	266,2
Ontvangsten	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
96 Apparaatsuitgaven						
Uitgaven	245,5	225,6	208,2	204,2	200,9	201,0
Ontvangsten	7,3	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4
97 Algemeen						
Uitgaven	53,8	27,9	30,7	29,8	29,6	29,6
99 Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	- 21,4	- 26,7	- 26,1	- 7,3	- 13,2	- 1,9
Ontvangsten	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0

De totale begrotingsuitgaven van VWS vertonen in de komende jaren een dalende lijn en stijgen iets in de daaropvolgende jaren (2016 en 2017). De daling wordt met name veroorzaakt door minder uitgaven op artikel 43 Langdurige Zorg.

Artikel 43 (*Langdurige Zorg*) laat een terugloop aan uitgaven zien als gevolg van de neerwaartse bijstelling in de raming van de BIKK en algemene tegemoetkomingen Wtcg.

Horizontale Toelichting

Artikel 44 (*Maatschappelijke ondersteuning*) laat een daling in de uitgaven zien ten opzichte van miljoenennota. Dit is het gevolg van overboekingen aan het gemeentefonds ten aanzien van de vrouwenopvang en een ophoging van de taakstelling als gevolg van het begrotingsakkoord.

Artikel 47 (*Oorlogsgetroffenen en herinnering WO II*) vertoont een structurele daling ten gevolge van een afname van het aantal uitkeringsgerechtigden.

Artikel 96 (*Apparaatsuitgaven*) laat net als vorig jaar een lichte terugloop zien. Dit is het gevolg van ingeboekte taakstellingen op apparaatsuitgaven, onder andere in het kader van het masterplan huisvesting Den Haag.

Gemeentefonds

B Gemeentefonds bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	18 427,0	17 963,1	17 839,7	17 432,8	17 526,3	17 524,7
totaal niet-belastingontvangsten	0,1					
1 Gemeentefonds						
Uitgaven	18 427,0	17 963,1	17 839,7	17 432,8	17 526,3	17 524,7
Ontvangsten	0,1					

De ontwikkeling van het Gemeentefonds wordt bepaald door de accresystematiek (trap op-trap af) en toevoegingen en onttrekkingen in verband met taakwijzigingen. De daling in de uitgaven in de periode tot en met 2015 wordt verklaard door verschillende maatregelen uit het regeerakkoord van het kabinet en uit het Begrotingsakkoord 2013.

Provinciefonds

C Provinciefonds bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	1 230,6	1 138,2	1 131,7	962,9	944,2	953,2
totaal niet-belastingontvangsten						
1 Provinciefonds						
Uitgaven	1 230,6	1 138,2	1 131,7	962,9	944,2	953,2

De ontwikkeling van het Provinciefonds wordt bepaald door de accesssystematiek (trap op-trap af) en toevoegingen en onttrekkingen in verband met taakwijzigingen. De daling in de uitgaven in de periode tot en met 2015 wordt verklaard door verschillende maatregelen uit het regeerakkoord van het kabinet Rutte en uit het begrotingsakkoord 2013. De daling tussen 2014 en 2015 wordt voornamelijk veroorzaakt door het aflopen van de decentralisatie-uitkeringen Bodemsanering en Stedelijke vernieuwing.

Infrastructuurfonds

A Infrastructuurfonds bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	7 909,7	6 234,5	6 872,5	5 941,0	6 550,1	6 346,8
totaal niet-belastingontvangsten	7 909,7	6 234,5	6 872,5	5 941,0	6 550,1	6 346,8
11 Hoofdwatersystemen						
Uitgaven	652,0					
Ontvangsten	40,7					
12 Hoofdwegennet						
Uitgaven	2 550,5	2 728,9	3 072,1	2 157,6	2 871,4	2 466,1
Ontvangsten	273,8	262,1	182,0	57,6	490,3	112,7
13 Railwegen						
Uitgaven	2 194,7	2 197,8	2 389,0	2 584,1	2 451,0	2 558,8
Ontvangsten	90,7	60,0	60,0	238,0	182,0	194,2
14 Regionaal, lokale infra						
Uitgaven	422,7	136,0	261,7	153,4	256,6	398,9
15 Hoofdvaarwegennet						
Uitgaven	943,1	844,1	871,8	787,2	730,0	666,5
Ontvangsten	83,5	30,0	22,2	4,4		
16 Megaprojecten niet-Verkeer en Vervoer						
Uitgaven	793,9					
Ontvangsten	143,0					
17 Megaprojecten Verkeer en Vervoer						
Uitgaven	43,4	54,2	23,4	11,1	4,0	3,0
Ontvangsten		3,0				
18 Overige uitgaven en ontvangsten						
Uitgaven	309,5	273,6	254,5	247,5	237,0	253,5
Ontvangsten	103,2					
19 Bijdrage andere begrotingen Rijk						
Ontvangsten	7 174,7	5 879,3	6 608,4	5 640,9	5 877,8	6 039,9

De aan de uitvoering gerelateerde beleidsdoelstellingen van Infrastructuur en Milieu (lenM) zijn in de begroting van het Infrastructuurfonds (IF) opgenomen. Het Infrastructuurfonds wordt gevoed vanuit de begroting van lenM. Daarnaast zijn er bijdragen van met name decentrale overheden.

De budgetten op *artikel 11 Hoofdwatersystemen* worden in 2013 overgeboekt naar het Deltafonds (hoofdstuk 65).

De uitgaven op *Artikel 12 hoofdwegennet* kennen een vrij grillig verloop. Dit verloop hangt samen met de planning van de uitgaven van de diverse aanlegprojecten (zowel realisatie als verkenningen en planuitwerkingen) in de komende jaren. De uitgaven zijn in 2014 en 2016 hoger vanwege pieken in het budget door onder andere het project A1/A6/A9 Schiphol-Amsterdam-Almere. Ook de ontvangsten kennen een grillig verloop vanwege de planning van diverse projecten.

De uitgaven op *artikel 13 Railwegen* laten een stijging zien in de jaren t/m 2015. Deze stijging wordt verklaard door de groei in het beschikbare budget voor aanleg, planvorming en verkenning tot 2015. De ontvangsten laten in 2015 een forse stijging zien om in de jaren daarna te dalen met ca. 50 mln. Dit wordt onder andere veroorzaakt door de hogere concessie inkomsten vanaf 2015 zoals afgesproken in de HSA-deal, de invulling van taakstellingen en de eenmalige bijdrage van NS aan het ministerie van Infrastructuur en Milieu die in de HSA-deal is overeengekomen ten behoeve van kwaliteitsverbetering spoor.

Horizontale Toelichting

De uitgaven op *artikel 14* hangen samen met grote projecten die regionale overheden aanleggen. De fluctuatie binnen het artikel is groot, door de planning van deze grote projecten. Daarnaast worden de regio specifieke pakketten uit dit artikel gefinancierd.

In artikel 15 *Hoofdvaarwegennet* worden fluctuaties in de uitgaven voornamelijk bepaald door het verloop van de aanlegprojecten Maasroute en de Zuid-Willemsvaart. Deze zitten momenteel in de realisatiefase. Een deel van de uitgaven die in 2011 waren begroot zijn via een kasschuif naar de jaren 2013–2016 verschoven. Ook de ontvangsten hebben met deze projecten te maken.

De budgetten op *artikel 16 Megaprojecten niet-Verkeer en Vervoer* worden in 2013 geheel overgeheveld naar het Deltafonds (hoofdstuk 65).

De budgetten op *artikel 17 Megaprojecten Verkeer en Vervoer* lopen sterk terug omdat de projecten op dit artikel gerealiseerd zijn. Het gaat hier om de Betuwelijn, Hoge Snelheidslijn (HSL) en de Project Mainportontwikkeling Rotterdam.

Het *artikel 19* Ontvangsten andere begrotingen Rijk betreft de voeding van het Infrastructuurfonds vanuit de begroting van het ministerie van Infrastructuur en Milieu. De ramingen zijn onder andere afhankelijk van het verloop van de (aanleg)projecten. De oplopende taakstellingen uit het regeerakkoord zorgen voor lagere budgetten in latere jaren. In 2015 is de ontvangst fors lager omdat er in dat jaar lagere budgetten nodig zijn voor projecten.

Diergezondheidsfonds

F Diergezondheidsfonds bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	18,0	9,7	9,7	9,7	9,7	9,7
totaal niet-belastingontvangsten	18,0	9,7	9,7	9,7	9,7	9,7
1 Bewaking en bestrijding van dierziekten						
Uitgaven	18,0	9,7	9,7	9,7	9,7	9,7
Ontvangsten	18,0	9,7	9,7	9,7	9,7	9,7

Op de begroting van het Diergezondheidsfonds (DGF) worden meerjarig de reguliere uitgaven voor *bewaking en bestrijding van dierziekten* opgenomen. Dekking vindt plaats door bijdragen van de sector, de EU en het Rijk. Het positief eindsaldo 2011 van 7,5 mln. is in 2012 aan het Diergezondheidsfonds toegevoegd.

Accres Gemeente/Provinciefonds

1 Accres Gemeentefonds/Provinciefonds bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	0,0	0,0	747,9	885,4	1 495,8	1975
60 Accres Gemeentefonds	0,0	0,0	691,3	818,5	1 382,7	1 825,6
61 Accres Provinciefonds	0,0	0,0	56,6	66,9	113,1	149,4

Horizontale Toelichting

Het *accres* van het Gemeentefonds en het Provinciefonds wordt berekend door de mutatie van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven als groeivoet te nemen over de grondslag, gevormd door gemeente- respectievelijk provinciefonds. De stijging van accressen wordt veroorzaakt door een stijging van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven.

Bijlage 9 van de Miljoenennota geeft de onderbouwing van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven, en daarmee van de jaarlijkse accresontwikkeling, weer.

BES-fonds

H BES-fonds bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	35,6	32,1	32,1	32,1	32,1	32,1
totaal niet-belastingontvangsten						
1 BES-fonds						
Uitgaven	35,6	32,1	32,1	32,1	32,1	32,1

Via het BES-fonds wordt bewerkstelligd dat de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Caribisch Nederland) middelen krijgen toebedeeld om hun publieke taken naar behoren uit te voeren.

In 2012 is eenmalig de vrije uitkering verhoogd met 3 mln. vanwege een incidentele bijdrage aan (achterstallig) onderhoud en implementatie van de bestuursstructuur Caribisch Nederland en is het fonds geïndexeerd.

Deltafonds

J Deltafonds bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven		972,6	1 204,4	1 257,9	1 367,4	1 120,2
totaal niet-belastingontvangsten		972,6	1 204,4	1 257,9	1 367,4	1 120,2
1 Investeren in waterveiligheid						
Uitgaven		536,7	796,0	840,3	952,4	737,9
Ontvangsten		87,7	142,2	198,6	181,0	181,0
2 Investeren in zoetwatervoorziening						
Uitgaven		32,1	4,6	2,2	8,6	8,6
Ontvangsten		2,5				
3 Beheer, Onderhoud en vervanging						
Uitgaven		156,2	170,4	190,5	187,4	157,8
5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven						
Uitgaven		247,6	233,4	224,8	219,1	216,0
6 Bijdrage ten laste van begroting Hoofdstuk XII						
Ontvangsten		882,4	1 062,2	1 059,3	1 186,4	939,2

Het verloop van de budgetten op artikel 1 heeft een stijgende trend. Dit komt doordat de middelen en de planning voor het Hoog Waters Beschermingsprogramma tot 2017 stijgen. Verder stijgen de budgetten voor Ruimte voor de Rivier.

Op artikel 2 fluctueert het budget sterk. Dit komt mede door het investeringskarakter in zoetwatervoorzieningen. De budgetten voor planstudies lopen de komende jaren op. Daarentegen lopen de budgetten voor studiekosten betreffende de deltawerken terug.

Horizontale Toelichting

Op artikel 3 worden de budgetten voor beheer en onderhoud en vervanging verantwoord. De budgetten voor vervangingen fluctueren. Het budget dat op dit artikelonderdeel in de huidige begrotingsperiode is opgenomen, is bestemd voor de werkzaamheden ten behoeve van de stuwen Nederrijn Lek en Inhaalslag stroomlijn en vegetatiebeheer uiterwaarden

De apparaatskosten op artikel 5 dalen in de komende jaren. Dit komt mede door de taakstellingen vanuit het regeerakkoord.

Prijsbijstelling

Prijsbijstelling bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven		910,7	1 711,1	2 330,6	3 088,0	3 534,2
totaal niet-belastingontvangsten						
1 Rijksbegroting in enge zin						
Uitgaven		874,5	1 653,1	2 248,5	2 978,0	3 396,4
2 SZA						
Uitgaven		18,1	30,8	43,0	58,0	72,2
3 ZORG						
Uitgaven		17,7	26,7	38,5	51,2	64,6
4 Niet-relevant						
Uitgaven		0,3	0,5	0,7	0,9	1,0

Op de aanvullende post *Prijsbijstelling* worden de middelen gereserveerd die worden gebruikt om de prijsgevoelige uitgaven op de diverse begrotingen te compenseren voor de prijsontwikkeling. Deze compensatie wordt jaarlijks van de Aanvullende Post overgeboekt naar de departementale begrotingen. Op de Aanvullende Post wordt de prijsbijstelling voor de komende vijf jaar gereserveerd; dit verklaart de oploop in bovenstaande reeks.

Arbeidsvoorwaarden

Arbeidsvoorwaarden bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	0,0	427,1	1 661,1	2 879,2	4 350,3	5 918,4
totaal niet-belastingontvangsten						
1 arbeidsvoorwaardenruimte ijklijn RB-eng						
Uitgaven	0,0	404,5	1 520,1	2 624,2	3 939,8	5 341,2
2 arbeidsvoorwaardenruimte ijklijn SZ						
Uitgaven		21,5	132,7	237,2	379,9	534,0
3 arbeidsvoorwaardenruimte ijklijn Z						
Uitgaven		1,0	5,8	12,8	22,6	31,7
4 indexering rijksbijdragen						
Uitgaven		0,0	2,5	4,9	8,1	11,5

Op de aanvullende post Arbeidsvoorwaarden worden de middelen gereserveerd die nodig zijn om de loongevoelige uitgaven op de *Rijksbegroting, Sociale Zekerheid* en *Zorg* op het uitgavenpeil van het desbetreffende jaar te brengen. De oploop in de cijfers ontstaat doordat jaarlijks een structurele reservering wordt opgenomen teneinde de

Horizontale Toelichting

begrotingsuitgaven (zoals deze op de afzonderlijke begrotingen zijn opgenomen) van constante naar lopende prijzen te brengen.

Koppeling Uitkeringen

Koppeling Uitkeringen bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven		176,6	325,7	540,6	860,3	1 216,7
totaal niet-belastingontvangsten					3,9	8,1
2 Bijstand, Toeslagenwet en WSW Uitgaven		103,8	165,9	249,3	363,0	491,4
3 Arbeidsongeschiktheid Uitgaven		0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
4 Jonggehandicapten Uitgaven		49,2	105,4	172,3	263,6	375,5
5 Werkloosheid Uitgaven		0,1	0,2	0,4	0,6	0,8
6 Ziekte en zwangerschap Uitgaven		0,0	0,1	0,1	0,1	0,2
8 Oudedagsvoorziening Uitgaven		21,0	39,7	52,2	75,4	100,8
9 Nabestaanden Uitgaven		0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
10 Tegemoetkoming ouders Uitgaven		2,5	14,5	66,3	157,5	247,8
Ontvangsten					3,9	8,1

Op de aanvullende post Koppeling Uitkeringen worden de uitgaven voor de indexering van de begrotingsgefinancierde sociale-zekerheidsuitgaven geraamd. De mutaties in uitgaven op de artikelen komen tot stand door aanpassingen van de WKA (Wet koppeling met afwijkmogelijkheden)-index en door grondslageffecten bij de uitkeringen en programma-uitgaven. Aanpassing van de WKA-index vindt plaats op basis van CPB-cijfers over de contractloonontwikkeling. De uitgaven betreffen jaarlijkse tranches, dit verklaart de oploop op de verschillende artikelen.

Indexering WSF

Indexering WSF bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven		80,9	154,2	233,2	323,3	419,3
totaal niet-belastingontvangsten						
2 Indexering Studiefinanciering relevant Uitgaven		9,3	17,7	26,6	36,6	47,0
3 Indexering Studiefinanciering niet rel. Uitgaven		67,6	128,4	194,0	269,6	350,6
4 Indexering Lesgelden Uitgaven		4,0	8,0	12,6	17,1	21,7

Op de aanvullende post Indexering WSF wordt de prijsbijstelling over de uitgaven voor de studiefinanciering, WTOS en lesgelden gereserveerd. Gedurende een begrotingsjaar wordt de reservering aangepast aan de macro-economische ontwikkelingen. Als gevolg van de tranchegewijze opbouw ontstaat in de tijd een oplopend uitgavenniveau. Onder «studiefinanciering relevant» vallen de kaderelevante uitgaven voor de studiefi-

Horizontale Toelichting

nanciering (rentebetalingen, omzettingen van lening naar gift) en de uitgaven voor de WTOS, onder «studiefinanciering niet-relevant» vallen de niet-kaderrelevante uitgaven voor de studiefinanciering (leningen), onder «lesgelden» vallen de lesgelden van scholieren.

Homogene Groep Internationale Samenwerking

HOMOGENE GROEP INTERNATIONALE SAMENWERKING						
bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Totaal uitgaven	5 096,9	4 979,2	5 319,7	5 538,8	5 506,1	5 722,0
Totaal niet-belastingontvangsten	138,4	149,5	144,4	136,5	133,2	137,7
5. Buitenlandse Zaken						
Uitgaven	4 255,4	4 387,8	4 572,5	4 727,8	4 697,9	5 031,7
Ontvangsten	120,2	126,0	130,0	130,0	130,0	130,0
Artikel 1: Versterkte int.rechtsorde en eerbiediging van mensenrechten						
Uitgaven	101,7	114,9	110,2	109,0	109,0	109,0
Artikel 2: Grottere veiligheid en stabiliteit, effectieve humanitaire...						
Uitgaven	792,1	776,5	833,8	851,9	851,7	851,7
Ontvangsten	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Artikel 3: Europese samenwerking						
Uitgaven	186,5	190,8	165,9	165,9	165,9	165,9
Artikel 4: Meer welvaart en minder armoede						
Uitgaven	790,7	939,0	1 033,9	1 100,4	1 135,5	1 434,2
Ontvangsten	20,1	24,2	28,1	28,1	28,1	28,1
Artikel 5: toegenomen menselijke ontplooiing en sociale ontwikkeling						
Uitgaven	1 118,1	1 078,2	1 061,3	1 077,8	1 077,8	1 077,8
Artikel 6: Duurzaam water- en milieubeheer						
Uitgaven	414,8	398,0	439,9	464,8	464,8	464,8
Artikel 7: Welzijn en veiligheid van Nederlanders in het buitenland....						
Uitgaven	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0
Ontvangsten	39,4	41,3	41,3	41,3	41,3	41,3
Artikel 8: Versterkt cultureel profiel en positieve beeldvorming in ...						
Uitgaven	82,6	72,0	63,3	61,9	55,9	55,9
Ontvangsten	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Artikel 9: Geheim						
Uitgaven	0,1					
Artikel 10: Nominaal en onvoorzien						
Uitgaven	0,0	33,6	120,3	148,6	133,7	172,8
Artikel 11: Algemeen						
Uitgaven	743,8	760,0	719,0	722,5	678,5	674,4
Ontvangsten	58,6	58,6	58,6	58,6	58,6	58,6
6. Veiligheid en Justitie						
Uitgaven	33,6	39,2	40,6	42,4	40,4	34,4

Horizontale Toelichting

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
7. Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Uitgaven	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
8. Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Uitgaven	69,7	67,6	67,4	67,4	67,4	67,4
9B. Financien Uitgaven	161,0	35,6	262,5	352,1	355,9	249,8
Ontvangsten	8,3	7,8	3,7			
10. Defensie Uitgaven	238,4	210,6	210,9	207,2	207,2	207,2
Ontvangsten	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	5,9
12. Infrastructuur en Milieu Uitgaven	124,3	51,7	23,0	18,8	18,5	18,5
13. Economische Zaken, Landbouw en Innovatie Uitgaven	206,5	179,6	136,3	117,0	112,8	107,0
Ontvangsten	8,5	14,3	9,3	5,2	1,8	1,8
15. Sociale Zaken en Werkgelegenheid Uitgaven	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
16. Volksgezondheid, Welzijn en Sport Uitgaven	6,8	5,9	5,3	4,9	4,9	4,9

De *Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS)* is een aparte budgettaire constructie, waarin de uitgaven aan Internationale Samenwerking van de verschillende departementen worden gebundeld. Het uitgavenniveau van de HGIS wordt aangepast voor macro-economische ontwikkelingen. Het ODA-deel van het HGIS budget is gekoppeld aan het bruto nationaal product, en bedraagt in 2011 0,75 procent BNP en vanaf 2012 gemiddeld 0,7 procent BNP. Het non-ODA deel van de HGIS kent een vaste omvang, dat wordt gecorrigeerd voor prijsveranderingen.

Het merendeel van de HGIS-uitgaven wordt via de begroting van *Buitenlandse Zaken* verantwoord. Daarom wordt het verloop van de HGIS-uitgaven van die begroting per artikel toegelicht. Voor de overige begrotingen wordt de toelichting per departement gepresenteerd.

De oploep van de uitgaven voor *Grotere veiligheid en stabiliteit, effectieve humanitaire hulpverlening en goed bestuur* wordt verklaard door de beleidskeuzes die zijn gemaakt in de Focusbrief Ontwikkelingssamenwerking. Enerzijds is er geïntensiveerd in het prioritaire thema veiligheid, en anderzijds wordt er bezuinigd op het thema goed bestuur. Per saldo is er op het totaal van het artikel sprake van een toename van uitgaven over de jaren. Daarnaast is het budget in het jaar 2012 opgehoogd vanwege een aantal amendementen dat is aangenomen (bijvoorbeeld amendement nr. 60 Dijkers/Voordewind, verhoging budget UNHCR, en amendement nr. 111 Irrgang, verhoging budget noodhulp).

Het patroon op het artikel *Meer welvaart, eerlijkere verdeling en minder armoede* komt met name doordat op dit artikel, vanwege het gebruikelijke parkeer karakter van dit artikel, de verandering van het ODA-budget (als gevolg van wijzigingen in het BNP en in de toerekening van de eerste-

Horizontale Toelichting

jaarsopvang van asielzoekers) wordt verwerkt. De middelen worden vanaf dit artikel vervolgens verdeeld over de andere beleidsartikelen.

Om invulling te geven aan de verlaging van het ODA-budget van 0,8% BNP naar 0,7% BNP, zijn op het artikel *Toegenomen menselijke ontplooiing en sociale ontwikkeling* de uitgaven voor onderwijs en kennis en het maatschappelijk middenveld verlaagd. Dit zijn de niet-prioritaire thema's zoals aangekondigd in de Focusbrief Ontwikkelingssamenwerking. De uitgaven voor het prioritaire thema seksuele gezondheid stijgen daarentegen. In 2012 ligt het budget voor dit artikel hoger als gevolg van amendementen (bijvoorbeeld amendement nr. 25 van der Staaij/Ferrier, uitstapprogramma sekswerkers, en amendement nr. 32 De Caluwé/Ferrier, verhoging budget SRGR).

Op het artikel *Duurzaam water en milieubeheer* wordt de oplopende reeks verklaard door de intensiveringen binnen het ODA-budget die het kabinet doet op het gebied van efficiënt waterbeheer en toegang tot water en sanitatie. Het budget voor milieu en klimaat neemt daarentegen af, omdat dit geen prioriteit is in het ontwikkelingssamenwerkingbeleid. Per saldo is er echter sprake van een toename in het budget. In 2013 en 2014 is een deel van de verlaging van het ODA-budget als gevolg van een lager BNP verwerkt op dit artikel, en hierdoor ligt het budget in die jaren lager.

De uitgaven op het artikel *Versterkt cultureel profiel en positieve beeldvorming in en buiten Nederland* dalen als gevolg van de bezuinigingen uit het Regeerakkoord. Enerzijds wordt het budget op dit artikel verlaagd vanwege de verlaging van het ODA-budget, en anderzijds vanwege de korting op de vrijwillige bijdrages aan internationale organisaties.

De HGIS kent een eigen systematiek voor loon- en prijsbijstellingen, de HGIS-indexering. De post *Nominaal en onvoorzien* wordt gebruikt als reservering om toekomstige stijgingen van lonen en prijzen op te vangen. Aangezien lonen en prijzen jaar op jaar stijgen, kent de reeks een oploop. De schommelingen in de reeks worden verklaard door kasschuiven. In 2012 zijn de middelen al toebedeeld aan HGIS-artikelen op de diverse begrotingen.

Op de *Financiën*-begroting staan de betalingen aan onder meer het internationaal ontwikkelingsfonds (IDA). Deze betalingen zijn niet elk jaar gelijk, maar afhankelijk van jaarlijks te maken afspraken over de hoogte en het kaspatroon van de afdracht. Daardoor laten de HGIS-uitgaven van Financiën een ongelijkmatig beeld zien.

De budgetten voor het Clean Development Mechanism (begroting *I&M*) en voor Joint Implementation (begroting *EL&I*) fluctueren enigszins, omdat de uitvoering van projecten niet op elk moment gegarandeerd is. Na 2012 lopen klimaatprogramma's CDM en JI af en zullen in 2013 voornamelijk de laatste betalingen worden gedaan.

Aanvullende Post Algemeen

Algemeen bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	- 22,8	361,5	482,3	571,2	657,7	615,8
totaal niet-belastingontvangsten						
2 Uitvoeringskosten fisc. wetsvoorstellen						
Uitgaven						
4 Eindejaarsmarge						
Uitgaven	- 23,3	- 172,1	- 69,5			
55 Diversen						
Uitgaven	0,5	492,7	510,8	509,8	503,8	503,8
56 Begrotingsakkoord lente 2012						
Uitgaven						
81 RA A: Zorg						
Uitgaven				10,2	93,1	93,1
82 RA B: Veiligheid						
Uitgaven		30,7	30,7	30,7	40,9	
83 RA C: Immigratie en integratie						
Uitgaven		10,2	10,2	10,2	9,7	8,7
85 RA E: Kwaliteit onderwijs						
Uitgaven				10,2	10,2	10,2
87 RA: diversen						
Uitgaven						

Op de Aanvullende Post Algemeen staan middelen waarvan op het moment van reservering de definitieve aanwending nog niet expliciet kan worden aangegeven. Daarnaast staan op de aanvullende post taakstellingen geparkeerd die uiteindelijk op de diverse begrotingen ingevuld worden (bijvoorbeeld de ramingstechnische veronderstelling in=uit bij de eindejaarsmarge).

De negatieve omvang van de raming op het artikel Eindejaarsmarge wordt bepaald door de ramingstechnische veronderstelling in=uit. Er wordt verondersteld dat er aan het einde van het jaar voldoende onderuitputting is, om de uitdeling van de eindejaarsmarge te compenseren.

Op artikel 55 staan voornamelijk de intensiveringsmiddelen uit het begrotingsakkoord die nog niet zijn overgeboekt naar de verschillende begrotingen.

Op artikelen 81 tot en met 87 staan de intensiveringsmiddelen uit het regeerakkoord die nog niet zijn overgeboekt naar de verschillen de begrotingen.

Consolidatie

Consolidatie bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
totaal uitgaven	- 7 175,2	- 6 761,7	- 7 669,5	- 6 700,2	- 7 064,2	- 6 978,7
totaal niet-belastingontvangsten	- 7 175,2	- 6 761,7	- 7 669,5	- 6 700,2	- 7 064,2	- 6 978,7
1 Nog niet toegerekend						
Uitgaven	- 7 175,2	- 6 761,7	- 7 669,5	- 6 700,2	- 7 064,2	- 6 978,7
Ontvangsten	- 7 175,2	- 6 761,7	- 7 669,5	- 6 700,2	- 7 064,2	- 6 978,7

De post Consolidatie wordt gebruikt voor het corrigeren van de Rijksbegroting voor dubbeltellingen die ontstaan door het «bruto-boeken» van bijdragen. Het bruto-boeken houdt in dat zowel het departement dat bijdraagt, als het departement dat ontvangt de uitgaven op zijn begroting opneemt. Het ontvangende departement raamt daarnaast de te ontvangen bijdragen ook aan de ontvangstenkant van de begroting. Hierdoor wordt het rekenkundig niveau van de totale rijksuitgaven en de rijksontvangsten hoger dan het feitelijk niveau. Door de post Consolidatie wordt hiervoor gecorrigeerd. De hoogte van de post wordt in belangrijke mate bepaald door de bijdragen via de begroting van Infrastructuur & Milieu aan het Infrastructuurfonds.

2 Verticale Toelichting

Verticale Toelichting Miljoenennota 2013 (internetbijlage)

De Verticale Toelichting bevat een cijfermatig overzicht voor alle begrotingen van budgettaire veranderingen die zich hebben voorgedaan sinds de Ontwerpbegroting 2012. Er wordt per begroting een cijfermatig overzicht gepresenteerd, gevolgd door een toelichting op de voornaamste veranderingen. Voor een meer gedetailleerde toelichting op de veranderingen wordt verwezen naar de afzonderlijke begrotingen.

De Verticale Toelichting onderscheidt drie categorieën mutaties:

1. mee- en tegenvallers;
2. beleidsmatige mutaties;
3. technische mutaties.

Alle overboekingen, desalderingen, statistische correcties en mutaties die niet tot een ijklijn behoren, zijn in de laatste categorie «technische mutaties» geclusterd. Overigens hebben sommige overboekingen en desalderingen wél een beleidsmatig karakter. Dit komt tot uitdrukking in de toelichtingen. Ingeval samenhangende mutaties in meerdere categorieën voorkomen, worden deze eenmaal toegelicht.

De totalen per begroting worden in eerste instantie gepresenteerd exclusief de bedragen die onder de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) vallen. Door middel van een aansluitregel wordt het deel van de begroting dat onder HGIS valt, zichtbaar gemaakt. De veranderingen die optreden binnen het HGIS-deel van de begroting worden gepresenteerd en toegelicht in de verticale toelichting van alle HGIS-uitgaven. De laatste regel geeft per begroting de totaalstand inclusief HGIS.

De ondergrens is afhankelijk van de omvang van de begroting en verschilt voor de verschillende categorieën mutaties. De post diversen bevat de mutaties die onder de ondergrens vallen en wordt in beginsel alleen toegelicht indien zich bijzonderheden voordoen.

De Koning

I DE KONING: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	39,5	39,5	39,4	39,4	39,4	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,2	0,1	0,0	- 0,1	- 0,2	
Technische mutaties	0,2	0,1	0,0	- 0,1	- 0,2	
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	
Extrapolatie	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	39,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	0,5	0,4	0,4	0,3	0,2	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	40,0	39,9	39,8	39,7	39,6	39,6
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	40,0	39,9	39,8	39,7	39,6	39,6
I DE KONING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Diversen

De post diversen bestaat voornamelijk uit de toevoeging van de eindejaarsmarge en de loon- en prijsbijstelling.

Staten-Generaal

IIA STATEN-GENERAAL: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	141,9	133,8	131,9	130,9	130,1	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	
Beleidsmatige mutaties	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	3,3	0,5	0,3	3,3	3,3	
Technische mutaties	3,3	0,5	0,3	3,3	3,3	
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	1,6	1,5	1,5	1,5	2,0	
Extrapolatie	1,6	1,5	1,5	1,5	2,0	132,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	5,0	2,1	1,9	4,9	5,4	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	146,9	135,9	133,9	135,8	135,5	132,5
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	146,9	135,9	133,9	135,8	135,5	132,5

IIA STATEN-GENERAAL: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	3,0	3,0	3,0	3,0	2,5	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	
Extrapolatie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	3,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0

Diversen – Beleidsmatige mutaties uitgaven

Deze post bevat meerdere mutaties waaronder het terugdraaien van de aanvullende taakstelling zorg- en restproblematiek. Op basis van de Beheersafspraken is verzocht niet mee te delen in de taakstelling verwerkt bij VJN 2011. Tevens is de begroting voor de jaren 2015 en 2016 verhoogd in verband met een voorzien groter beroep op de pensioen- en wachtgeldregeling en hogere fractiekosten door de Tweede Kamerverkiezingen in 2016.

Diversen – Technische mutaties

Deze post bevat onder andere (de verdeling van) de loon- en prijsbijstelling.

Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs

IIB OVERIGE HOGE COLLEGES VAN STAAT EN KABINETTEN: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	111,4	107,2	106,3	104,1	103,7	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	3,5	1,8	1,8	0,8	0,8	
	3,5	1,8	1,8	0,8	0,8	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	2,3	2,9	2,9	1,4	1,4	
	2,3	2,9	2,9	1,4	1,4	
Extrapolatie						105,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	6,5	4,7	4,7	2,1	2,1	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	117,8	111,9	111,0	106,3	105,8	105,6
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	117,8	111,9	111,0	106,3	105,8	105,6

IIB OVERIGE HOGE COLLEGES VAN STAAT EN KABINETTEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	5,2	5,4	5,4	5,3	5,2	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	
	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie						5,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	0,3	0,0	0,0	0,0	0,1	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	5,5	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	5,5	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3

Diversen – Beleidsmatige mutaties uitgaven

Op basis van de beheersafspraken is verzocht om de prijsbijstelling 2010, die is ingehouden bij het Aanvullend Beleidsakkoord, alsnog uit te keren.

Diversen – Technische mutaties uitgaven

De Raad van State wordt gecompenseerd voor de gemaakte extra kosten als gevolg van de tijdelijke Crisis- en Herstelwet. De Raad van State moet de zaken die onder de Crisis- en Herstelwet vallen sneller afhandelen en heeft hiervoor extra capaciteit nodig. Daarnaast bevat deze post (de verdeling van) de loon- en prijsbijstelling.

Algemene Zaken

III ALGEMENE ZAKEN: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	60,3	61,0	59,8	61,1	60,7	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	
	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	1,3	1,1	1,1	1,1	1,1	
	1,3	1,1	1,1	1,1	1,1	
Extrapolatie						61,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	2,0	1,1	1,1	1,1	1,1	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	62,2	62,2	60,9	62,2	61,8	61,5
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	62,2	62,2	60,9	62,2	61,8	61,5
III ALGEMENE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	
	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	
Extrapolatie						6,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	1,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	7,8	6,6	6,5	6,5	6,5	6,5
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	7,8	6,6	6,5	6,5	6,5	6,5

Diversen

De post diversen bestaat voornamelijk uit de toevoeging van de eindejaarsmarge en de loon- en prijsbijstelling.

Koninkrijksrelaties

IV KONINKRIJKSRELATIES: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	428,1	277,5	256,6	256,6	237,6	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Arubadeal	9,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
Beleidsmatige mutaties	9,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
Rijksbegroting in enge zin						
Vrijval betalingsachterstanden	- 36,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	- 8,9	1,2	1,2	0,6	3,1	
Technische mutaties	- 44,9	1,2	1,2	0,6	3,1	
Rijksbegroting in enge zin						
Vrijval betalingsachterstanden	36,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	8,7	- 1,1	- 0,7	- 0,7	- 0,7	
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie	44,7	- 1,1	- 0,7	- 0,7	- 0,7	272,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	9,4	0,1	0,5	- 0,1	2,4	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	437,5	277,5	257,1	256,5	240,0	272,9
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	437,5	277,5	257,1	256,5	240,0	272,9

IV KONINKRIJKSRELATIES: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	33,4	32,9	32,2	31,8	31,8	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Rijksbegroting in enge zin						
Vrijval betalingsachterstanden	36,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	9,3	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie	45,3	0,0	0,0	0,0	0,0	31,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	45,3	0,0	0,0	0,0	0,0	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	78,7	32,9	32,2	31,8	31,8	31,8
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	78,7	32,9	32,2	31,8	31,8	31,8

Arubadeal

De Arubadeal geeft uitvoering aan het traject om de schulden van Aruba aan Nederland te saneren. De beschikbare middelen voor het programma Rechtshandhaving kunnen tot en met 2012 worden gebruikt. In 2011

kwamen niet alle middelen tot besteding, deze zijn doorgeschoven naar 2012. Wat dit jaar niet zal worden benut, zal vrijvallen.

Vrijval betalingsachterstanden

In 2007 is ten behoeve van het saneren van de betalingsachterstanden van de landen Curaçao en Sint Maarten een begrotingsreserve aangemaakt. De loketten voor het saneren van betalingsachterstanden zijn in oktober 2011 gesloten. De binnengekomen aanvragen zijn inmiddels beoordeeld. Hetgeen ten behoeve hiervan bij de Centrale Bank Curaçao en Sint Maarten gereserveerd stond en niet tot besteding kwam, is teruggegeven aan Nederland (technische mutatie bij ontvangsten en uitgaven), waarna het ten gunste is gekomen van de algemene middelen (beleidsmatige mutatie uitgaven).

Diversen – Beleidsmatige mutaties

In 2011 bleken de uitgaven hoger dan begroot, onder meer door de problematiek bij het Pensioenfonds Caribisch Nederland, dat in 2011 zwaar op de begroting van Koninkrijksrelaties drukte. De raming voor 2012 is hiervoor gecorrigeerd. Daarnaast bevat deze post (de verdeling van) de loon- en prijsbijstelling.

Buitenlandse Zaken

V BUITENLANDSE ZAKEN: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	7 340,0	7 505,8	7 905,3	8 119,8	8 119,8	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Eu-afdrachten	- 364,5	- 116,1	- 110,7	- 22,4	234,4	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie	- 364,5	- 116,1	- 110,7	- 22,4	234,4	8 551,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	- 364,5	- 116,1	- 110,7	- 22,4	234,4	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	6 975,5	7 389,7	7 794,6	8 097,4	8 354,2	8 551,4
Totaal Internationale samenwerking	4 255,4	4 387,8	4 572,5	4 727,8	4 697,9	5 031,7
Stand Miljoenennota 2013	11 231,0	11 777,5	12 367,0	12 825,2	13 052,1	13 583,1

V BUITENLANDSE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN
bedragen in miljoenen euro's

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	620,3	631,2	642,3	653,7	653,7	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Perceptiekostenvergoedingen	31,8	54,0	55,4	56,7	69,7	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	31,8	54,0	55,4	56,7	69,7	
Technische mutaties						
Niet tot een ijklijn behorend						
Ontvangsten en restituties met betrekking tot leningen	5,2	33,2	27,5	20,9	16,4	
	5,2	33,2	27,5	20,9	16,4	
Extrapolatie						754,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	37,0	87,2	82,8	77,6	86,1	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	657,3	718,5	725,2	731,3	739,8	754,6
Totaal Internationale samenwerking	120,2	126,0	130,0	130,0	130,0	130,0
Stand Miljoenennota 2013	777,5	844,5	855,1	861,2	869,7	884,6

Relatie begroting Buitenlandse Zaken en de Homogene groep internationale samenwerking (HGIS)

Er zijn twee soorten uitgaven op de begroting van Buitenlandse Zaken: HGIS en niet-HGIS. Niet-HGIS uitgaven zijn de afdrachten aan de Europese Unie. HGIS-uitgaven zijn alle andere buitenlanduitgaven. De HGIS-uitgaven staan op diverse begrotingen en worden elders toegelicht; hier wordt alleen ontwikkeling van de EU-afdrachten belicht.

EU-afdrachten

De adviescommissie Eigen middelen van de EU heeft op basis van de meest recente groeiramingen de nieuwe grondslagen vastgesteld voor de EU-afdrachten. Omdat de groei van de Nederlandse economie in 2012 en 2013 op basis van die ramingen achterblijft bij het gemiddelde in de EU, leidt dit tot een meevaller in de EU-afdrachten voor die jaren. In 2012 is er daarnaast nog een positief effect als gevolg van het overschot op de EU-begroting in 2011 (in totaal 1,5 mld., voor Nederland een meevaller van 70 mln.). Daarnaast zijn op basis van nieuwe groeicijfers van DG Ecfm over de periode 2014–2020 deze cijfers weer bijgesteld: de Commissie gaat ervan uit dat de groei van de Nederlandse economie, ondanks de dip in 2012 en 2013 weer oppakt en in 2017 het potentieel groeipad bereikt. Tot slot wordt de raming van de landbouwheffingen meerjarig verlaagd met 50 mln. Omdat in de afgelopen 2 jaren de gerealiseerde ontvangsten van de landbouwheffingen zijn uitgekomen op circa 250 mln. (2010: 246 mln., 2011: 258 mln.) en deze trend zich lijkt door te zetten op basis van voorlopige realisatiecijfers, wordt de raming van de landbouwheffingen meerjarig verlaagd van 303 mln. naar 253 mln.

Perceptiekostenvergoedingen

Tegenover de hogere afdrachten over douanerechten (onderdeel van de traditionele eigen middelen), die voortvloeien uit de nieuwe grondslagen zoals vastgesteld door de Adviescommissie Eigen Middelen van de EU, staan ook hogere ontvangsten aan perceptiekostenvergoedingen.

Daarnaast staan er tegenover de lagere afdrachten aan landbouwheffingen ook lagere ontvangsten uit perceptiekostenvergoedingen van 13 mln.

Ontvangsten en restituties met betrekking tot leningen

De mutatie wordt veroorzaakt door hogere ontvangsten voor rente en aflossing op de begrotingslening van de NIO. Dit als gevolg van de overgang van het beheer van de NIO-leningenportefeuille van de FMO naar Atradius.

Veiligheid en Justitie

VI VEILIGHEID EN JUSTITIE: UITGAVEN						
bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	11 380,8	11 184,8	10 959,7	10 810,2	10 776,7	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Algemene taakstelling	0,0	- 105,0	- 105,0	- 105,0	- 105,0	
Dekking prijsbijstelling 2011	- 21,2	- 5,9	- 6,2	- 3,5	- 3,8	
Doorberekenen kosten voetbalwedstrijden	0,0	- 30,0	- 30,0	- 30,0	- 30,0	
Eindejaarsmarge 2011	17,4	0,0	0,0	0,0	0,0	
Elektronische detentie en versoberen gevangenisregime	0,0	- 34,0	- 57,0	- 80,0	- 85,0	
Griffierechten	- 46,0	47,0	38,0	37,0	37,0	
Interne herverdeling Veiligheid en Justitie	- 81,7	0,0	0,0	0,0	0,0	
Pmj straf forensische zorg	4,6	17,0	17,0	17,0	17,0	
Pmj straf om	0,0	- 20,0	- 20,0	- 20,0	- 20,0	
Pmj straf tbs	0,0	- 15,3	- 20,5	- 22,1	- 23,0	
Raad voor de rechtspraak	0,0	0,0	3,2	16,5	16,5	
Diversen	17,9	- 19,9	- 2,0	- 0,8	0,0	
	- 109,0	- 166,1	- 182,5	- 190,9	- 196,3	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Loonbijstelling tranche 2012-2017	59,5	58,9	57,7	57,5	57,4	
Prijsbijstelling tranche 2012	59,1	57,7	57,6	56,6	56,7	
Raad voor de rechtspraak	0,0	37,1	37,1	37,1	37,1	
Diversen	6,1	- 14,6	- 11,3	- 10,5	- 9,7	
Extrapolatie	124,7	139,1	141,1	140,7	141,5	10 622,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	15,7	- 27,0	- 41,4	- 50,2	- 54,9	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	11 396,5	11 157,8	10 918,3	10 759,9	10 721,8	10 622,9
Totaal Internationale samenwerking	33,6	39,2	40,6	42,4	40,4	34,4
Stand Miljoenennota 2013	11 430,0	11 196,9	10 958,9	10 802,3	10 762,2	10 657,3

VI VEILIGHEID EN JUSTITIE: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN
bedragen in miljoenen euro's

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	1 350,6	1 560,4	1 556,4	1 520,3	1 532,3	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Afrekening outputfinanciering dji	22,3	0,0	0,0	0,0	0,0	
Boeten en transacties	- 102,0	- 31,2	- 15,5	0,0	0,0	
Griffierechten	- 46,0	- 193,0	- 202,0	- 203,0	- 203,0	
Diversen	0,4	- 10,0	- 10,0	- 10,0	- 10,0	
	- 125,3	- 234,2	- 227,5	- 213,0	- 213,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Raad voor de rechtspraak	0,0	37,1	37,1	37,1	37,1	
Diversen	- 0,3	- 1,2	- 1,2	- 1,2	- 1,2	
	- 0,3	35,9	35,9	35,9	35,9	
Extrapolatie						1 365,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	- 125,5	- 198,3	- 191,6	- 177,1	- 177,1	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	1 225,0	1 362,1	1 364,8	1 343,2	1 355,2	1 365,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	1 225,0	1 362,1	1 364,8	1 343,2	1 355,2	1 365,2

Algemene taakstelling

In het begrotingsakkoord is aan alle departementen een taakstelling opgelegd. Voor het ministerie van Veiligheid en Justitie betekent dit een taakstelling van 105 mln. structureel vanaf 2013.

Dekking prijsbijstelling 2011

De prijsbijstelling voor 2011 is door VenJ nog niet volledig doorverdeeld naar de diverse onderdelen van de begroting. Deze wordt nu deels ingezet ter dekking van de budgettaire problematiek binnen de VenJ begroting.

Doorberekenen kosten voetbalwedstrijden

In het begrotingsakkoord is besloten de politiekosten bij voetbalwedstrijden door te berekenen. Deze maatregel wordt voor 2013 alternatief ingevuld door efficiency-maatregelen binnen de politie en/of het eigen vermogen van de politie.

Eindejaarsmarge 2011

Bij Voorjaarsnota 2012 is de eindejaarsmarge van 2011 uitgedeeld.

Elektronische detentie en versoberen gevangenisregime

Het gevangeniswezen wordt versoerd. Dit wordt onder andere vormgegeven door de toepassing van meerpersoonscellen waar mogelijk te intensiveren en de vrijvallende capaciteit buiten gebruik te stellen.

Griffierechten

In het regeerakkoord was verhoging van de griffierechten opgenomen. Deze gaat niet door. Om tekorten bij de rechtspraak op te lossen was de datum van inwerkingtreding van de verhoging vervroegd van 1 januari 2013 naar 1 juli 2012. Het niet doorgaan van de verhoging zorgt in 2012 voor een tekort van 46 mln. aan de ontvangstenkant van de begroting, vanwege minder ontvangsten aan griffierechten. Ook zorgt dit t.o.v. de maatregel uit het regeerakkoord voor een additioneel tekort van 2 mln. in

de ramingen bij de rechtspraak, vanwege het uitblijven van het instroombeperkende effect dat met de verhoging gepaard zou gaan. Het ontstane tekort wordt door de Raad voor de Rechtspraak opgevangen, o.a. doordat de prognose van de instroom van het jaar 2012 lager is dan de beschikbare capaciteit.

Interne Herverdeling Veiligheid en Justitie

VenJ heeft over de gehele linie van de begroting de budgetten taakstellend verlaagd. Hiermee is dekking gevonden voor de problematiek die op de begroting is ontstaan.

PMJ straf Forensische zorg

De ramingen in het Prognosemodel Justitiële ketens (PMJ) van de budgetten voor de forensische zorg laten een stijging zien van 4,6 mln. in 2012 en structureel 17 mln. vanaf 2013. Uit de realisatiecijfers blijkt dat de toename van de vraag naar forensische zorg overeenkomt met de ontwikkeling van de totale vraag naar gezondheidszorg. Uit historische gegevens van het CBS blijkt dat deze de afgelopen tijd jaarlijks met 6% is gegroeid.

PMJ Straf OM

De mutatie bij het OM wordt onder andere verklaard door in gang gezette ontwikkelingen in de justitiële keten. Hierbij moet worden gedacht aan de in 2009 in werking getreden Wet OM-afdoening en de zogeheten ZSM-werkwijze die vanaf 2013 landelijk wordt toegepast. Deze ontwikkelingen maken een efficiencybesparing bij het OM mogelijk vanaf 2013.

PMJ Straf TBS

De ramingen voor de benodigde Tbs-capaciteit laten een daling zien. De budgetten worden daarom vanaf 2013 neerwaarts bijgesteld.

Raad voor de Rechtspraak

Op basis van de meerjarige instroomramingen wordt voor de komende jaren een toename van het aantal zaken bij de Raad voor de Rechtspraak voorzien. Met name bij de civiele zaken is de toename zichtbaar. De instroom civiele zaken bij de rechtbanken zal door het blijvend hoge aantal werkloosheidsuitkeringen stijgen. In de civiele kantonsector is de stijging vooral het gevolg van een toename van familiezaken. Om in de toekomst aan de vraag te kunnen voldoen wordt het budget van de Raad voor de Rechtspraak vanaf 2014 verhoogd.

Loonbijstelling tranche 2012–2017

De loonbijstelling tranche 2012 is toegevoegd aan de begroting van VenJ. Deze loonbijstelling bestaat alleen uit een compensatie voor sociale werkgeverslasten.

Prijsbijstelling tranche 2012

De prijsbijstelling tranche 2012 is toegevoegd aan de begroting van VenJ.

Diversen

De post diversen is een saldo van verschillende plussen en minnen. De grootste minnen betreffen rechtsbijstand civiel en bestuur en rechtsbijstand straf, samen 21,1 mln. Deze komen naar voren in het Prognosemodel Justitiële ketens (PMJ). De rechtsbijstand civiel en bestuur laat een afname zien van het aantal toevoegingen t.o.v. de beschikbare capaciteit. Ook de invoering van de korting van 5 % op het tarief voor de gesubsidiëerde rechtsbijstand per 1 januari 2012 leidt tot een kostendaling. Als

gevolg van de verhoging van de eigen bijdrage die moet worden betaald is het aantal lichte adviestoevoegingen afgenomen. Daarnaast laat het PMJ een stijging in de capaciteitsbehoefte in het gevangeniswezen zien van 14,9 mln. in 2012, veroorzaakt door een combinatie van bestaand en nieuw beleid. Ook zijn de kosten voor de regeling «substantieel bezwarende functies» en de omscholingsregeling «tweede carrière» bij de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) hoger dan eerder voorzien. In het jaar 2012 is de tegenvaller in totaal 22,2 mln. Ten slotte is er in het begrotingsakkoord een inkoopstaakstelling opgelegd. Voor het ministerie van Veiligheid en Justitie betekent dit een taakstelling van 13 mln. structureel.

Afrekening outputfinanciering DJI

De bijdrage aan de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) wordt vastgesteld op basis van outputfinanciering (OPF). Dit betekent dat productie- en bezettingsverschillen met het moederdepartement worden afgerekend op basis van de afgesproken OPF-spelregels. In 2011 is er sprake van een lagere productie en/of bezetting dan eerder geraamd, waardoor de DJI deze middelen in 2012 terugbetaalt aan het moederdepartement.

Boeten en transacties

De ontvangsten uit boeten en transacties vallen in 2012 naar verwachting 102 mln. lager uit dan eerder was geraamd. Ten opzichte van 2010 is er sprake van een fors dalende instroom van zaken, vooral op het gebied van snelheidsovertredingen en staandhoudingen. Ook is er een vertraging in de maatregelen die in 2009 zijn genomen ter dekking van eerdere tegenvallers op dit dossier. Ten slotte doet zich een daling van het aantal passanten voor, wat een daling in het aantal boetes door trajectcontroles tot gevolg heeft.

Diversen

In het Regeerakkoord is aangekondigd dat een licentiefee zal worden geïntroduceerd voor het verkrijgen van vergunningen voor de exploitatie van internetkansspelen en -loterijen. Hiervoor was een structurele opbrengst ingeboekt van 10 mln. Bij het begrotingsakkoord is deze maatregel teruggedraaid.

Binnenlandse Zaken

VII BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	4 808,8	4 858,4	4 399,5	4 326,3	4 353,2	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Huurtoeslag	20,9	157,2	198,8	203,7	240,8	
Diversen	37,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
	58,1	157,2	198,8	203,7	240,8	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Departementale taakstelling	0,0	- 25,2	- 25,4	- 22,9	- 23,0	
Huurtoeslag	- 20,9	- 63,0	- 63,0	- 63,0	- 63,0	
Mgba/orra	- 14,5	25,0	- 10,5	0,0	0,0	
Oda-toerekening	- 35,0	- 15,9	- 8,2	- 12,2	- 12,5	
Diversen	13,0	- 26,5	- 17,4	- 19,2	- 23,7	
	- 57,4	- 105,6	- 124,5	- 117,3	- 122,2	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Dienstverleningafspraken	30,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Huurtoeslag	8,8	24,5	33,7	29,9	43,0	
Shared service organisatie						
sso-ict	42,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	67,7	10,3	3,6	11,9	11,7	
Niet tot een ijklijn behorend						
Liquiditeitsbehoefte vut-fonds	90,0	- 170,0	0,0	0,0	0,0	
Sociale leenfaciliteit integratie	0,0	15,0	30,0	30,0	30,0	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	239,0	- 120,2	67,3	71,8	84,7	
Extrapolatie						
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	239,6	- 68,6	141,6	158,1	203,3	4 648,2
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	5 048,4	4 789,8	4 541,0	4 484,4	4 556,5	4 648,2
Totaal Internationale samenwerking	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Stand Miljoenennota 2013	5 048,9	4 790,3	4 541,5	4 484,9	4 557,0	4 648,7

VII BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN
bedragen in miljoenen euro's

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	665,6	664,5	1 611,2	2 123,7	1 549,7	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	29,2	3,6	4,1	- 1,0	- 1,3	
	29,2	3,6	4,1	- 1,0	- 1,3	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Dienstverleningsafspraken	30,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Huurtoeslag	8,8	24,5	33,7	29,9	43,0	
Shared service organisatie						
sso-ict	42,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	28,0	20,1	- 3,4	- 3,9	- 4,3	
Niet tot een ijklijn behorend						
Heffingswet	0,0	0,0	- 760,0	- 760,0	- 760,0	
Liquiditeitsbehoefte vut-fonds	0,0	0,0	100,0	0,0	- 130,0	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	
	109,3	44,6	- 629,7	- 734,0	- 850,3	
Extrapolatie						
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	138,5	48,2	- 625,7	- 735,0	- 851,0	668,6
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	804,1	712,7	985,5	1 388,7	698,7	668,6
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	804,1	712,7	985,5	1 388,7	698,7	668,6

Huurtoeslag

Het budget voor de huurtoeslag wordt verhoogd om het verwachte beroep op de huurtoeslag te kunnen opvangen. De toename is onder andere het gevolg van een groter aantal bijstandsgerechtigden dat een beroep doet op de huurtoeslag en de wijze van indexeren waardoor de huurtoeslag sneller toeneemt dan de werkelijke huurprijsstijging. De hogere uitgaven worden deels teniet gedaan door een verhoging van de opslag op de eigen bijdrage met 4,87 euro per maand vanaf 2013. De uitgaven vallen voorts lager uit als gevolg van het afschaffen fiscale vrijstelling van de reiskostenvergoeding woon-werkverkeer.

Diversen – Mee- en tegenvallers uitgaven

Deze post bevat diverse mutaties, waarvan de belangrijkste hier worden beschreven.

Door de aangekondigde prijsstijging van de Nederlandse Identiteitskaart voor jeugdigen (jeugd-NIK's) zijn in 2011 extra uitgaven gemaakt. Een deel van de extra uitgaven loopt over de jaargrens heen naar 2012. Tevens is in 2011 minder dan geraamd uitgegeven voor onder andere het programma Identiteitsmanagement en Immigratie (IDMI) en voor de terugkeer van vreemdelingen (9,9 mln.). Deze middelen worden toegevoegd aan de in 2012 te vormen asielreserve ter dekking van hoeveelhedsfluctuaties bij de opvang van asielzoekers.

Departementale taakstelling

In het Begrotingsakkoord 2013 is een (efficiency-)taakstelling op de BZK-begroting doorgevoerd. Daartoe is voor 2013 de ontvangstenraming voor inburgering verhoogd en is de uitgavenraming verlaagd voor o.a. uitgaven voor e-overheid, inburgering, vreemdelingen, onderzoek en monitoring woningmarkt, subsidies energiebesparing, de uitvoeringskosten van diverse regelingen woningmarkt en voor het apparaat.

MGBA/ORRA

De oplevering van de online raadpleegbare reisdocumentenadministratie (ORRA) is vertraagd, waardoor de baten- en lastendienst Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten (BPR) de ORRA niet in gebruik kan nemen. Met de opbrengst van de in beheer name had BZK de lening van 25 mln. uit het Gemeentefonds terug moeten betalen. Door een kasschuif van een deel van de voor ORRA beschikbare middelen van 2012 en 2014 naar 2013, kan het Gemeentefonds alsnog tijdig worden terugbetaald.

ODA-toerekening

Conform de internationale criteria worden de kosten die zijn gemaakt voor de eerstejaarsopvang van asielzoekers uit de DAC-landen toegerekend aan het ODA-budget. De lagere instroom van asielzoekers en de actualisatie van de overige relevante variabelen leiden tot een structurele neerwaartse bijstelling van de ODA-toerekening.

Diversen – Beleidsmatige mutaties uitgaven

Deze post bevat verschillende mutaties, waaronder de in het Begrotingsakkoord 2013 vastgestelde inkoop- en prijsbijstellingstaakstelling. De taakstelling is gebaseerd op de omvang en samenstelling van de departementale begroting.

Dienstverleningsafspraken

De raming van de jaarlijkse dienstverleningafspraken met de Baten- en Lastendiensten Doc-Direkt, Logius, P-Direkt en De Werkmaatschappij is aangepast. De geraamde uitgaven zijn in lijn met de geraamde ontvangsten.

Huurtoeslag – technische mutatie

In de Voorjaarsnota 2012 is de tegenvaller van de huurtoeslag volledig verwerkt binnen de uitgavenkant van de huurtoeslag. De tegenvaller heeft echter betrekking op de uitgaven en ontvangsten. Middels een desaldering wordt deze dit gecorrigeerd en worden de uitgaven en ontvangsten met hetzelfde bedrag verhoogd, zodat de begroting voor zowel de uitgaven als voor de ontvangsten aansluit bij de raming.

Shared Service Organisatie SSO ICT

Deze post bevat ontvangsten van de departementen I&M, SZW en VWS voor de Shared Service Organisatie ICT conform dienstverleningsovereenkomsten.

Diversen – Technische mutaties

Deze post bevat meerdere mutaties, waaronder de uitkering van de loon- en prijsbijstelling en de overboeking aan het gemeentefonds in de jaren 2013 en 2014 voor het programma «Zichtbare schakel: de wijkverpleegkundige voor een gezonde buurt» en de overkomst van personeels- en bedrijfsvoeringsbudget van het Ministerie van Infrastructuur & Milieu naar

BZK voor de Shared Service Organisatie ICT. Daarnaast bevat deze post (de verdeling van) de loon- en prijsbijstelling.

Liquiditeitsbehoefte VUT-fonds

De leenbehoefte van het VUT-fonds is gewijzigd, omdat op grond van nadere analyses blijkt dat steeds meer mensen besluiten later gebruik te maken van het Flexibel Pensioen en Uittreding regeling (FPU). Dit leidt tot een ramingsbijstelling aan de uitgaven- en de ontvangstenkant.

Sociale Leenfaciliteit Integratie

Met de wijziging van de Wet inburgering worden inburgeringsplichtigen met ingang van 1 januari 2013 zelf (financieel) verantwoordelijk voor het inburgeren. Minder draagkrachtigen komen in aanmerking voor een sociale lening.

Diversen – Mee- en tegenvallers uitgaven

Het betreft onder andere meevallende ontvangsten van de Rijksgebouwendienst ten behoeve van de geleverde diensten door de centrale staf. Omdat in 2011 het leveringscontract met de Rijksgebouwendienst niet tijdig was geaccordeerd door opdrachtgever en opdrachtnemer zijn de ontvangsten in 2012 gerealiseerd.

Heffingswet

De wetgeving en de uitvoering van de Heffingswet liggen conform het begrotingsakkoord 2013 bij de staatssecretaris van Financiën (fiscaliteit). De op de begroting van BZK geraamde bijbehorende ontvangstenreeks gaat over naar Financiën.

Diversen – Technische mutaties

Gemeenten hebben in de jaren 2005–2009 vanuit de Brede Doeluitkering Sociaal, Integratie en Veiligheid (BDU-SIV) middelen ontvangen voor inburgering. Inburgeringsmiddelen waarvoor geen prestatie is geleverd door gemeenten, worden teruggevorderd. De terugontvangsten in 2013 worden ingezet als dekking van de departementale taakstelling van het begrotingsakkoord 2013.

Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP: UITGAVEN						
bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	33 625,5	33 975,8	33 875,2	33 502,8	33 689,3	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Leerlingen volume referentieraming 2012	- 73,0	- 222,0	- 224,8	- 207,6	- 180,7	
Raming studiefinanciering	- 70,5	- 53,1	- 53,7	- 47,4	- 76,8	
	- 143,5	- 275,1	- 278,5	- 255,0	- 257,5	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Begr.akkoord ho invoeren soc. leenstelsel masterfase (terugdraaien)	0,0	0,0	0,0	20,0	50,0	
Begr.akkoord intensivering kwaliteit leraren en kwaliteit onderwijs	0,0	105,0	105,0	105,0	105,0	

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Begr.akkoord mbo invoeren leeftijdsgrens bekostiging (terugdraaien)	0,0	80,0	110,0	170,0	170,0	
Begr.akkoord mbo kwaliteitsverbetering (1 jaar vertraagd)	0,0	- 110,0	- 40,0	0,0	0,0	
Begr.akkoord mbo vereenvoudiging kwalificatiestruct. (1 jaar vertraagd)	0,0	30,0	20,0	90,0	5,0	
Begr.akkoord meevaller leerlingenraming (inhouding)	0,0	- 100,0	- 100,0	- 100,0	- 100,0	
Begr.akkoord po budgettering passend onderwijs (terugdraaien)	0,0	100,0	200,0	300,0	300,0	
Begr.akkoord prestatiebeloning obv leerwinst (terugdraaien)	0,0	- 10,0	- 30,0	- 70,0	- 220,0	
Begr.akkoord taakstelling	0,0	- 340,0	- 340,0	- 340,0	- 340,0	
Begr.akkoord taakstelling doorverdeling	0,0	0,0	- 171,3	- 195,5	- 265,7	
Begr.akkoord taakstelling invulling	0,0	340,0	340,0	340,0	340,0	
Begr.akkoord taakstelling inzet eindejaarsmarge	- 35,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
Begr.akkoord taakstelling inzet ref.raming en studiefin.	- 136,3	- 158,5	- 158,7	- 134,5	- 74,3	
Eindejaarsmarge	219,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Incidentele taakstelling	0,0	0,0	0,0	0,0	59,1	
Intertemporele compensatie actieplan leerkracht Rinnooy Kan	0,0	- 8,5	- 17,7	- 49,5	- 30,2	
Intertemporele compensatie cao vo	56,0	- 56,0	0,0	0,0	0,0	
Intertemporele compensatie convenanten rmc-regio's	0,7	- 35,2	8,6	8,3	8,3	
Intertemporele compensatie ov-jaarkaart	171,5	- 171,5	0,0	0,0	0,0	
Ophoging ovsk-norm	- 42,1	- 29,4	- 17,8	- 14,5	- 13,8	
Reservering op nominaal en onvoorzien	136,3	258,5	258,7	234,5	174,3	
Diversen	- 21,6	20,4	28,4	32,6	36,5	
	348,3	- 85,2	195,2	396,4	204,2	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Actieplan leerkracht van nederland (ilo)	0,0	63,5	126,4	188,2	189,4	
Loonbijstelling tranche 2012 (werkgeverslasten)	110,9	110,7	109,8	108,8	109,3	
Prijsbijstelling tranche 2012	155,0	163,2	165,2	162,2	163,0	
Diversen	12,3	- 7,8	- 10,5	- 27,3	- 15,0	
Niet tot een ijklijn behorend						
Begr.akkoord niet-relevant leenstelsel masterfase (terugdraaien)	15,0	50,0	50,0	50,0	50,0	
Niet-relevante ophoging ovsk-norm	- 42,8	- 58,4	- 71,8	- 52,0	- 47,1	
Niet-relevante raming studiefinanciering	95,3	105,5	95,3	112,4	172,9	
Diversen	- 37,0	- 35,1	1,2	24,1	24,5	
	308,7	391,6	465,6	566,4	647,0	
Extrapolatie						
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	513,5	31,2	382,5	707,8	593,8	34 564,1
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	34 139,0	34 007,0	34 257,6	34 210,7	34 283,1	34 564,1
Totaal Internationale samenwerking	69,7	67,6	67,4	67,4	67,4	67,4

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2013	34 208,7	34 074,6	34 325,0	34 278,0	34 350,4	34 631,5

VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN bedragen in miljoenen euro's

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	1 197,6	1 267,4	1 345,3	1 415,7	1 499,5	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Raming studiefinanciering	- 3,0	- 15,7	- 25,2	- 30,0	- 33,3	
Rente studiefinanciering	- 20,5	- 20,0	- 20,1	- 24,6	- 26,4	
Diversen	- 4,2	- 0,9	5,4	9,6	9,2	
	- 27,7	- 36,6	- 39,9	- 45,0	- 50,5	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	28,7	1,7	0,6	0,2	0,2	
Niet tot een ijklijn behorend						
Niet-relevante raming studiefinanciering	- 28,7	- 42,0	- 54,8	- 74,6	- 93,1	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	0,0	- 40,3	- 54,2	- 74,4	- 92,9	1 402,8
Extrapolatie						
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	- 27,6	- 77,0	- 94,1	- 119,5	- 143,4	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	1 169,9	1 190,5	1 251,2	1 296,2	1 356,2	1 402,8
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	1 169,9	1 190,5	1 251,2	1 296,2	1 356,2	1 402,8

Leerlingen volume referentieraming 2012

Uit de referentieraming leerlingen- en studentenaantallen 2012 blijkt dat in verschillende onderwijssectoren het aantal leerlingen en studenten per saldo lager is dan geraamd in de referentieraming leerlingen- en studentenaantallen 2011.

Raming studiefinanciering (uitgaven & niet-belastingontvangsten)

De raming voor studiefinanciering laat een meevaller zien. De meevaller komt voornamelijk voort uit minder geraamd gebruik van de aanvullende beurs, een lager geraamd bedrag aan omzettingen van prestatiebeurs in gift en een meevaller bij de WTOS.

Begr. akkoord ho invoeren soc. leenstelsel masterfase (terugdraaien) & Begr. akkoord niet-relevant leenstelsel masterfase (terugdraaien)

In het begrotingsakkoord 2013 is besloten om invoering van een sociaal leenstelsel in de masterfase nu niet door te voeren.

Begr. akkoord intensivering kwaliteit leraren en kwaliteit onderwijs

De intensiveringsmiddelen uit het begrotingsakkoord 2013 voor de kwaliteit van leraren en schoolleiders (75 mln.) en de kwaliteit van het onderwijs (30 mln.) zijn toegevoegd aan de begroting van OCW.

Begr.akkoord mbo invoeren leeftijdsgrens bekostiging (terugdraaien)

In het begrotingsakkoord 2013 is besloten dat de maatregel «MBO invoeren leeftijdsgrens 30 jaar voor bekostiging» geen doorgang zal vinden.

Begr.akkoord mbo kwaliteitsverbetering (1 jaar vertraagd) & Begr.akkoord mbo vereenvoudiging kwalificatiestruct. (1 jaar vertraagd)

In het begrotingsakkoord 2013 is besloten om de ombuiging «MBO vereenvoudiging kwalificatiestructuur, tegengaan vertraging, verkorten en intensiveren (doorlopende) leerlijnen, kenniscentra breder organiseren» en de intensivering «MBO kwaliteitsverbetering» beiden één jaar te vertragen.

Begr.akkoord meevaller leerlingenraming (inhouding) & Begr.akkoord taakstelling inzet ref.raming en studiefin. & Reservering op nominaal en onvoorzien

In het voorjaar zijn de meevallers bij de referentieraming en studiefinanciering na aftrek van de incidentele taakstelling (restproblematiek begroting 2012) geboekt op het artikel Nominaal en Onvoorzien. In het begrotingsakkoord 2013 is 100 mln. van deze meevallers ingezet. De resterende reeks is vervolgens ingezet ter dekking van de rijksbrede taakstellingen uit het begrotingsakkoord 2013.

Begr.akkoord po budgettering passend onderwijs (terugdraaien)

In het begrotingsakkoord 2013 is besloten om de ombuiging op het passend onderwijs niet door te zetten.

Begr.akkoord prestatiebeloning obv leerwinst (terugdraaien)

In het begrotingsakkoord 2013 is besloten om de toekomstige middelen die beschikbaar waren voor prestatiebeloning in te houden.

Begr.akkoord taakstelling & Begr.akkoord taakstelling invulling

In het begrotingsakkoord 2013 zijn drie rijksbrede (efficiency-) taakstellingen opgelegd: een inkoopstaakstelling, een prijsbijstellingstaakstelling en een departementale taakstelling. Het aandeel van OCW in deze taakstellingen is 340 mln. OCW heeft de taakstellingen ingevuld met een deel van de meevallers bij de leerlingen- en studiefinancieringsraming, resterende middelen voor prestatiebeloning en een deel van de eindejaarsmarge. Vervolgens heeft OCW de resterende taakstelling doorverdeeld over de beleidsartikelen.

Begr.akkoord taakstelling doorverdeling

OCW heeft een deel van de rijksbrede taakstellingen uit het begrotingsakkoord 2013 doorverdeeld naar de beleidsartikelen. Bij de beleidsartikelen wordt er met name gekort op de lump-sum bekostiging van onderwijsinstellingen.

Begr.akkoord taakstelling inzet eindejaarsmarge

OCW heeft een deel van de vrijvallende eindejaarsmarge ingezet voor de rijksbrede taakstellingen uit het begrotingsakkoord 2013.

Eindejaarsmarge

In 2011 zijn diverse budgetten niet volledig tot besteding gekomen. Deze middelen gaan via de eindejaarsmarge over naar 2012. Een groot deel van deze middelen is vanuit het verdeelartikel 91 overgeboekt naar de beleidsartikelen.

Incidentele taakstelling

De openstaande incidentele taakstelling vanwege de restproblematiek van de begroting 2012 is in het voorjaar budgettair gedekt.

Intertemporele compensatie actieplan Leerkracht Rinnooy Kan

Voor het Actieplan Leerkracht van Nederland zijn middelen in 2017 nodig. Door deze kasschuif komen deze middelen in 2017 beschikbaar.

Intertemporele compensatie cao VO

Er is voor de arbeidsvoorwaarden in het VO een liquiditeitsprobleem. Ter dekking hiervan wordt het budget van 2012 verhoogd, ten laste van 2013, in de veronderstelling dat in 2013 dekking kan plaatsvinden uit de loonbijstelling 2013. In het geval dat loonbijstelling 2013 niet beschikbaar komt, buigt OCW in 2013 56 mln. om.

Intertemporele compensatie convenanten rmc-regio's

Dit betreft een kasschuif om de VSV-middelen (voortijdig schoolverlaten) over de jaren heen zo te spreiden dat alle gewenste maatregelen op het gebied van VSV bekostigd kunnen worden.

Intertemporele compensatie ov-jaarkaart

Een deel van de verplichtingen voor de Ov-studentenkaart voor 2013 wordt in 2012 vooruitbetaald.

Ophoging ovsk-norm & Niet-relevante ophoging ovsk-norm

Het normbedrag voor de Ov-studentenkaart is verhoogd. Het normbedrag is het bedrag dat een student moet terugbetalen voor de Ov-studentenkaart indien bijvoorbeeld geen diploma wordt behaald. De kaderrelevante middelen die hierdoor worden vrijgespeeld zijn onder andere ingezet ter dekking van een intensivering op het Profileringsfonds, problematiek op Caribisch Nederland en de bijdrage aan het reddingsplan van Amarantis.

Actieplan Leerkracht van Nederland (ilo)

Deze reeks betreft de overboeking van deze middelen voor het Actieplan Leerkracht van Nederland van de aanvullende post naar de begroting van OCW.

Loonbijstelling tranche 2012 (werkgeverslasten)

De loonbijstelling tranche 2012 is toegevoegd aan de begroting van OCW. Deze loonbijstelling bestaat alleen uit een compensatie voor sociale werkgeverslasten.

Prijsbijstelling tranche 2012

De prijsbijstelling tranche 2012 is toegevoegd aan de begroting van OCW.

Niet-relevante raming studiefinanciering (uitgaven & niet-belastingontvangsten)

De niet-kaderrelevante uitgaven bij studiefinanciering nemen per saldo toe. Op basis van realisatiecijfers worden minder spontane aflossingen verwacht, er wordt minder aanvullende beurs toegekend en er is meer onterecht uitgekeerde studiefinanciering ontdekt.

Rente studiefinanciering (niet belasting-ontvangsten)

Er is een tegenvaller op de rente-inkomsten bij de studiefinanciering. De rente-inkomsten vallen met name tegen omdat er minder spontane aflossingen verwacht worden dan eerder geraamd.

Financiën

IXA NATIONALE SCHULD (TRANSACTIONEBASIS): UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	15 636,7	20 036,3	25 310,8	27 298,7	25 619,9	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Rentelasten kasbeheer	- 10,9	- 101,0	- 128,5	- 138,6	- 138,6	
Wijziging geldmarktberoep en rente	- 882,2	- 1 799,5	- 1 830,7	- 1 842,7	- 1 291,8	
Wijziging kapitaalmarktberoep en rente	- 144,0	- 306,9	- 1 542,5	- 1 697,9	- 1 604,0	
	- 1 037,1	- 2 207,4	- 3 501,7	- 3 679,2	- 3 034,4	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	
Niet tot een ijklijn behorend						
Mutaties rekening courant	2 409,2	1 348,7	- 1 697,3	120,0	3 638,1	
Wijziging geldmarktberoep en rente	6,5	- 58,5	- 58,5	- 58,5	- 36,0	
Diversen	- 36,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
	2 379,8	1 290,5	- 1 755,5	61,8	3 602,4	
Extrapolatie						29 299,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	1 342,6	- 916,8	- 5 257,1	- 3 617,4	568,0	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	16 979,3	19 119,4	20 053,7	23 681,3	26 187,9	29 299,9
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	16 979,3	19 119,4	20 053,7	23 681,3	26 187,9	29 299,9

IXA NATIONALE SCHULD (TRANSACTIEBASIS): NIET-BELASTINGONTVANGSTEN
bedragen in miljoenen euro's

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	2 185,0	1 974,7	4 219,4	3 465,2	3 641,0	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Rentebaten kasbeheer	- 7,4	- 30,9	- 58,9	- 85,1	- 109,6	
Wijziging geldmarktberoep en rente	48,0	- 20,0	- 20,0	- 20,0	- 12,5	
Wijziging kapitaalmarktberoep en rente	0,0	- 86,8	- 595,9	- 142,6	424,1	
Wijziging kapitaalmarktrente en beroep	0,0	0,0	58,0	35,0	- 4,0	
Diversen	0,0	0,1	- 1,3	5,5	3,0	
Beleidsmatige mutaties	40,6	- 137,6	- 618,1	- 207,2	301,0	
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Niet tot een ijklijn behorend						
Leningen kasbeheer	25,3	241,6	- 60,1	- 79,9	- 97,1	
Rentebaten kasbeheer	38,2	- 17,9	- 189,0	- 388,9	- 181,3	
Diversen	47,6	- 18,7	- 18,7	- 18,7	- 6,5	
Extrapolatie	111,1	205,0	- 267,8	- 487,5	- 284,9	4 126,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	151,7	67,6	- 885,8	- 694,6	16,0	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	2 336,7	2 042,3	3 333,5	2 770,7	3 657,0	4 126,7
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	2 336,7	2 042,3	3 333,5	2 770,7	3 657,0	4 126,7

Rentelasten kasbeheer

De raming voor de rentelasten kasbeheer is aangepast, als gevolg van een wijziging van de rekenrente en veranderingen bij de aangehouden middelen.

Wijziging geldmarktberoep en rente

De geraamde rentebaten en -lasten over de vlottende schuld worden bijgesteld als gevolg van aanpassing van de korte rekenrente en wijzigingen van het verwachte beroep op de geldmarkt welke zijn gewijzigd naar aanleiding van nieuwe inzichten in het tekort.

Wijziging kapitaalmarktberoep en rente

Gewijzigde inzichten in de ontwikkeling van het tekort alsmede de veronderstelde lange rente leiden tot aanpassingen in de rentebaten en rentelasten op de vaste schuld.

Mutaties in rekening-courant en deposito's

Een daling van het rekening-courantsaldo van een deelnemer aan het schatkistbankieren telt als uitgave voor de Staat. De fluctuatie van het rekening-courantsaldi wordt grotendeels veroorzaakt door ontwikkelingen bij sociale fondsen.

Rentebaten kasbeheer

De raming voor de rentebaten kasbeheer is aangepast als gevolg van een wijziging van de rekenrente en een aanpassing van de verstrekte middelen.

Leningen Kasbeheer

Zowel aan baten- lastendiensten als aan rechtspersonen met wettelijke taak zijn er aanpassingen in het aantal verstrekte leningen.

Diversen

De raming voor geldmarktberoep en de rekenrente is aangepast.

IXB FINANCIEN: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	10 612,1	9 932,2	9 395,9	9 160,7	8 922,0	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
ABP-premie	18,8	18,8	0,0	0,0	0,0	
Departementsbrede taakstelling	0,0	- 24,8	- 30,0	- 30,0	- 30,0	
Kasschuif apparaat	- 20,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Uitvoeringskosten fiscale wet-en regelgeving	18,4	16,0	15,9	8,4	8,4	
Diversen	27,7	26,0	30,1	24,2	19,3	
	44,9	36,0	16,0	2,6	- 2,3	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Heffings- en invorderingsrente	- 250,0	- 250,0	- 250,0	- 250,0	- 250,0	
Diversen	60,6	59,9	57,4	57,0	57,2	
Niet tot een ijklijn behorend						
Btw compensatie Fries- Groningse kanalen	- 54,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
Funding fee IABF	429,0	93,0	20,0	43,0	36,0	
Kapitaalstorting EIB	0,0	448,2	0,0	0,0	0,0	
Kapitaalstorting ESM	1 829,4	914,2	- 0,5	- 915,2	- 915,2	
Lening Griekenland	- 1 086,5	- 175,0	0,0	0,0	0,0	
Ramingsaanpassing						
BTW-compensatie fonds	- 456,8	- 183,1	1,3	1,7	1,7	
Diversen	14,8	15,6	13,1	21,6	21,4	
	485,9	922,8	- 158,7	- 1 041,9	- 1 048,9	
Extrapolatie						7 637,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	530,8	958,8	- 142,6	- 1 039,3	- 1 051,2	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	11 142,9	10 891,0	9 253,3	8 121,3	7 870,8	7 637,1
Totaal Internationale samenwerking	161,0	35,6	262,5	352,1	355,9	249,8
Stand Miljoenennota 2013	11 303,9	10 926,6	9 515,8	8 473,4	8 226,7	7 886,9

IXB FINANCIEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN
bedragen in miljoenen euro's

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	9 689,8	4 936,2	4 663,6	4 643,8	4 245,0	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Departementsbrede taakstelling	0,0	16,2	11,0	11,0	11,0	
Dividend staatsdeelnemingen	57,5	12,5	150,1	197,5	77,9	
Incidentele boedelontvangsten						
bna	25,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Vrijval Seno-Gom	207,7	34,5	29,8	14,0	12,5	
Winstafdracht DNB	- 299,0	62,0	- 247,0	- 153,0	- 183,0	
Diversen	- 5,9	- 10,2	- 10,1	- 0,1	0,0	
	- 14,7	115,0	- 66,2	69,4	- 81,6	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Heffings-en invorderingsrente	- 250,0	- 250,0	- 250,0	- 250,0	- 250,0	
Winstafdracht DNB	500,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	12,8	9,2	9,2	9,2	9,2	
Niet tot een ijklijn behorend						
Afboeking dividend ABN	- 369,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Aflossing ING	- 2 250,0	750,0	750,0	750,0	0,0	
Aflossing lening Griekenland	0,0	0,0	- 42,0	- 318,0	- 669,0	
Bijstelling stelpost	0,0	0,0	- 79,0	- 200,0	400,0	
Couponbetaling ING	- 1 125,0	375,0	375,0	375,0	0,0	
Dividend ASR	71,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Ontvangsten IJsland	197,3	0,0	0,0	0,0	0,0	
Portefeuille ontvangsten IABF	406,0	69,0	6,0	31,0	25,0	
Renteontvangsten Griekenland	- 152,8	- 161,4	- 189,5	- 193,5	- 164,5	
Winstafdracht DNB	0,0	760,0	263,0	167,0	110,0	
Diversen	27,7	17,3	5,6	13,0	12,0	
	- 2 932,0	1 569,1	848,3	383,7	- 527,3	
Extrapolatie						3 338,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	- 2 946,6	1 684,1	782,1	453,0	- 608,9	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	6 743,1	6 620,2	5 445,7	5 096,8	3 636,1	3 338,7
Totaal Internationale samenwerking	8,3	7,8	3,7	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	6 751,5	6 628,0	5 449,4	5 096,8	3 636,1	3 338,7

ABP-premie

Een van de maatregelen om het herstel van de financiële positie van ABP te bevorderen is de verhoging van de tijdelijke opslag op de pensioenpremie. ABP heeft besloten de premieopslag in 2012 en 2013 van 1% naar 3% te verhogen, 70% van de pensioenpremie wordt betaald door de werkgever. Voor het Ministerie van Financiën resulteert dit in een netto-effect van 18,8 mln. per jaar.

Departementsbrede taakstelling

De departementsbrede taakstelling wordt in de sfeer van de programma-budgetten ingevuld op meerdere terreinen van de begroting van Financiën.

Kasschuif apparaat

Een gedeelte van de uitgaven aan vervoerskosten (17 mln.) en administratieve personeelszaken-diensten (3 mln.) vond plaats in 2011 ipv in 2012.

Uitvoeringskosten fiscale wet-en regelgeving

De uitvoeringskosten zijn afgeleid van de maatregelen die in het Belastingplan 2013, Overige Fiscale Maatregelen 2013 (OFM) en het begrotingsakkoord zijn opgenomen.

Heffings- en invorderingsrente (HIR)

De huidige ramingen van de uitgaven en ontvangsten zijn nog gebaseerd op hogere HIR-rentes en realisaties uit het verleden. De realisaties in 2011 zijn aanzienlijk lager dan de ramingen voor 2012. De verwachting is dat de huidige lage rente, net als in 2011, de komende tijd blijft doorwerken. Zowel de uitgaven- als de ontvangstenraming wordt structureel met 250 mln. neerwaarts bijgesteld.

BTW compensatie Fries-Groningse Kanalen

Het eigendom van de hoofdvaarweg Lemmer–Delfzijl gaat over van de provincies Friesland en Groningen naar het Rijk. Als afronding van dit deel van het convenant moet BTW aan het BTW Compensatiefonds (BCF) worden onttrokken en aan de lenM-begroting worden toegevoegd. Bij de uitname BTW uit het BTW-compensatiefonds (BCF) wordt hetzelfde rentepercentage gehanteerd voor de schatkist als reeds voor de provincie is gehanteerd (4,5%).

Funding fee Illiquid Asset Back-up Faciliteit (IABF)

Door de wijziging van de eurodollar rekenkoers zijn de ramingen voor de ontvangsten en uitgaven bijgesteld.

Kapitaalstorting Europese Investeringsbank (EIB)

De Europese Raad van 28 en 29 juni heeft unaniem opgeroepen tot een verhoging van het kapitaal van de EIB met 10 mrd. Voor Nederland betekent de verhoging van het kapitaal een betaling van in totaal 448,2 mln. in 2013. De betalingsverplichting wordt aan de Kamer voorgelegd middels een incidentele suppletore begroting.

Kapitaalstorting Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM)

Een deel van het kapitaal ten behoeve van het ESM zal eerder gestort worden. Er vindt een verschuiving plaats van 2016 en 2017 naar 2012 van 1,8 mld. Ook zullen in 2013 twee tranches gestort worden voor in totaal 1,8 mld. Bij de ramingen in de Voorjaarsnota 2011 is uitgegaan van het afgeronde aandeelpercentage van Nederland in het ESM. Voor de jaren 2013 tot en met 2015 vindt een kleine mutatie plaats op basis van het precieze aandeel van Nederland van 5,717% conform het definitieve ESM verdrag.

Lening Griekenland

Nieuwe leningen aan Griekenland zullen allemaal door het European Financial Stability Facility (EFSF) uitgekeerd worden. De geraamde uitgaven van de bilaterale leningen komen hiermee te vervallen.

Ramingsaanpassing BTW-compensatie fonds

Deze aanpassing is het gevolg van enerzijds de btw-verhoging uit het begrotingsakkoord 2013 die het fonds doet groeien en anderzijds de krimp van het fonds die verwacht wordt op basis van de reeds beschikbare gegevens over 2012.

Departementsbrede taakstelling

De departementsbrede taakstelling wordt in de sfeer van de programma-budgetten ingevuld op meerdere terreinen van de begroting van Financiën.

Dividend staatsdeelnemingen

Bij de te ontvangen dividenden van de staatsdeelnemingen doen zich meerjarig meevallers voor. Deze meevallers worden voornamelijk veroorzaakt door Tennet en de NS.

Incidentele boedelontvangsten Bank Nederlandse Antillen (BNA)

Bij de staatkundige hervormingen is afgesproken dat Nederland uit de boedel van de BNA het deel dat toebedeeld is aan Caribisch Nederland (25 mln.) zou ontvangen.

Vrijval Seno- Gom reserve

De zogeheten seno-gom portefeuille (onderdeel EKV) wordt afbeheerd en in dat kader vindt er een meerjarige vrijval plaats uit de reserve. Met de geraamde meerjarige vrijval wordt de reserve afgebouwd tot 37,9 mln., welke gereserveerd blijft voor eventuele schades die nog voortkomen uit de seno-gom portefeuille.

Winstafdracht DNB (Rijksbegroting in enge zin)

De winstafdracht DNB laat tegenvallers zien in 2012 en in 2014–2017. Dalende inkomsten – voornamelijk vanwege de lage lange rente – liggen hieraan ten grondslag.

Heffings- en invorderingsrente

Zie uitgavenkant.

Winstafdracht DNB (technische mutaties)

Deze mutatie betreft een kadercorrectie voor de winstafdracht van DNB. Deze correctie hangt samen met de kadercorrectie in 2011 zoals omschreven in het Financieel Jaarverslag van het Rijk 2011.

Afboeking dividend ABN AMRO

ABN AMRO geeft aan in 2012 geen interim-dividend uit te zullen uitkeren. ABN AMRO geeft als achterliggende reden dat het gezien de marktomstandigheden, economisch klimaat, eurocrisis, onzekere vooruitzichten en invoering van Basel 3 in 2013, verstandig is om een sterke kapitaalpositie te hebben.

Aflossing ING

In lijn met publieke uitlatingen van ING is de inschatting van de Staat dat ING dit jaar een gedeelte van de nog uitstaande steun zal terugbetalen, maar niet de begrote € 4,5 miljard. ING heeft aangegeven het terugbetalen van de staatssteun als topprioriteit te zien en dit zo snel mogelijk te willen doen. Op basis hiervan heeft de Staat een voorzichtige inschatting gemaakt van mogelijke tranches waarin terugbetaald zou kunnen worden. ING behoudt haar contractuele rechten. Een eventuele terugbetaling dit jaar en komende jaren dient te worden goedgekeurd door DNB. De Staat en ING voeren gesprekken met de Europese Commissie over de terugbetaling en de aanpassing van het herstructureringsplan. Dit overleg wordt voortgezet.

Aflossing lening Griekenland

De looptijd van de bilaterale lening aan Griekenland zijn verlengd. Hierdoor vinden de aflossingen op een later moment plaats.

Bijstelling stelpost

De stelpost heeft betrekking op de ontvangsten die verwacht worden uit hoofde van de genomen crisismaatregelen in de financiële sector is aangepast. Op basis van geactualiseerde inzichten vindt een technische bijstelling plaats met meerjarige doorwerking.

Couponbetaling ING

Zie «aflossing ING».

Dividend ASR

ASR heeft in 2012 over boekjaar 2011 een dividend van € 71 mln. uitgekeerd.

Ontvangsten IJsland

Uit de boedel van Landsbanki heeft Nederland 197,3 mln. van de vordering ontvangen.

Portefeuilleontvangsten IABF

De waarde van de IABF-portefeuille luidt oorspronkelijk in dollars. Door een wijziging van eurodollar rekenkoers zijn de ramingen voor de ontvangsten en uitgaven (in euro) bijgesteld.

Renteontvangsten Griekenland

De renteontvangsten zijn naar beneden bijgesteld. Deze bijstelling wordt veroorzaakt door een lagere renteopslag, minder bilaterale leningen en een aanpassing van de renteraming aan de CEP-cijfers.

Winstafdracht DNB (niet tot ijklijn behorend)

De raming van de winstafdracht DNB – het gedeelte dat niet behoort tot de ijklijn – bestaat uit vier componenten: i) de mutatie ten aanzien van de EMU-saldo relevante winsten uit SMP-Griekenland, (ii) de mutatie van de reguliere vermogenswinst, (iii) de mutatie van de vermogenswinst SMP-Griekenland en (iv) de vermogenswinsten uit hoofde van de investeringsportefeuille.

Defensie

X DEFENSIE: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	7 655,0	7 517,7	7 568,8	7 492,6	7 484,2	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Bijdrage buza bescherming ambassade door bsb	16,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
Bijstelling pensioenen	- 50,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Definitieve ejm	186,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
Doorwerking ontvangsten	66,0	34,2	- 7,5	- 5,9	1,9	
Loonheffing veteranen	73,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Taakstelling begrotingsakkoord	0,0	- 84,0	- 84,0	- 84,0	- 84,0	
Diversen	7,3	17,4	17,4	17,4	17,4	
	298,5	- 32,4	- 74,1	- 72,5	- 64,7	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Uitdeling prijsbijstelling	62,9	63,4	68,7	68,2	68,0	
Diversen	- 11,3	17,2	16,3	15,3	16,0	
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	
Extrapolatie	52,1	81,0	85,4	83,9	84,4	29,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	350,6	48,7	11,4	11,4	19,8	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	8 005,7	7 566,4	7 580,1	7 504,0	7 503,9	29,9
Totaal Internationale samenwerking	238,4	210,6	210,9	207,2	207,2	207,2
Stand Miljoenennota 2013	8 244,1	7 777,0	7 791,0	7 711,2	7 711,1	237,1
X DEFENSIE: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	339,7	321,4	335,9	295,2	253,4	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Bijstelling ontvangsten	66,0	34,2	0,4	0,4	0,4	
Diversen	6,7	16,8	8,9	10,5	18,3	
Extrapolatie	72,7	51,0	9,3	10,9	18,7	17,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	72,7	51,0	9,3	10,9	18,7	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	412,4	372,4	345,3	306,1	272,1	17,1
Totaal Internationale samenwerking	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	5,9
Stand Miljoenennota 2013	413,9	373,8	346,7	307,5	273,5	23,0

Bijdrage Buza bescherming ambassade door Birgade Speciale Beveiligingsopdrachten (BSB)

Dit betreft een overheveling van budget door het ministerie van Buitenlandse Zaken voor de uitvoering van de bescherming van ambassadepersoneel (16,1 mln.).

Bijstelling pensioenen

De raming voor pensioenen is met de Najaarsnota 2011 bijgesteld, hierdoor is een eerder in 2012 geplande betaling in 2011 betaald, daarom is het budget voor 2012 verminderd.

Definitieve ejm

Het defensiebudget wordt bijgesteld met een bedrag van 186,1 mln. Dit betreft een bijstelling van de begroting als gevolg van de gerealiseerde bedragen in 2011. De eindejaarsmarge van Defensie is inclusief het bedrag van 107,2 mln. voor de schadeloosstelling van de veteranen, die uit de vrijval HGIS met de Najaarsnota 2011 is toegevoegd aan de defensiebegroting.

Doorwerking/Bijstelling ontvangsten

De uitgavenbegroting wordt bijgesteld als gevolg van de ontvangstenmutaties. Het betreft een bijstelling als gevolg van vertraagde verkoopopbrengsten voor afstotingprojecten van onroerende zaken (o.a. de complexen Hogeweg en Kanaalweg) in 2011 (24,6 mln.) en de opbrengst van de verkoop van de Knoopkazerne (20,0 mln.). Daarnaast betreft het ontvangsten bij de bedrijven van CDC voor onder meer bewakingsdiensten, vergoeding voor verstrekking geneeskundig materieel en geleverde diensten voor transportcapaciteit. De hogere ontvangsten bij de Bestuursstaf komen door de BTW-teruggave op de NAVO projecten (10,4 mln.).

Loonheffing veteranen

Met de Najaarsnota 2011 is de basis gelegd voor de totstandkoming van een schadeloosstelling voor veteranen. Ter eenmalige compensatie van veteranen die voor 1 juli 2007 gewond zijn geraakt als gevolg van inzet in voormalig missiegebieden is toen 107,2 mln. vrijgemaakt. Defensie wordt in 2012 in staat gesteld een eindheffing af te dragen om te voorkomen dat de uitkering van de schadeloosstelling effect heeft op de inkomensafhankelijke regelingen van de veteranen.

Taakstelling begrotingsakkoord

De mutaties uit het lente akkoord bestaan voor Defensie uit een pro rato taakstelling op basis van het begrotingstotaal, een inkoop taakstelling en een nader in te vullen taakstelling. Mede gezien de uitvoering van de eerdere taakstellingen en toekomstige besluitvorming over de meerjarig aangehouden prijsbijstelling tranche 2012, worden deze taakstellingen tijdelijk verwerkt ten laste van nominaal en onvoorzien waarbij het saldo op dit artikel positief blijft. Het artikel nominaal en onvoorzien kan hiervoor worden gebruikt omdat op dit artikel gereserveerde middelen staan welke samenhangen met de uitvoering Defensievisie « Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld». Nadere maatregelen ter invulling van de taakstelling, worden uitgewerkt in het reguliere plannings- en begrotingsproces voor de Begroting 2014.

Uitdeling prijsbijstelling

De prijsbijstelling is uitgedeeld ter compensatie voor de algemene prijsstijgingen.

Infrastructuur & Milieu

XII INFRASTRUCTUUR EN MILIEU: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	10 682,8	10 432,0	10 540,8	9 401,5	10 025,4	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
A15 maasvlakte vaanplein	- 178,6	- 179,3	45,5	225,1	22,5	
Dekking dynamax, bijdrage dgr geluidprogramma, overboeking bdu	- 61,7	- 110,8	- 104,1	- 79,5	- 35,8	
Eindejaarsmarge	35,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
Generieke taakstellingen	0,0	- 98,0	- 98,0	- 98,0	- 98,0	
Hsa (van aanvullende post)	- 12,8	12,2	27,2	27,2	17,2	
Inkoop taakstellingen	0,0	- 38,0	- 38,0	- 38,0	- 38,0	
Kasschuif	0,0	- 230,0	130,0	100,0	0,0	
Masterplan kantoorhuisvesting den haag	- 1,6	- 1,7	- 1,8	- 1,7	16,8	
Programma beter benutten	44,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
Taakstelling 200,00 mln.	0,0	- 200,0	- 200,0	- 200,0	- 200,0	
Taakstelling apparaat a1 (prorail 10%)	0,0	8,6	23,1	31,8	33,6	
Uitgaven krw en waterkwaliteit (amend. lucas)	0,0	103,2	87,8	47,6	2,4	
Diversen	16,2	- 0,9	- 6,7	0,1	- 0,2	
	- 158,4	- 734,7	- 135,0	14,6	- 279,5	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Btw hoofdvaarweg lemmerdelfzijl	54,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
Prijsbijstelling hoofdstuk xii	36,5	31,0	28,1	29,2	29,1	
Prijsbijstelling infrafonds	126,0	131,8	139,2	120,2	139,2	
Diversen	- 16,1	- 1,2	2,4	7,7	8,7	
	201,0	161,6	169,7	157,1	177,0	
Extrapolatie						9 816,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	42,5	- 573,2	34,7	171,7	- 102,4	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	10 725,3	9 858,8	10 575,5	9 573,2	9 923,0	9 816,6
Totaal Internationale samenwerking	124,3	51,7	23,0	18,8	18,5	18,5
Stand Miljoenennota 2013	10 849,6	9 910,5	10 598,5	9 592,0	9 941,5	9 835,1

XII INFRASTRUCTUUR EN MILIEU: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN
bedragen in miljoenen euro's

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	57,3	759,4	759,4	738,3	715,7	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	5,5	- 0,4	- 0,4	- 0,4	- 0,4	
Niet tot een ijklijn behorend						
Correctie ontvangsten co2	16,0	- 580,0	- 500,0	- 500,0	- 500,0	
raming	- 2,4	- 3,0	- 0,9	3,5	4,6	
Diversen						
Extrapolatie	19,1	- 583,4	- 501,3	- 496,9	- 495,8	213,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	19,1	- 583,4	- 501,3	- 496,9	- 495,8	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	76,3	176,1	258,2	241,4	219,9	213,3
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	76,3	176,1	258,2	241,4	219,9	213,3

A15 Maasvlakte Vaanplein

Het in het Infrastructuurfonds geraamde aanlegbudget voor het project A15 Maasvlakte Vaanplein wordt omgezet in een meerjarig budget voor de beschikbaarheidvergoeding.

Dekking Dynamax, Bijdrage DGR geluidprogramma, overboekingen BDU

De bijstelling van de raming betreft een saldering van een groot aantal overboekingen tussen de begroting van HXII en het Infrastructuurfonds. De belangrijkste mutaties betreffen:

- Amendement Lucas. Hierin wordt bepaald dat er geen uitgaven aanlegprojecten waterkwaliteit en Kaderrichtlijnen Water (KRW) in het Deltafonds mogen worden gedaan maar op Hoofdstuk XII verantwoord worden. De nog beschikbare middelen voor Waterkwaliteit zullen worden geraamd op HXII;
- Dekking ten behoeve van dynamax;
- Centralisering apparaat (naar HXII);
- Bijdrage van DG Ruimte (DGR) ten behoeve van Geluidprogramma;
- Overboekingen naar de Brede Doeluitkering Verkeer en Vervoer (BDU) (Actieplan Groei op het Spoor, Spoorpilot, Programma Beter Benutten, Quick-scan gedecentraliseerd spoor, ROV overeenkomst, Quick Wins Rotterdam);
- Verwerking compensatie BTW (BTW cap) Zuid-as;
- Loonbijstelling tranche 2012.

Eindejaarsmarge

In 2011 heeft het ministerie van Infrastructuur en Milieu niet het volledige budget uitgeput. Bij voorjaarsnota is 35 mln. aan de begroting van het ministerie van Infrastructuur en Milieu toegevoegd.

Generieke taakstellingen

In het begrotingsakkoord 2013 is een departementale taakstelling opgenomen. Het aandeel van het ministerie van Infrastructuur en Milieu hierin bedraagt 98 mln. (exclusief inkoopstaakstelling).

HSA (van aanvullende post)

Bij voorjaarsnota 2011 was op de aanvullende post een voorziening getroffen van 375 mln. voor het oplossen van de High Speed Alliance (HSA) problematiek. Hiervan was voor de periode 2012–2024 een bedrag van 209 mln. gereserveerd als bijdrage aan lenM. Nu er een akkoord is over de HSA-problematiek (onderhandelakkoord lenM-NS, 21-10-2011) is dit bedrag overgeboekt naar hoofdstuk XII.

Inkoopstaakstellingen

Het aandeel van het ministerie van Infrastructuur en Milieu in de inkoopstaakstelling uit het begrotingsakkoord 2013 bedraagt 38 mln.

Kasschuif

In het begrotingsakkoord 2013 is een kasschuif binnen het Infrastructuurfonds afgesproken van 2013 naar 2014 en 2015.

Masterplan kantoorhuisvesting Den Haag

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu wordt in 2016 gecompenseerd voor de extra kosten die zij hebben door het vroegtijdig beëindigen van het huisvestingscontract op de Koningskade.

Programma Beter Benutten

Om de doelstellingen van het programma Beter Benutten te behalen is er budget geschoven vanuit het Infrastructuurfonds naar hoofdstuk XII.

Taakstelling 200,00 mln

In het begrotingsakkoord 2013 is er een taakstelling van 200 mln. op het Infrastructuurfonds gelegd.

Taakstelling apparaat A1 (prorail)

Het betreft het aandeel van Prorail in de apparaattaakstelling a1 uit het regeerakkoord.

Uitgaven KRW en waterkwaliteit

De Tweede Kamer heeft bij de behandeling van de Deltawet het amendement Lucas aangenomen (TK 32 304 nr. 29). Hierin wordt bepaald dat er geen uitgaven voor aanlegprojecten waterkwaliteit en de Kaderrichtlijn Water (KRW) uit het Deltafonds gedaan mogen worden. Deze uitgaven moeten na inwerking treden van de Deltawet verantwoord worden op Hoofdstuk XII.

Diversen

Dit betreft het saldo van mee en tegenvallers in diverse projecten. Het betreft onder andere de volgende projecten: Actieplan groei op het spoor, snelteam Maastricht-Lanaken en compensatie geluidssaneringprogramma.

BTW hoofdvaarweg Lemmer–Delfzijl

Het eigendom van de hoofdvaarweg Lemmer–Delfzijl gaat over van de provincies Friesland en Groningen naar het rijk. Als afronding van dit deel van het covenant moet BTW aan het BTW Compensatiefonds (BCF) worden onttrokken en aan de begroting worden toegevoegd.

Prijsbijstelling hfdst 12

Het betreft de uitgekeerde prijsbijstelling voor het jaar 2012.

Prijsbijstelling infrafonds

Het betreft de uitgekeerde prijsbijstelling voor het jaar 2012.

Diversen- technische mutaties

De diverse mutaties zijn onder andere integrale ontwikkeling tussen Delft en Schiedam, bijdrage aan beeldmateriaal en het werkprogramma van het Planbureau voor de Leefomgeving.

Diversen-ontvangsten

Dit gaat met name om de ontvangstenraming Planbureau voor de Leefomgeving.

Correctie ontvangsten CO2 raming

De marktprijs van CO2-rechten binnen het ETS (Europese emissiehandels-systeem) is gehalveerd. De raming van de ontvangsten uit de veiling van de CO2 rechten wordt neerwaarts bijgesteld.

Economische Zaken, Landbouw & Innovatie

XIII ECONOMISCHE ZAKEN, LANDBOUW EN INNOVATIE: UITGAVEN						
bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	5 174,1	4 920,8	4 591,5	4 457,2	4 292,8	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Aanpassing raming bmkb	40,0	28,0	18,0	6,0	0,0	
Begrotingsakkoord 2013	0,0	- 53,0	- 53,0	- 53,0	- 53,0	
Eindejaarsmarge	15,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
Kasschuif sde	- 70,5	51,9	44,9	- 69,1	39,8	
Kredietregeling innovatiesub-						
sidie samenwerkingsprojecten	14,6	17,4	20,3	20,3	20,3	
Radioactief materiaal ecn	25,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Subs.zonnepanelen	22,0	30,0	0,0	0,0	0,0	
Technische correctie	1,1	- 20,6	- 6,6	8,8	16,9	
Wijziging uitfinanciering						
mep/sde	- 56,8	0,0	0,0	0,0	- 12,3	
Diversen	30,1	- 13,8	- 20,8	- 24,3	- 27,3	
	20,6	39,9	2,8	- 111,3	- 15,6	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Prijsbijstelling	31,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Tki-toeslag	0,0	90,0	90,0	90,0	90,0	
Diversen	6,1	16,3	14,5	31,4	25,6	
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	- 3,0	- 17,4	- 20,3	- 20,3	- 20,3	
	34,1	88,9	84,2	101,1	95,3	
Extrapolatie						4 305,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	54,6	128,8	87,0	- 10,2	79,7	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	5 228,7	5 049,6	4 678,5	4 447,0	4 372,5	4 305,8
Totaal Internationale samenwerking	206,5	179,6	136,3	117,0	112,8	107,0
Stand Miljoenennota 2013	5 435,2	5 229,2	4 814,8	4 564,0	4 485,3	4 412,8

XIII ECONOMISCHE ZAKEN, LANDBOUW EN INNOVATIE: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN
bedragen in miljoenen euro's

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	12 920,8	11 649,8	10 131,4	9 838,9	9 726,8	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	- 6,0	- 6,0	- 3,5	- 3,5	- 3,5	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	32,0	- 7,4	- 4,8	- 3,4	- 3,4	
Niet tot een ijklijn behorend						
Aardgasbaten	- 150,0	1 200,0	2 500,0	3 000,0	3 000,0	
Lagere landbouwheffingen	- 50,0	- 50,0	- 50,0	- 50,0	- 50,0	
Diversen	- 4,8	19,6	13,4	11,6	3,5	
Extrapolatie	- 172,8	1 162,2	2 458,6	2 958,2	2 950,1	12 212,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	- 178,8	1 156,1	2 455,1	2 954,8	2 946,5	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	12 741,9	12 806,0	12 586,4	12 793,7	12 673,3	12 212,5
Totaal Internationale samenwerking	8,5	14,3	9,3	5,2	1,8	1,8
Stand Miljoenennota 2013	12 750,4	12 820,3	12 595,7	12 798,8	12 675,1	12 214,3

Aanpassing raming BMKB

De raming voor schade-uitgaven van de BMKB wordt verhoogd, omdat als gevolg van het economische klimaat ook in 2012 en opvolgende jaren meer schadedeclaraties worden verwacht dan geraamd.

Begrotingsakkoord 2013

De taakstelling voor EL&l uit het Begrotingsakkoord 2013 is bij begroting 2013 verdeeld over de dienstonderdelen. De invulling heeft grotendeels plaatsgevonden op programmagelden, waaronder de subsidies MEP en de SDE. 7 mln. is structureel ingevuld op apparaatsgelden.

Eindejaarsmarge

De eindejaarsmarge wordt ingezet voor overlopende verplichtingen voor de Pilot Facility Delft (7 mln.) en voor het Nota-Ruimte project Zuidas Haarlemmermeer (8,1 mln). De Pilot Facility Delft is een samenwerkingsverband tussen DSM, Purac en TU Delft. In deze faciliteit kunnen ondernemingen en organisaties proeven uitvoeren met de productie van biogebaseerde grondstoffen, die bijvoorbeeld gebruikt kunnen worden bij de fabricage van biobrandstoffen.

Het project Zuidas Haarlemmermeer betreft een voormalig FES-project voor realisatie groene ruimte ten behoeve van recreatiemogelijkheden.

Kasschuif SDE

Als gevolg van een gewijzigde uitfinanciering van betalingen voor de regelingen Milieukwaliteit Elektriciteitsproductie (MEP) en Stimulering Duurzame Energieproductie (SDE), wordt met een kasschuif begrotingsruimte verlaagd in 2012 en 2015 ten gunste van verhogingen in de jaren 2013, 2014 en 2016.

Kredietregeling Innovatiesubsidie Samenwerkingsprojecten

De resterende uitgavenraming uit de Innovatiesubsidie Samenwerkingsprojecten wordt onder het uitgavenkader gebracht.

Radioactief materiaal ECN

Vanwege een toename van de kosten voor het opruimen van het radioactief materiaal op het terrein van ECN in Petten is de betreffende voorziening met 25 mln. verhoogd.

Subsidie zonnepanelen

Uit het begrotingsakkoord 2013 is per 1 juli 2012 een budget voor een tijdelijke subsidieregeling voor investeringen in zonnepanelen voor kleinverbruikers (in 2012 22 mln.) beschikbaar gekomen. Kleinverbruikers kunnen een subsidie van 15% van de aanschafprijs ontvangen. Met deze regeling vindt al in 2012 een extra impuls plaats voor schone energie. De subsidie eindigt na een tweede openstelling in 2013.

Technische correctie

Dit betreft een technische correctie. Abusievelijk zijn er mutaties onder de verkeerde naam geboekt. Dit wordt met deze mutatie gecorrigeerd zodat de onderliggende mutaties inzichtelijk worden.

Wijziging uitfinanciering MEP/SDE

De betalingen in 2012 op lopende beschikkingen voor de MEP/SDE-regeling vallen lager uit dan geraamd. Dit wordt veroorzaakt door het niet tot betaling komen van subsidieprojecten omdat deze geen doorgang vinden en vertraging in de oplevering van SDE-projecten waardoor de uitfinanciering voor een deel zal verschuiven van de jaren 2012–2017 naar de jaren 2018–2031.

Diversen

EL&I kent diverse uitvoeringsproblematiek waaronder incidentele hogere uitvoeringskosten voor landbouw- en visserijregelingen dan voorzien in de begroting voor Dienst Regelingen (14 mln.) en incidenteel hogere werkgeverslasten voor pensioenkosten (11 mln.).

Prijsbijstelling

De prijsbijstelling tranche 2012 is toegevoegd aan de begroting van EL&I. De prijsbijstelling zal bij voorjaarsnota 2013 worden doorverdeeld over de begroting.

TKI-toeslag

Middelen aan de lastenkant van de Rijksbegroting zijn overgeheveld naar de EL&I begroting. Om de samenwerking op het gebied van onderzoek en innovatie verder te stimuleren, zal EL&I met ingang van 2013 een TKI-toeslag (Topconsortia voor Kennis en Innovatie) invoeren. In deze TKI's brengen bedrijven en kennisinstellingen de privaatrechtelijke onderzoeksagenda's uit de innovatiecontracten ten uitvoer.

Aardgasbaten

De aardgasbatenraming is vanaf 2013 meerjarig opwaarts bijgesteld. De belangrijkste reden van de bijstelling is dat het CPB de raming van de olieprijs opwaarts heeft bijgesteld. Voor 2012 is de raming neerwaarts bijgesteld vanwege een combinatie van een lagere productie en een lagere wisselkoers.

Lagere landbouwheffingen

Op basis van realisatiestanden worden de geraamde landbouwheffingen structureel verlaagd. Onderliggende oorzaak is de afgenomen invoer van landbouwproducten.

Diversen

Diversen bestaat onder andere uit de actualisering van de raming van de afdrachten van de Nederlandse industrie uit behaalde omzet in het kader van de JSF. De raming wordt neerwaarts bijgesteld in verband met de vertragingen in het productieprogramma, zoals ook gemeld in de jaarrapportage aan de Tweede Kamer over 2011. Daarnaast wordt de raming voor de CO2 veiling en de verlenging van de FM-frequenties aangepast.

Sociale Zaken en Werkgelegenheid

XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID: UITGAVEN						
bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	31 065,3	31 397,5	31 678,4	32 166,4	32 633,5	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	- 1,9	0,7	0,7	0,7	0,7	
Sociale zekerheid						
Aio	- 15,1	- 15,1	- 15,3	- 15,5	- 16,2	
Aow-maatregel 2 (herzien)	0,0	- 5,1	- 11,1	- 18,6	- 29,1	
Basisdienstverlening uwv	2,9	6,9	12,5	16,4	16,4	
Besluit bijstandsverlening zelfstandigen	- 14,6	- 32,3	- 34,6	- 34,7	- 34,7	
Bijstand	392,9	801,1	1 034,1	978,5	832,6	
Inleveren uwv prijseffect	- 24,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Kinderopvangtoeslag	- 7,6	- 30,8	- 58,0	- 88,4	- 144,6	
Kindgebonden budget	- 2,6	34,0	24,5	13,8	0,1	
Meevaller kinderopvang 2012	- 140,0	- 95,0	- 40,0	0,0	0,0	
Nominale ontwikkeling	125,6	162,3	162,5	165,7	166,9	
Toeslagenwet	6,0	37,5	33,7	25,3	18,9	
Vrijval wnv uwv	- 23,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Wajong	- 99,0	- 109,3	- 100,8	- 93,2	- 84,0	
Weglek aanpassing zw begrip	0,0	0,0	31,0	44,0	24,0	
Diversen	1,8	8,1	6,3	3,5	- 1,9	
	201,4	763,0	1 045,5	997,5	749,1	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Masterplan kantoorhuisvesting	- 0,6	0,0	38,6	- 0,5	- 0,9	
Diversen	- 2,3	- 4,0	2,6	10,4	- 0,2	
Sociale zekerheid						
Aow leeftijd	0,0	7,8	20,5	35,2	54,7	
Eindejaarsmarge	23,3	0,0	0,0	0,0	0,0	
Herijking verdeelmodel uwv	42,1	34,8	10,6	30,4	39,5	
Inzet eindejaarsmarge	- 17,4	0,0	0,0	0,0	0,0	
Kasschuif ww	- 29,9	1,9	28,0	0,0	0,0	
Mkob verlaging uit ulb wetsvoorstel	0,0	- 197,0	- 203,2	- 208,9	- 214,3	
Terugdraai wwnv	0,0	32,4	385,6	604,4	659,4	
Terugdraaien huishoudinkomenstoets	27,0	54,0	54,0	54,0	54,0	
Toeslagenwet	- 7,9	- 3,5	8,1	16,4	20,6	
Uitboeken taakstelling mev	0,0	234,5	234,5	234,5	234,5	
Uitstel wetsvoorstel fraude	16,3	16,2	0,0	0,0	0,0	
Vrijval herindeling wajong (wnnv)	- 23,3	0,0	0,0	0,0	0,0	
Wj ul kasschuif	200,0	- 200,0	0,0	0,0	0,0	
Wkb ul koopkrachtpakket						
lenteakkoord	0,0	45,0	42,0	39,0	38,0	
Diversen	19,0	0,4	2,0	- 1,9	- 2,4	
	246,3	22,5	623,3	813,0	882,9	
Technische mutaties						

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Rijksbegroting in enge zin						
Omboeking bd	83,2	91,6	80,2	64,6	73,2	
Diversen	17,8	34,2	24,2	16,7	24,2	
Sociale zekerheid						
Loonbijstelling tranche 2012	40,3	38,4	36,6	35,6	36,0	
Omboeking bd	- 83,2	- 91,6	- 80,2	- 64,6	- 73,2	
Van gf deel kot	0,0	40,0	40,0	40,0	40,0	
Diversen	16,1	- 16,6	- 14,7	- 6,8	- 13,0	
Niet tot een ijklijn behorend						
Bikk anw cep	- 0,2	- 70,0	- 71,5	- 73,0	- 74,5	
Bikk aow cep	- 8,5	- 1 620,7	- 1 685,1	- 1 717,2	- 1 768,4	
Bikk aow cmev	- 3,1	- 170,2	34,7	176,1	202,9	
Rijksbijdrage ouderdomsfonds	417,8	- 200,9	- 270,4	- 291,9	- 563,1	
Diversen	5,2	7,2	10,4	12,9	15,7	
Extrapolatie	485,4	- 1 958,6	- 1 895,8	- 1 807,6	- 2 100,2	32 256,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	932,8	- 1 173,0	- 226,8	3,0	- 468,1	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	31 998,0	30 224,5	31 451,6	32 169,4	32 165,4	32 256,8
Totaal Internationale samenwerking	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Stand Miljoenennota 2013	31 998,8	30 225,2	31 452,3	32 170,2	32 166,1	32 257,5

XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN bedragen in miljoenen euro's

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	1 847,5	1 707,7	1 634,8	1 655,6	1 675,5	
Mee- en tegenvallers						
Sociale zekerheid						
Kinderopvangtoeslag	47,1	5,5	- 12,9	- 44,6	- 59,3	
Restituties afrek. 2010/2011	66,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
Restituties bbz	39,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
Beleidsmatige mutaties	152,9	5,5	- 12,9	- 44,6	- 59,3	
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	3,3	0,0	0,0	0,0	0,0	
Sociale zekerheid						
Kindgebonden budget	66,9	39,9	18,6	13,4	12,8	
Diversen	10,5	- 2,5	- 0,7	- 0,1	- 0,2	
Technische mutaties	80,7	37,4	17,9	13,3	12,6	
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	9,2	7,5	0,0	0,0	0,0	
Sociale zekerheid						
Diversen	1,3	0,4	0,4	0,4	0,4	
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie	10,5	7,9	0,4	0,4	0,4	1 629,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	244,1	50,8	5,4	- 30,9	- 46,3	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	2 091,6	1 758,5	1 640,3	1 624,7	1 629,2	1 629,4
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	2 091,6	1 758,5	1 640,3	1 624,7	1 629,2	1 629,4

Aanvullende Inkomensvoorziening Ouderen (AIO)

De realisatiecijfers 2011 van de Aanvullende Inkomensvoorziening Ouderen lieten lagere uitkeringslasten zien dan eerder geraamd. De uitgaven worden daarom meerjarig naar beneden bijgesteld.

AOW Maatregel

Bij het verwerken van de AOW-maatregel (leeftijdshoging) is bij het bepalen van de weglek naar de Wajong in eerste instantie de totale uitstroom uit de Wajong meegenomen (inclusief overlijden voor 65 jaar), terwijl alleen de uitstroom vanwege pensionering meegenomen had moeten worden. Correctie hiervoor betekent een lagere weglek en derhalve een meevaller bij de uitgaven.

Basisdienstverlening UWV

Door wijzigingen in de raming van de werkloze beroepsbevolking stijgt het aantal verwachte uitkeringsaanvragen bij de WW. Hierdoor stijgen de uitvoeringskosten bij de basisdienstverlening van het UWV. Dit effect was nog niet eerder meegenomen.

Besluit bijstandsverlening zelfstandigen

Uit het Beeld van de Uitvoering 2011 volgen lagere realisatiecijfers. De daling wordt veroorzaakt door een gemiddeld lagere kredietverlening dan in eerdere jaren. De uitgaven worden daarom meerjarig naar beneden bijgesteld.

Bijstand

De ramingen van het CPB bevatten een nieuwe prognose van de werkloze beroepsbevolking. De raming van de bijstand is hierop aangepast.

Inleveren UWV prijseffect

Betreft een bijstelling van de uitvoeringskosten als gevolg van een bijstelling van de geraamde prijs per uitkeringsgerechtigde.

Kinderopvangtoeslag (uitgaven en ontvangsten)

De uitgaven van de kinderopvangtoeslag worden naar beneden bijgesteld. Dit is het saldo van een neerwaartse bijstelling van de nabetalings en een opwaartse bijstelling als gevolg van de meerjarige doorwerking van de uitgavenoverschrijding in 2011. De nabetalings vallen lager uit door de ombuigingsmaatregelen op de kinderopvang. De terugontvangsten stijgen in 2012 en 2013 en dalen vanaf 2014. Dit wordt veroorzaakt door twee tegengestelde bewegingen. De terugontvangsten stijgen door verbeterde controles en snellere inning. De terugontvangsten dalen als gevolg van de ombuigingsmaatregelen op de kinderopvang. Het effect van de ombuigingsmaatregelen op de terugontvangsten is gelijk aan dat op de nabetalings en heeft daardoor geen structureel effect op het saldo.

Kindgebonden budget (uitgaven en ontvangsten)

Uit nieuwe inkomensgegevens van het CPB blijkt dat het gemiddelde inkomen is gedaald. Hierdoor stijgen de uitgaven voor het inkomensafhankelijke kindgebonden budget. Een tweede oorzaak van de stijging van de uitgaven is een aanpassing van het model waarmee de belastingdienst de uitgaven en nabetalings berekent.

Meevaller kinderopvang 2012

Als gevolg van een lager aantal kinderen in de kinderopvang in 2012, vallen de uitgaven aan kinderopvangtoeslag lager uit.

Nominale ontwikkeling

Dit is een overboeking van het begrotingshoofdstuk «koppeling uitkeringen» naar de begroting van SZW. Hiermee worden de begrotingsgefinancierde uitkeringen op prijspeil 2012 gebracht.

Toeslagenwet

De toeslagenwet beweegt mee met de moederregelingen. De stijging wordt voornamelijk verklaard door het hogere aantal WW uitkeringen door de tegenvallende economische ontwikkeling.

Vrijval WWNV UWV

Met het niet doorgaan van de Wet Werken Naar Vermogen (WWNV) valt een bedrag van 23 miljoen vrij, dat bij UWV gereserveerd stond voor uitvoeringskosten WWNV.

Wajong

De meevaller bij de Wajong wordt voornamelijk veroorzaakt door de wijzigingen van dit kabinet in de inkomensafhankelijke bijdrage voor de Zorgverzekeringswet (ZVW), waardoor de bijdrage ZVW per Wajonger afneemt.

Weglek aanpassing ZW-begrip

Dit betreft een budgetneutrale schuif tussen de ZW en de bijstand. Als gevolg van de maatregel aanpassing ZW-begrip naar een jaar treedt weglek op naar de bijstand. Die was tot op heden alleen in de raming van de ZW verwerkt.

Masterplan kantoorhuisvesting

Het betreft de technische uitwerking van het masterplan kantoorhuisvesting Den Haag. Dit masterplan levert besparingen op. Onderdeel van dit plan is een verrekening van de kosten. Het gaat hoofdzakelijk om eenmalige kosten als gevolg van de vroegtijdige beëindiging van het huurcontract in 2014.

AOW leeftijd

In de wet verhoging AOW- en pensioenrichtleeftijd wordt de AOW leeftijd versneld verhoogd. Hierdoor dalen de uitgaven aan de bijstand 65 plus, MKOB en AOW. Hier tegenover staan weglekeffecten naar de Bijstand, wajong, WW, Anw en arbeidsongeschiktheidsregelingen. Bovenstaande mutatie betreft de weglekeffecten naar Bijstand en Wajong.

Eindejaarsmarge

Dit betreft de overheveling van eindejaarsmarge naar de begroting van SZW.

Herijking verdeelmodel UWV

Door een herijking van het verdeelmodel van uitvoeringskosten van het UWV heeft een verschuiving van geraamde uitvoeringskosten plaatsgevonden van premiegefinancierde regelingen naar begrotingsgefinancierde regelingen. Per saldo is de herijking budgettair neutraal; een tegengestelde mutatie doet zich voor bij de premiegefinancierde regelingen.

Inzet eindejaarsmarge

Een deel van de uitgekeerde eindejaarsmarge wordt ingezet ter dekking van SZA-problematiek.

Kasschuif WW

De tegenvallende WW-ontwikkeling leidt tot hogere uitvoeringskosten bij het UWV in 2012. Daarom worden uitvoeringskosten uit 2013 en 2014 naar voren geschoven (premiegefinancierd; hier niet zichtbaar). Om dit voor het hele SZA-kader budgettair neutraal te laten verlopen, worden elders op de begroting, voornamelijk vanaf het artikel nominaal en onvoorzien, uitgaven naar achteren geschoven. Deze compenserende kasschuif wordt hier zichtbaar.

MKOB verlaging uit ULB wetsvoorstel

In de memorie van toelichting van de wet Uniformering Loonbegrip (ULB), ingaande op 1 januari 2013, is een verlaging van de AOW-tegemoetkoming met 75 euro aangekondigd. De AOW-tegemoetkoming is inmiddels vervangen door de MKOB (Mogelijkheid Koopkrachttegemoetkoming Oudere Belastingplichtigen).

Terugdraai WWNV

Met het controversieel verklaren van de Wet Werken Naar vermogen zijn de bijbehorende maatregelen hiervoor teruggedraaid.

Terugdraaien huishoudinkomenstoets

De huishoudinkomenstoets voor de bijstand en de daarbij behorende besparing is teruggedraaid.

Uitboeken taakstelling MEV

De ten tijde van Miljoenennota 2012 ingeboekte taakstelling als gevolg van de MEV is ingevuld bij het begrotingsakkoord 2013 .

Uitstel wetsvoorstel fraude

Als gevolg van de latere ingangsdatum van de wet met betrekking tot de strengere aanpak van fraude (1 januari 2013 i.p.v. 1 juli 2012) treden er in 2012 en 2013 besparingsverliezen op.

Vrijval herindeling Wajong

Deze vrijval van voor het UWV gereserveerde middelen zijn onderdeel van een kasschuif ten behoeve van frictiekosten van het UWV in 2014.

Kasschuif Wajong

Ten behoeve van het generale beeld in 2013 vindt aan het einde van 2012 een extra bevoorschotting uitkeringslasten Wajong van 0,2 mld. plaats aan het UWV.

Wet Kindgebonden Budget (Wkb) koopkrachtpakket begrotingsakkoord

Dit betreft een koopkrachtmaatregel uit het begrotingsakkoord 2013. Ter ondersteuning van de koopkracht van gezinnen met lagere inkomens is een verhoging van het kindgebonden budget in 2013, voor het tweede kind, met € 75 opgenomen in het akkoord.

Omboeking budgetdiscipline (bd)

Als onderdeel van de nieuwe begrotingsstructuur 2013 is besloten om de subsidies en beleidsondersteunende budgetten volledig op het kader RBG eng te boeken. In verband hiermee is het deel dat op het SZA kader stond omgeboekt.

Loonbijstelling tranche 2012

Dit betreft de uitkering van de loonbijstelling 2012 naar de begroting van SZW. Het betreft een vergoeding voor de gestegen sociale lasten van de werkgever.

Van Gemeentefonds (GF) deel kinderopvangtoeslag

Voor ouders die in de bijstand zitten en aan een re-integratietraject van de gemeenten deelnemen keert de gemeente op dit moment een deel van de kinderopvangtoeslag uit. De wijziging van de Wet Kinderopvang 2013 regelt dat met ingang van 2013 de Belastingdienst de gehele kinderopvangtoeslag voor deze groep uitkeert. Het hiervoor binnen het Gemeentefonds gereserveerde budget wordt daarom overgeboekt naar SZW.

BIKK (Bijdragen in de kosten van heffingskortingen) AOW en Anw

De rijksbijdragen ter compensatie van de kosten van de heffingskortingen voor de sociale fondsen (AOW en Anw) zijn naar beneden bijgesteld. Deze daling wordt met name veroorzaakt door de uniformering van het loonbegrip. Als gevolg van deze uniformering stijgt het belastingpercentage in de eerste schijf, waardoor het relatieve aandeel van de premies voor Anw en AOW daalt. Daardoor dalen de kosten van de heffingskortingen voor de sociale fondsen en gaat ook de vergoeding omlaag.

Rijksbijdrage ouderdomsfonds

De raming van de premie-inkomsten in het ouderdomsfonds is voor 2012 neerwaarts bijgesteld op basis van cijfers van het CPB. Hierdoor wordt de benodigde rijksbijdrage om het vermogenstekort aan te vullen groter. Voor 2013 en verder zijn de verwachte premie-inkomsten hoger dan eerder gedacht, hierdoor is een kleinere rijksbijdrage benodigd.

Restituties afrekeningen 2010/2011

Op basis van realisatiecijfers 2010/2011 zijn de ontvangsten 2012 naar boven bijgesteld.

Restituties bbz

In 2012 zijn middelen van gemeenten terug ontvangen naar aanleiding van het Beeld van de Uitvoering (BVDU) 2011. De kleine bijstandsregelingen worden per gemeente afgerekend. Sommige gemeenten hebben meer uitgegeven dan begroot, andere minder. Om die reden zijn er zowel nabetalingen als restituties.

Sociale Zekerheid

SOCIALE ZEKERHEID: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012	70 754,5	72 755,2	75 077,8	77 479,0	80 025,0	
Mee- en tegenvallers						
Sociale zekerheid						
Aow levensverwachting	0,0	25,0	50,0	75,0	100,0	
Aow-maatregel 2 (herzien)	0,0	- 5,1	- 11,1	- 18,6	- 29,1	
Besluit bijstandsverlening zelfstandigen	- 14,6	- 32,3	- 34,6	- 34,7	- 34,7	
Bijstand	392,9	801,1	1 034,1	978,5	832,6	
Iva	- 105,8	- 139,8	- 171,9	- 209,1	- 221,2	
Kinderopvangtoeslag	- 7,6	- 30,8	- 58,0	- 88,4	- 144,6	
Kindgebonden budget	- 2,6	34,0	24,5	13,8	0,1	
Meevaller kinderopvang 2012	- 140,0	- 95,0	- 40,0	0,0	0,0	
Mlt kmev ww	- 154,5	229,7	526,9	404,1	338,0	
Nominale ontwikkeling	- 88,8	- 718,1	- 1 303,9	- 1 649,6	- 1 642,8	
Reintegratie	18,0	33,0	31,2	31,2	31,2	
Toeslagenwet	6,0	37,5	33,7	25,3	18,9	
Wajong	- 99,0	- 109,3	- 100,8	- 93,2	- 84,0	
Wao	90,1	119,4	132,8	139,3	138,3	
Wga	- 57,0	- 4,0	75,0	165,6	238,5	
Ww	1 088,3	1 254,9	1 046,2	857,4	511,1	
Zw	36,8	36,1	35,3	35,0	35,0	
Diversen	- 70,6	- 15,3	- 5,1	3,1	- 5,1	
	891,6	1 421,0	1 264,3	634,7	82,2	
Beleidsmatige mutaties						
Sociale zekerheid						
Aow leeftijd	1,3	- 94,8	- 180,5	- 216,0	- 502,6	
Deregulering uwv en svb	0,0	- 33,9	- 54,6	- 57,8	- 58,1	
Gevolgen belasten reiskostenvergoeding	- 1,6	33,4	64,8	107,5	124,6	
Kasschuif uwv	0,0	0,0	44,8	0,0	0,0	
Mkob verlaging uit ulb wetsvoorstel	0,0	- 197,0	- 203,2	- 208,9	- 214,3	
Nullijn 2012 en 2013	- 111,9	- 200,9	- 194,9	- 193,3	- 198,9	
Terugdraai wwnv	0,0	32,4	385,6	604,4	659,4	
Terugdraaien huishoudinkomenstoets	27,0	54,0	54,0	54,0	54,0	
Uitboeken taakstelling mev	0,0	234,5	234,5	234,5	234,5	
Uitstel wetsvoorstel fraude	33,5	33,7	0,0	0,0	0,0	
Wj ul kasschuif	200,0	- 200,0	0,0	0,0	0,0	
Wkb ul koopkrachtpakket						
lenteakkoord	0,0	45,0	42,0	39,0	38,0	
Ww/ontslag	0,0	0,0	- 750,0	- 1 000,0	- 1 000,0	
Ww/ontslag ul nom	0,0	0,0	- 48,9	- 91,8	- 119,4	
Diversen	- 2,7	12,2	82,5	49,7	35,1	
	145,6	- 281,4	- 523,9	- 678,7	- 947,7	
Technische mutaties						
Sociale zekerheid						
Bruteringseffecten	53,6	214,7	231,3	268,1	438,6	
Omboeking bd	- 83,2	- 91,6	- 80,2	- 64,6	- 73,2	
Diversen	0,5	12,2	14,0	24,6	30,8	
Extrapolatie	- 29,1	135,3	165,1	228,1	396,2	81 537,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	1 008,3	1 274,8	905,4	184,0	- 469,6	
Stand Miljoenennota 2013	71 762,8	74 030,0	75 983,3	77 663,0	79 555,4	

SOCIALE ZEKERHEID: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN
bedragen in miljoenen euro's

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012	1 079,6	933,1	943,2	1 040,3	1 051,1	
Mee- en tegenvallers						
Sociale zekerheid						
Kinderopvangtoeslag	47,1	5,5	- 12,9	- 44,6	- 59,3	
Restituties afrek. 2010/2011	66,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
Restituties bbz	39,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	- 6,4	- 14,6	- 26,2	- 37,0	- 24,7	
Beleidsmatige mutaties	146,5	- 9,1	- 39,1	- 81,6	- 84,0	
Sociale zekerheid						
Kindgebonden budget	66,9	39,9	18,6	13,4	12,8	
Diversen	10,5	- 2,5	- 0,7	- 0,1	0,1	
Technische mutaties	77,4	37,4	17,9	13,3	12,9	
Sociale zekerheid						
Diversen	1,3	0,4	0,4	0,4	0,4	
Extrapolatie	1,3	0,4	0,4	0,4	0,4	999,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	225,1	28,7	- 20,8	- 67,9	- 70,7	
Stand Miljoenennota 2013	1 304,7	961,8	922,3	972,4	980,4	

AOW levensverwachting

Uit cijfers van het CBS volgt dat de levensverwachting de komende jaren verder stijgt. Hierdoor stijgt het aantal AOW-uitkeringen.

AOW Maatregel 2

Bij het verwerken van de AOW-maatregel (leeftijdshoging) is bij het bepalen van de weglek naar de Wajong in eerste instantie de totale uitstroom uit de Wajong meegenomen (inclusief overlijden voor 65 jaar), terwijl alleen de uitstroom vanwege pensionering meegenomen had moeten worden. Correctie hiervoor betekent een lagere weglek en derhalve een meevaller bij de uitgaven.

Besluit bijstandsverlening zelfstandigen

Uit het Beeld van de Uitvoering 2011 volgen lagere realisatiecijfers. De daling wordt veroorzaakt door een gemiddeld lagere kredietverlening dan in eerdere jaren. De uitgaven worden daarom meerjarig naar beneden bijgesteld.

Bijstand

De ramingen van het CPB bevatten een nieuwe prognose van de werkloze beroepsbevolking. De raming van de bijstand is hierop aangepast.

Inkomensvoorziening Volledig Arbeidsongeschikten (IVA)

De doorstroomkans van WGA naar IVA wordt lager geraamd op basis van nieuwe realisatiecijfers. Hierdoor valt het aantal IVA uitkeringen lager uit. Dit leidt tot een meevaller op de uitkeringslasten.

Kinderopvangtoeslag (uitgaven en ontvangsten)

De uitgaven van de kinderopvangtoeslag worden naar beneden bijgesteld. Dit is het saldo van een neerwaartse bijstelling van de nabetalingen en een opwaartse bijstelling als gevolg van de meerjarige doorwerking van

de uitgavenoverschrijding in 2011. De nabetalings vallen lager uit door de ombuigingsmaatregelen op de kinderopvang. De terugontvangsten stijgen in 2012 en 2013 en dalen vanaf 2014. Dit wordt veroorzaakt door twee tegengestelde bewegingen. De terugontvangsten stijgen door verbeterde controles en snellere inning. De terugontvangsten dalen als gevolg van de ombuigingsmaatregelen op de kinderopvang. Het effect van de ombuigingsmaatregelen op de terugontvangsten is gelijk aan dat op de nabetalings en heeft daardoor geen structureel effect op het saldo.

Kindgebonden budget (uitgaven en ontvangsten)

Dit betreft een aantal ramingsbijstellingen. Deze bestaan uit:

1. Nieuwe inkomensgegevens van het CPB. Het gemiddelde inkomen is gedaald (meer lage inkomens, minder hoge inkomens) ten opzichte van vorige dataset. De uitgaven voor het inkomensafhankelijke kindgebonden budget stijgen hierdoor.
2. Een aanpassing van het model waarmee de belastingdienst de uitgaven en nabetalings berekent. Tegenover deze hogere uitgaven staan lagere ontvangsten.

Meevaller kinderopvang 2012

Als gevolg van een lager aantal kinderen in de kinderopvang in 2012, vallen de uitgaven aan kinderopvangtoeslag lager uit.

MLT/kMEV WW

De ramingen van het CPB in de MLT/kMEV bevatten een nieuwe prognose van de werkloze beroepsbevolking. De raming van de WW is hierop aangepast.

Nominale ontwikkeling

De mutatie betreft een aanpassing in de geraamde nominale ontwikkeling binnen het SZA-kader als gevolg van CPB-ramingen van loon- prijsontwikkeling en als gevolg van mutaties in uitgavenramingen binnen de Sociale Zekerheid.

Re-integratie

Dit betreft een neutrale overheveling trajecten/voorzieningen van re-integratie Wajong naar re-integratie WAO/WIA/WAZ.

Toeslagenwet

De toeslagenwet beweegt mee met de moederregelingen. De stijging wordt voornamelijk verklaard door het hogere aantal WW uitkeringen door de tegenvallende economische ontwikkeling.

Wajong

De meevaller bij de Wajong wordt voornamelijk veroorzaakt door de wijzigingen van dit kabinet in de inkomensafhankelijke bijdrage voor de Zorgverzekeringswet (ZVW), waardoor de bijdrage ZVW per Wajonger afneemt.

WAO

Op basis van uitvoeringsinformatie van het UWV is het aantal WAO-uitkeringen meerjarig naar boven bijgesteld. De doorstroomkans van WAO volledig arbeidsongeschikt naar WAO gedeeltelijk arbeidsongeschikt blijkt lager dan geraamd. Hiermee neemt ook de uitstroomkans af. Als gevolg daarvan wordt uitgegaan van een hoger volume in de WAO.

Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsongeschikten (WGA)

Meerjarig neemt het aantal WGA-uitkeringen toe als gevolg van een stijgende instroom.

WW

De ramingen van het CPB bevatten een nieuwe prognose van de werkloze beroepsbevolking. De raming van de WW is hierop aangepast.

ZW

Als gevolg van nieuwe uitvoeringsinformatie van het UWV is de meerjarigenraming aangepast.

AOW leeftijd

In de wet verhoging AOW- en pensioenrichtleeftijd wordt de AOW leeftijd versneld verhoogd. Hierdoor dalen de uitgaven aan de bijstand 65 plus, MKOB en AOW. Hier tegenover staan weglekeffecten naar de Bijstand, Wajong, WW, Anw en arbeidsongeschiktheidsregelingen.

Deregulering UWV en SVB

Deregulering UWV en SVB beoogt een vereenvoudiging in de uitvoering van enkele uitkeringsregelingen zodat een deel van de ingeboekte apparaattaakstelling bij het UWV en de SVB kan worden gerealiseerd. De vereenvoudigingen leiden ook tot een besparing in de uitkeringslasten van onder meer de WW en de ANW.

Gevolgen belasten reiskostenvergoeding

In het begrotingsakkoord is besloten de reiskostenvergoeding te belasten. Hierdoor neemt het belastbaar inkomen toe. Dit heeft een stijging van de WW, ZW en WIA uitkeringslasten tot gevolg en een daling van de uitgaven aan kinderopvang en het kindgebonden budget.

Kasschuif UWV

Dit betreft een kasschuif van uitvoeringskosten UWV, ten behoeve van frictiekosten in 2014.

MKOB (Mogelijkheid Koopkrachttegemoetkoming Oudere Belastingplichtigen) verlaging uit ULB wetsvoorstel

In de memorie van toelichting van de wet Uniformering Loonbegrip (ULB), ingaande op 1 januari 2013, is een verlaging van de AOW-tegemoetkoming met 75 euro aangekondigd. De AOW-tegemoetkoming is inmiddels vervangen door de MKOB.

Nullijn 2012 en 2013

Cf. het begrotingsakkoord 2013 wordt ten aanzien van de lonen in de collectieve sector (excl. zorg) een nullijn gehandhaafd. De tranches voor de loonbijstelling 2012 en 2013 worden ingehouden voor de contractloonstijging.

Terugdraai WWNV

Met het controversieel verklaren van de Wet Werken Naar vermogen zijn de bijbehorende maatregelen teruggedraaid.

Terugdraaien huishoudinkomenstoets

De huishoudinkomenstoets voor de bijstand en de daarbij behorende besparing is teruggedraaid.

Uitboeken taakstelling MEV

De ten tijde van Miljoenennota 2012 ingeboekte taakstelling ten tijde van de MEV is ingevuld bij het begrotingsakkoord 2013.

Uitstel wetsvoorstel fraude

Als gevolg van de latere ingangsdatum van de wet met betrekking tot de strengere aanpak van fraude (1 januari 2013 i.p.v. 1 juli 2012) treden er in 2012 en 2013 besparingsverliezen op.

Kasschuif Wajong

Ten behoeve van het generale beeld in 2013 vindt aan het einde van 2012 een extra bevoorschotting uitkeringslasten Wajong van 0,2 mld. plaats aan het UWV.

WKB uitkeringslasten koopkrachtpakket lente-akkoord

Dit betreft een koopkrachtmaatregel uit het begrotingsakkoord 2013. Ter ondersteuning van de koopkracht van gezinnen met lagere inkomens is een verhoging van het kindgebonden budget in 2013, voor het tweede kind, met € 75 opgenomen in het akkoord.

WW/Ontslag

Dit betreft de WW/Ontslag maatregel uit het begrotingsakkoord 2013.

Bruteringseffecten

Diverse uitkeringen zijn netto gekoppeld aan het netto minimumloon, maar kennen een ander bruto-netto traject dan het minimumloon. Wijzigingen in het bruto-netto traject van het minimumloon leiden tot aanpassing van het netto minimumloon. De uitkeringen die netto zijn gekoppeld worden evenredig aangepast, maar door het andere bruto-netto traject kan de bruto uitkering een afwijkende ontwikkeling vertonen dan die van het bruto minimumloon. Het effect hiervan op de uitkeringslasten wordt het bruteringseffect genoemd. Het uitgavenkader SZA wordt voor dit effect gecorrigeerd.

Omboeken budgetdiscipline (bd)

Als onderdeel van de nieuwe begrotingsstructuur 2013 is besloten om de subsidies en beleidsondersteunende budgetten volledig op het kader RBG eng te boeken. In verband hiermee is het deel dat op het SZA kader stond omgeboekt.

Van Gemeentefonds (GF) deel kinderopvangtoeslag

Voor ouders die in de bijstand zitten en aan een re-integratietraject van de gemeenten deelnemen keert de gemeente op dit moment een deel van de kinderopvangtoeslag uit. De wijziging van de Wet Kinderopvang 2013 regelt dat met ingang van 2013 de Belastingdienst de gehele kinderopvangtoeslag voor deze groep uitkeert. Het hiervoor binnen het Gemeentefonds gereserveerde budget wordt daarom overgeboekt naar SZW.

Restituties Afrekeningen 2010/2011

Op basis van realisatiecijfers 2010/2011 zijn de ontvangsten 2012 naar boven bijgesteld.

Restituties bbz

In 2012 zijn middelen van gemeenten terug ontvangen naar aanleiding van het Beeld van de Uitvoering (BVDU) 2011. De kleine bijstandsregelingen worden per gemeente afgerekend. Sommige gemeenten hebben

meer uitgegeven dan begroot, andere minder. Om die reden zijn er zowel nabetalingen als restituties.

Volksgesondheid, Welzijn en Sport

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIEN EN SPORT: UITGAVEN						
bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	17 558,2	16 963,4	17 215,2	16 917,3	17 192,9	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Aanpassen taakstellende onderuitputting	3,0	- 21,7	- 9,8	- 0,5	- 0,5	
Bijdrage bkz voor problematiek begroting	0,0	- 4,2	- 12,3	- 22,8	- 22,8	
Ruimte artikel 99	- 1,1	- 0,1	- 1,1	- 14,6	- 24,2	
Taakstelling ophogen nav begrotingsakkoord 2013	0,0	- 41,0	- 41,0	- 41,0	- 41,0	
Van ap: begrotingsakkoord 2013 preventie, extra contactmoment jgz	0,0	15,0	15,0	15,0	15,0	
Van ap: uitvoerings- en transitiekosten overhevelen jeugd	0,0	0,0	0,0	41,0	40,0	
Diversen	59,4	64,9	62,0	70,9	79,6	
Zorg						
Algemene tegemoetkomingen wtcg	38,0	- 58,6	- 37,3	- 34,9	0,0	
Gelijkschakelen vergoedingsbedrag vervolgopleidingen (opleidingsfonds)	0,0	- 15,0	- 30,0	- 60,0	- 90,0	
Zorguitgaven caribisch nederland	23,6	28,5	33,0	33,5	38,9	
Diversen	3,3	4,8	0,6	0,6	4,0	
	126,2	- 27,4	- 20,9	- 12,8	- 1,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Van h41: uitvoeringskosten van pgb	0,0	30,0	30,0	15,0	15,0	
Diversen	- 31,9	37,0	33,1	47,5	49,1	
Zorg						
Opleidingsfonds overhevelen	0,0	- 1 023,4	- 1 052,7	- 1 062,3	- 1 034,2	
Diversen	31,1	37,1	41,0	41,8	42,2	
Niet tot een ijklijn behorend						
Bijstelling bikk	- 18,1	- 1 685,6	- 1 526,4	- 1 381,7	- 1 391,2	
Bijstelling rijksbijdrage 18-	0,0	110,1	74,0	77,9	247,0	
Bijstelling zorgtoeslag	425,7	1 263,5	1 007,0	1 460,0	1 800,9	
Diversen	0,2	0,8	0,6	0,4	0,2	
Extrapolatie	407,0	- 1 230,5	- 1 393,4	- 801,4	- 271,0	17 913,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	533,2	- 1 258,0	- 1 414,4	- 814,2	- 272,0	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	18 091,4	15 705,4	15 800,9	16 103,1	16 920,9	17 913,0
Totaal Internationale samenwerking	6,8	5,9	5,3	4,9	4,9	4,9
Stand Miljoenennota 2013	18 098,2	15 711,3	15 806,2	16 108,0	16 925,8	17 917,9

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN
bedragen in miljoenen euro's

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	45,8	50,3	43,3	106,3	106,2	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Opbrengsten wanbetalers en onverzekerden	23,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	10,2	8,7	8,7	8,7	8,7	
	33,2	8,7	8,7	8,7	8,7	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	17,7	4,5	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie	17,7	4,5	0,0	0,0	0,0	114,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	50,9	13,2	8,7	8,7	8,7	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	96,8	63,5	52,0	115,0	114,9	114,9
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	96,8	63,5	52,0	115,0	114,9	114,9

Aanpassen taakstellende onderuitputting

Tijdens de voorjaarsbesluitvorming is besloten om de taakstellende onderuitputting van VWS aan te passen om tot een sluitend beeld op de begroting van VWS te komen

Bijdrage BKZ voor problematiek begroting

Dit betreft een bijdrage van het BKZ om tot een sluitend beeld te komen op de begroting.

Ruimte artikel 99

Dit betreft ruimte op verdeelartikel 99 als gevolg van eerdere herschikkingen binnen de begroting van VWS.

Taakstelling ophogen n.a.v. begrotingsakkoord 2013

Uit het begrotingsakkoord volgt voor VWS een taakstelling van € 41 mln. structureel vanaf 2013.

Van aanvullende post: begrotingsakkoord 2013 preventie, extra contactmoment jgz

Dit betreft de overheveling van een deel van de op de aanvullende post gereserveerde middelen beschikbaar voor preventie naar de begroting van VWS. Het betreft een intensivering uit het begrotingsakkoord 2013.

Van aanvullende post: uitvoerings- en transitiekosten overhevelen jeugd

Dit betreft de overheveling van de op de aanvullende post gereserveerde middelen voor de uitvoerings- en transitiekosten van de regeerakkoordmaatregel (2010) overhevelen van zorg voor jeugd naar gemeenten.

Diversen beleidsmatige mutaties Rbg-eng

Deze post is een optelsom van diverse minder omvangrijke mutaties, waaronder de toedeling van de eindejaarsmarge, extra middelen voor sport, middelen van de Aanvullende Post ten behoeve van orgaandonatie, de indexering van de pleegvergoeding vanaf 2012, de indexering van

wetten en regelingen voor oorlogsgetroffenen vanaf 2012 en de verrekening OVA academische ziekenhuizen met OCW.

Algemene tegemoetkomingen Wtcg

Bij de Wtcg is als gevolg van de aanpassing van criteria voor rechthebbenden (fysiotherapie) sprake van een meevaller in de jaren 2013 tot en met 2015. Daarnaast wordt het kasritme van de Wtcg-uitgaven in 2012 en 2013 bijgesteld, waardoor zoveel mogelijk rechthebbenden de uitkering nog in 2012 kunnen ontvangen.

Gelijkschakelen vergoedingsbedrag vervolgoopleidingen (opleidingsfonds)

Dit is een maatregel uit het begrotingsakkoord. Er wordt stapsgewijs toegewerkt naar het gelijkschakelen van de vergoeding voor (medisch) specialistische vervolgoopleidingen daar waar het vergoedingsbedrag nu afhankelijk is van het soort opleidingsinstelling en het aantal aio's dat ze in opleiding hebben.

Zorguitgaven Caribisch Nederland

De actualisatie van de raming voor de zorgkosten van Caribisch Nederland leidt tot opwaartse bijstelling van de raming.

Diversen beleidsmatige mutaties BKZ

Deze post is een optelsom van de prijsbijstelling BKZ en de projectkosten Centraal Administratiekantoor voor het uitvoeren van de inkomensafhankelijke Wtcg.

Van H41: Uitvoeringskosten van Pgb

Dit betreft een overboeking naar de begroting van VWS voor de uitvoering van de Pgb-maatregelen. Daarnaast zijn in 2013 en 2014 extra middelen beschikbaar voor intensivering van de fraudeaanpak.

Diversen technische mutaties Rbg-eng

Dit betreft een optelsom van diverse mutaties, waaronder desalderingen, overboekingen aan het gemeentefonds in het kader van de impuls brede scholen en vrouwenopvang, de overboeking van de bijdrage BKZ voor problematiek begroting en uitvoeringskosten van het pgb en een aantal overboekingen aan andere departementen.

Opleidingsfonds overhevelen

Met ingang van 2013 wordt het opleidingsfonds en de huisartsenopleiding overgeheveld van het begrotingsgefinancierde BKZ naar de Zvw.

Diversen technische mutaties BKZ

Deze post is een optelsom van een beperkt aantal mutaties, waaronder de loonbijstelling tranche 2012.

Bijstelling BIKK

De raming van de BIKK uitgaven wordt gedurende het jaar aangepast op basis van de meest recente macro-economische inzichten van het Centraal Planbureau (CPB), bijvoorbeeld na de kMEV en de cMEV.

Bijstelling Zorgtoeslag

De raming van de zorgtoeslag uitgaven wordt gedurende het jaar aangepast op basis van de meest recente macro-economische inzichten van het Centraal Planbureau (CPB), bijvoorbeeld na de kMEV en de cMEV.

Diversen technische mutaties niet tot een ijklijn behorend
Dit betreft de optelsom van de loon- en prijsbijstelling kader N 2012 en meerkosten abortusklinieken.

Budgettair Kader Zorg

ZORG: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012	67 187,40	70 756,20	74 611,00	77 842,20	82 099,00	
Mee- en tegenvallers						
Zorg						
Huisartsenzorg	72,1	72,1	72,1	72,1	72,1	
Instellingen voor medisch specialistisch zorg	333	333	333	333	333	
Tandheelkunde en tandheelkundige spec. zorg	42,6	42,6	42,6	42,6	42,6	
Ggz	115	115	115	115	115	
Farmaceutische hulp	- 224,6	- 224,6	- 224,6	- 224,6	- 224,6	
Hulpmiddelen	- 26,8	- 26,8	- 26,8	- 26,8	- 26,8	
Zorg in natura	260,5	260,5	260,5	260,5	260,5	
Bovenbudgettaire vergoedingen	40	40	40	40	40	
Nominale ontwikkeling	154,4	- 195,9	- 339	- 637	- 429,9	
Ramingsbijstelling nav mlt	0	0	0	0	395,3	
Diversen	65,1	65,1	65,1	65,1	65,1	
	831,3	481	337,9	39,9	642,3	
Beleidsmatige mutaties						
Zorg						
Aanpassen tarieven kaakchirurgie	0	0	- 20	- 20	- 20	
Aanpassing tariefskorting huisartsen	34,3	34,3	34,3	34,3	34,3	
Algemene tegemoetkomingen wtcg	38	- 58,6	- 37,3	- 34,9	0	
Besparingsverlies toetsing rechtmatigheid van vergoeding conform zvw	47	0	0	0	0	
Besparingsverlies werelddekking zorg buiten eu uit het basispakket	30	60	0	0	0	
Bestuurlijk akkoord curatieve ggz	0	- 75	- 100	- 100	- 100	
Correctie overgangsbeleid prestatiebekostiging	0	37	37	0	0	
Extramuralisering AWBZ	0	- 20	- 50	- 100	- 200	
Gelijkschakelen vergoedingsbedrag vervolgoedingen (opleidingsfonds)	0	- 15	- 30	- 60	- 90	
Hoofdlijnenakkoord instellingen voor medisch specialisch zorg	- 333	- 333	- 333	- 333	- 333	
Onder contracteerruimte brengen van bovenbudgettaire vergoedingen	0	- 40	- 40	- 40	- 40	
Ongedaan maken tariefsverhoging 5% pgb intramuraal	0	- 30	- 30	- 30	- 30	
Ongedaan maken verhoging zzp-tarief ggz	0	- 65	- 65	- 65	- 65	
Ongedaan maken verhoging zzp-tarief ghz	0	- 215	- 215	- 215	- 215	
Oplossing scheiden wonen en zorg	0	0	0	100	140	
Ramingsbijstelling nhc's	- 8	- 16	- 24	- 40	- 73	
Rollator en ov.eenvoudige mobiliteitshulpmiddelen uit het basispakket	0	- 20	- 20	- 20	- 20	
Terugdraaien iq-maatregel	0	60	120	210	250	

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Terugdraaien overheveling begeleiding naar de wmo	0	80	140	140	140	
Toekomstbestendiger maken persoonsgebonden budgetten	0	150	150	150	150	
Dieetadvisering	0	44	44	44	44	
Stoppen met roken	0	20	20	20	20	
Verlagen groeirimte tot niveau demografie	0	- 150	- 150	- 150	- 150	
Verlaging budget wmo vermogensinkomensbijtelling	0	- 34	- 34	- 34	- 34	
Verlaging vergoeding vervoerskosten instellingen	0	- 150	- 150	- 150	- 150	
Zorguitgaven caribisch nederland	23,6	28,5	33	33,5	38,9	
Diversen	- 2	- 8,7	- 111,9	4,2	26,7	
Technische mutaties	- 170,1	- 716,5	- 831,9	- 655,9	- 676,1	
Zorg						
Diversen	- 9,5	- 48,8	- 53,1	- 24,4	- 23,7	
Extrapolatie	- 9,5	- 48,8	- 53,1	- 24,4	- 23,7	0,00
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	651,7	- 284,4	- 547,1	- 640,4	- 57,5	
Stand Miljoenennota 2013	67 839,1	70 471,9	74 064,0	77 201,8	82 041,60	

ZORG: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN bedragen in miljoenen euro's

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012	3 641,4	3 795,0	3 952,2	3 855,8	4 028,6	
Mee- en tegenvallers						
Zorg						
Eigen bijdrage awbz	- 40	45	45	45	45	
Beleidsmatige mutaties	- 40	45	45	45	45	
Zorg						
Eigen bijdrage verblijfskosten 7,50 euro medisch specialis- tische zorg	0	55	55	55	55	
Nieuwe bekostiging hoortoe- stellen	0	27	27	27	27	
Ramingsbijstelling eigen risico	0	- 82	- 122	- 160	- 160	
Verhogen eigen risico tot 350 euro met compensatie onderkant	0	800	800	800	800	
Verhogen vermogensinkomens- bijtelling awbz	0	86	86	86	86	
Verzachten eigen bijdrage ggz	0	- 55	- 55	- 55	- 55	
Diversen	0	0	0	0	0	
Extrapolatie	0	831	791	753	753	4 927,80
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	- 40	876	836	798	798	
Stand Miljoenennota 2013	3 601,4	4 671,0	4 788,2	4 653,8	4 826,6	

Huisartsenzorg

Uit de actualisering van de zorguitgaven over 2011 blijkt een tegenvaller bij de huisartsenzorg die meerjarig doorwerkt. De overschrijding is met name het gevolg van een toename van de bijzondere betalingen.

Instellingen voor medisch specialistische zorg

De overschrijding bij instellingen voor medisch specialistische zorg wordt op basis van cijfers over 2011 ingeschat op 333 mln. Het grootste deel van deze overschrijding in 2011 wordt veroorzaakt door tegenvallers bij ziekenhuizen (250 mln.) en ZBC's (77 mln.). Opgemerkt dient te worden dat in 2012 sprake is van een geïntegreerd kader waardoor deze onderdelen niet meer apart te onderscheiden zijn.

Tandheelkunde en tandheelkundige spec. zorg

Op basis van de meest recente CVZ-cijfers over 2011 wordt een overschrijding geconstateerd bij tandheelkundige zorg die naar verwachting meerjarig doorwerkt.

Ggz

Aan de hand van cijfers van CVZ, NZa en Vektis over 2010 en 2011 is een overschrijding geraamd bij de curatieve ggz van 115 mln.

Farmaceutische hulp

Uit de CVZ-cijfers over 2011 volgt bij de farmaceutische hulp een meerjarige meevaller. De vervanging naar middelen met lagere prijzen en prijsverlagingen onder invloed van het preferentiebeleid van zorgverzekeraars leveren meer op dan eerder was geraamd.

Hulpmiddelen

Uit de CVZ-cijfers over 2011 volgt een meevaller die grotendeels structureel doorwerkt. Waarschijnlijke oorzaken zijn een lager dan geraamde groei van de uitgaven voor hulpmiddelen bij ademhalingsproblemen en wondzorg en afnemende naijl-effecten van de pakketuitname van de sta-op-stoel.

Zorg in natura

Bij zorg in natura doet zich een tegenvaller voor in 2011 die naar verwachting meerjarig doorwerkt. Deze tegenvaller is met name veroorzaakt door nieuw in gebruik genomen capaciteit. De capaciteitstoename doet zich met name voor bij de langdurige ggz en de gehandicaptenzorg.

Bovenbudgettaire vergoedingen

Uit de realisatiecijfers volgt een tegenvaller van 40 mln. bij de bovenbudgettaire vergoedingen die naar verwachting meerjarig doorwerkt.

Nominale ontwikkeling

De raming van de zorguitgaven is aangepast op basis van de meest recente macro-economische inzichten in de MEV 2012 van het Centraal Planbureau (CPB).

Ramingsbijstelling nav MLT

De raming van de zorguitgaven is aangepast op basis van de meest recente macro-economische inzichten van het Centraal Planbureau (CPB).

Aanpassen tariefkorting huisartsen

Naar aanleiding van de CVZ-cijfers over 2010 is de korting op het huisartsentarief, zoals opgenomen in de begroting 2012, verlaagd. Aanvullend is eind 2011 besloten om de korting nog verder met 14 mln. te verlagen.

Algemene tegemoetkomingen Wtcg

Bij de Wtcg is als gevolg van de aanpassing van criteria voor rechthebbenden (fysiotherapie) sprake van een meevaller in de jaren 2013 tot en met 2015. Daarnaast wordt het kasritme van de Wtcg-uitgaven in 2012 en 2013 bijgesteld, waardoor zoveel mogelijk rechthebbenden de uitkering nog in 2012 kunnen ontvangen.

Besparingsverlies rechtmatigheid van vergoeding conform Zvw

De besparing als gevolg van de regeerakkoordmaatregel «vergoeding rechtmatigheid conform Zvw» wordt in 2012 nog niet gerealiseerd. Er is een implementatietraject in gang gezet in samenwerking met verzekeraars en zorgaanbieders.

Besparingsverlies werelddekking zorg buiten EU uit het basispakket

Er is sprake van een besparingsverlies in 2012. Het ingezette traject van het aanpassen van de verdragen verloopt niet conform verwachting. Verwacht wordt dat deze aanpassingen niet eerder dan 1 januari 2014 doorgevoerd zijn.

Bestuurlijk akkoord curatieve GGZ

Dit is een maatregel uit het Begrotingsakkoord. Er is een bestuurlijk akkoord met de veldpartijen in de curatieve GGZ gesloten. Onderdeel van dit akkoord is het inzetten op een doelmatigere zorg. Dit leidt tot een opbrengst van 75 mln. in 2013 oplopend tot 100 mln. vanaf 2014.

Correctie overgangsbeleid prestatiebekostiging

In 2012 is incidenteel 37 miljoen extra toegekend aan ZBC's. Deze 37 miljoen is onderdeel van het akkoord dat met medisch specialisten is gesloten. Met deze mutatie wordt de 37 miljoen ook toegekend voor de resterende jaren dat het akkoord geldt.

Gelijkschakelen vergoedingsbedrag vervolgopleidingen (opleidingsfonds)

In het Begrotingsakkoord is besloten vanaf 2013 toe te werken naar gelijkschakeling van de vergoeding voor (medisch) specialistische vervolgopleidingen. Dit betekent een structurele korting op het Opleidingsfonds van 15 mln. in 2013 oplopend tot 90 mln. in 2016. Gezien de omvang van deze maatregel is besloten tot een stapsgewijze implementatie. In 2013 zal een doelmatigheidskorting van 2% op het vergoedingsbedrag worden opgelegd voor alle (medisch) specialistische vervolgopleidingen. De structurele invulling zal – met inachtneming van het aspect van toewerken naar gelijkschakeling – in een bestuurlijk overleg met betrokken partijen in het najaar nader worden uitgewerkt.

Hoofdlijnenakkoord instellingen voor medisch specialistische zorg

In 2011 is een Bestuurlijk Hoofdlijnenakkoord met instellingen voor medisch specialistische zorg gesloten. Een beheerste kostenontwikkeling is daarbij uitgangspunt. In dat akkoord is een financieel kader voor 2012 tot en met 2014 overeengekomen tussen verzekeraars en zorgaanbieders. Uitgaande van het overeengekomen budgettaire kader 2012–2014 uit het Hoofdlijnenakkoord werkt de overschrijding, zoals geconstateerd op basis van 2011, niet structureel door.

Onder contracteerruimte brengen bovenbudgettaire vergoedingen

Dit is een maatregel uit het Begrotingsakkoord. Bovenbudgettaire vergoedingen worden vanaf 2013 bij de contracteerruimte betrokken om zo doelmatig gebruik te stimuleren. Bovenbudgettaire vergoedingen zijn

vergoedingen die door instellingen kunnen worden aangevraagd voor cliëntgebonden hulpmiddelen.

Ongedaan maken tariefsverhoging 5% pgb intramuraal

Dit betreft het ongedaan maken van de tariefsverhoging van pgb-tarieven voor verblijfsgeïndiceerden conform Begrotingsakkoord.

Ongedaan maken tariefsverhoging zzp-ghz

Dit betreft het ongedaan maken van de tariefsverhoging van de intramurale tarieven voor gehandicaptenzorg conform Begrotingsakkoord.

Ongedaan maken tariefsverhoging zzp-ggz

Dit betreft het ongedaan maken van de tariefsverhoging van de intramurale tarieven voor geestelijke gezondheidszorg conform Begrotingsakkoord.

Oplossing scheiden van wonen en zorg

In het Begrotingsakkoord 2013 zijn afspraken gemaakt over het extramuraliseren van AWBZ-zorg. Deze maatregel overlapt deels met de RA-maatregel Scheiden wonen en zorg (vanaf 2015). Het budgettaire effect daarvan, in feite een uitverdieneffect van het Begrotingsakkoord, is met deze mutatie verwerkt.

Ramingsbijstelling nhc's

De invoering van de normatieve huisvestingscomponent (NHC) in de AWBZ leidt tot een aanvullende besparing.

Rollator en ov. eenvoudige mobiliteitshulpen uit het basispakket

Eenvoudige mobiliteitshulpen zoals krukken, looprekjes, loophulpen, rollators en serveerwagens worden met ingang van 1 januari 2013 niet langer uit het basispakket vergoed.

Terugdraaien IQ-maatregel

In het Begrotingsakkoord 2013 is besloten om de IQ-maatregel (beperken doelgroep AWBZ) uit het regeerakkoord in te trekken.

Terugdraaien overheveling begeleiding naar de Wmo

In het Begrotingsakkoord 2013 is besloten de geplande overheveling van begeleiding naar de Wmo vanaf 1 januari 2013 vooralsnog niet uit te voeren.

Toekomstbestendiger maken persoonsgebonden budgetten

Vanaf 2013 worden conform Begrotingsakkoord extra middelen uitgetrokken om de pgb-maatregel te verzachten. Hiertoe wordt een aantal maatregelen genomen. Nieuwe cliënten komen pas na een jaar zorg in aanmerking voor toegang tot het pgb, tenzij op basis van de indicatie de verwachting is dat de zorgvraag zeer langdurig is. Ook zal het zorgkantoor op basis van een pgb-plan op aangeven van de cliënt eerst bezien of er geen passende zorg in natura beschikbaar is. Het 10-uurscriterium komt te vervallen voor cliënten met de functies persoonlijke verzorging en/of verpleging (al dan niet in combinatie met begeleiding). Voor cliënten met alleen begeleiding en tijdelijk verblijf blijft het 10-uurscriterium gehandhaafd.

Dieetadviesing

In het Begrotingsakkoord 2013 is 100 mln. gereserveerd voor preventie en palliatieve zorg. Een deel van dit budget wordt ingezet om het mogelijk te maken dieetadviesing met ingang van 1 januari 2013 in het basispakket op te nemen.

Stoppen met roken

In het Begrotingsakkoord 2013 is besloten farmacologische ondersteuning bij stoppen met roken met ingang van 2013 weer in het pakket op te nemen.

Verlagen groeiruimte tot niveau demografie

Dit is een maatregel uit het Begrotingsakkoord. Het betreft het beperken van de uitgavenstijging in de AWBZ in 2013 tot de geraamde demografische groei van het zorggebruik.

Verlaging budget Wmo vermogensinkomensbijtelling

In het Begrotingsakkoord is een verhoging van de vermogensinkomensbijtelling in de AWBZ en Wmo opgenomen. Een deel van de opbrengst wordt bij de Wmo gerealiseerd doordat de eigen bijdragen van Wmo-cliënten stijgen. Het Wmo-budget wordt daarom verlaagd.

Verlaging vergoeding vervoerskosten instellingen

Dit is een maatregel uit het Begrotingsakkoord 2013. De normtarieven voor vervoer van en naar instellingen voor dagbesteding en behandeling in groepsverband worden geharmoniseerd. Daarnaast wordt de nacalculatie afgeschaft.

Zorguitgaven Caribisch Nederland

De actualisatie van de raming voor de zorgkosten van Caribisch Nederland leidt tot opwaartse bijstelling van de raming.

Eigen bijdragen AWBZ

Bij de eigen bijdragen AWBZ wordt een structurele meevaller van 45 mln. verwacht. Voor 2012 ontstaat een tegenvaller omdat in de begroting 2012 nog werd uitgegaan van een hogere, zij het incidentele, meevaller van 85 mln.

Eigen bijdrage verblijfskosten 7,50 euro instellingen medisch specialistische zorg

Dit is een maatregel uit het Begrotingsakkoord. Cliënten die in een instelling voor medisch specialistische zorg (ziekenhuizen en zelfstandige behandelcentra) verblijven gaan een eigen bijdrage voor verblijfskosten van 7,50 euro per dag betalen als gedeeltelijke compensatie voor niet-zorgkosten (voeding en verblijf).

Nieuwe bekostiging hoortoestellen

Dit is een maatregel uit het Begrotingsakkoord. In 2013 worden de aanspraken ten aanzien van gehoortoestellen functioneel omschreven en vervalt de huidige maximum vergoeding. Verzekeraars hebben aangegeven zo in staat te zijn tot scherper inkopen. Dit leidt naar verwachting tot een fors lagere gemiddelde prijs voor hoortoestellen. Daarbij wordt een eigen bijdrage van 25% voor gehoortoestellen geïntroduceerd. Door de functionele omschrijving en het vervallen van de maximum vergoeding is de verwachting dat de eigen bijdrage straks veel lager is dan de bijbetaling onder de huidige regeling.

Ramingsbijstelling eigen risico

Dit betreft een ramingsbijstelling voor de opbrengsten uit het eigen risico. Deze bijstelling wordt grotendeels verklaard door een lagere nominale ontwikkeling van de Zvw-uitgaven.

Verhogen eigen risico tot 350 euro met compensatie lage inkomens

Zoals besloten in het Begrotingsakkoord 2013 wordt het eigen risico wordt met 115 euro verhoogd van 235 tot 350 euro. Volledige compensatie voor personen met een laag inkomen wordt gegeven via de zorgtoeslag. Deze gaat voor lage inkomens ook met 115 euro omhoog

Verhogen vermogensinkomensbijstelling AWBZ

Dit is een maatregel uit het Begrotingsakkoord 2013. De vermogensinkomensbijstelling in de AWBZ en Wmo wordt verhoogd. Dit betreft het deel van de maatregel dat leidt tot hogere eigen betalingen in de AWBZ.

Verzachten eigen bijdrage GGZ

De eigen bijdrage in de curatieve GGZ wordt conform Begrotingsakkoord 2013 verzacht om zo toegang tot deze zorg voor kwetsbare groepen te garanderen.

Gemeentefonds

B GEMEENTEFONDS: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	18 334,1	18 297,7	18 192,8	17 799,8	17 906,5	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Wijziging betalingsverloop						
algemene uitkering	58,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	
	58,8	0,0	0,0	0,0	0,0	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Btw correctie	0,0	- 64,7	- 64,7	- 64,7	- 64,7	
Diversen	13,0	- 12,0	0,0	0,0	0,0	
Zorg						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	13,0	- 76,7	- 64,7	- 64,7	- 64,7	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Accres tranche 2012	- 156,4	- 156,4	- 156,4	- 156,4	- 156,4	
Accres tranche 2013	0,0	- 176,7	- 176,7	- 176,7	- 176,7	
Brede scholen	47,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
Kinderopvang	0,0	- 42,0	- 42,0	- 42,0	- 42,0	
Diversen	60,4	81,4	50,8	37,0	28,4	
Zorg						
Verlaging budget wmo vermogensinkomensbijtelling	0,0	- 34,0	- 34,0	- 34,0	- 34,0	
Wmo loon- en prijsbijstelling 2011 en 2012	48,0	47,9	48,0	47,8	48,0	
Diversen	21,9	21,9	21,8	22,1	17,2	
	21,1	- 257,9	- 288,5	- 302,2	- 315,5	
Extrapolatie						17 524,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	92,9	- 334,6	- 353,1	- 366,9	- 380,2	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	18 427,0	17 963,1	17 839,7	17 432,8	17 526,3	17 524,7
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	18 427,0	17 963,1	17 839,7	17 432,8	17 526,3	17 524,7
B GEMEENTEFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie						0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Wijziging betalingsverloop algemene uitkering

In 2011 is een gedeelte van het Gemeentefonds niet uitbetaald aan gemeenten. Dit is veroorzaakt doordat de verdeelmaatstaven niet allemaal in 2011 definitief konden worden vastgesteld, waardoor niet kon worden overgegaan tot betaling aan de gemeenten. Het resterende bedrag wordt in 2012 uitbetaald. Hiertoe wordt de begroting van het Gemeentefonds in 2012 opgehoogd.

Diversen – mee- en tegenvallers Rijksbegroting in enge zin

In 2011 is een gedeelte van de decentralisatie-uitkering niet uitbetaald aan gemeenten. Het resterende bedrag wordt in 2012 uitbetaald. Hiertoe wordt de begroting van het Gemeentefonds in 2012 opgehoogd.

Btw-correctie

In 2013 is sprake van een correctie op het gemeente- en provinciefonds i.v.m. de btw-verhoging. Gemeenten en provincies kunnen gebruik blijven maken van het btw-compensatiefonds (BCF). Dit houdt in dat gemeenten en provincies, via het BCF, voor ongeveer 250 miljoen euro gecompenseerd worden voor de btw-verhoging. De btw-verhoging leidt tegelijkertijd via hogere prijzen tot een hogere prijsbijstelling (circa 350 miljoen euro vanaf 2013). De prijsbijstelling is relevant voor de netto gecorrigeerde rijksuitgaven (NGRU). Zonder verdere maatregelen zouden – via een hogere NGRU en daarmee een hoger accres – gemeenten en provincies twee keer gecompenseerd worden voor de btw-verhoging. Om dit te voorkomen worden het GF en PF vanaf 2013 verlaagd met het effect van de btw-verhoging op de prijsbijstelling (70 miljoen euro, 20 procent van 350 miljoen euro).

Diversen – beleidsmatige mutaties Rijksbegroting in enge zin

Voor de ontwikkeling van de modernisering van de Gemeentelijke Basis Administratie (mGBA) worden de investeringen in 2009 tot en met 2012 door een tijdelijke, renteloze uitname uit het Gemeentefonds gefinancierd. De afspraak was dat vanuit de begroting van BZK (VII) in 2013 de totale uitname weer terug zou vloeien naar het Gemeentefonds. Van deze aanvulling wordt 12 mln. nu geboekt in 2012.

Accres tranche 2012 en 2013

Deze mutaties betreffen de accessen voor 2012 en 2013 zoals deze volgen uit de normeringssystematiek van het Gemeentefonds (trap op-trap af). De accessen zijn ten opzichte van de stand Miljoenennota 2012 in 2012 en 2013 neerwaarts bijgesteld, voornamelijk als gevolg van maatregelen uit het begrotingsakkoord 2013, zoals de nullijn voor rijksambtenaren in 2012 en 2013 en de taakstellingen op departementen vanaf 2013.

Brede scholen

De impuls brede scholen richt zich op de realisatie van de zogenaamde combinatiefuncties. Dit zijn functies waarbij een werknemer in dienst is bij één werkgever, maar werkzaam is ten behoeve van twee of meer sectoren. Het Rijk (OCW en VWS), de VNG en vertegenwoordigers van de onderwijs-, sport- en cultuursector hebben bestuurlijke afspraken gemaakt met als doel de realisatie van in totaal 2 500 (fte's) combinatiefuncties in 2012. In 2012 is 37 mln. vanuit VWS en 11 mln. vanuit OCW beschikbaar gesteld via het Gemeentefonds.

Kinderopvang

Voor ouders die in de bijstand zitten en aan een re-integratietraject van de gemeenten deelnemen keert de gemeente op dit moment een deel van de kinderopvangtoeslag uit. De wijziging van de Wet Kinderopvang 2013 regelt dat met ingang van 2013 de Belastingdienst de gehele kinderopvangtoeslag voor deze groep uitkeert. Het hiervoor binnen het Gemeentefonds gereserveerde budget wordt daarom overgeboekt naar SZW.

Diversen – technische mutaties rijksbegroting in enge zin

De post diversen bestaat uit een aantal overhevelingen van middelen uit departementale begrotingen, die via het Gemeentefonds aan gemeenten worden uitgekeerd. Dit gaat bijvoorbeeld om vrouwenopvang (15 mln. structureel), de invoeringskosten voor de decentralisatie jeugdzorg (11 mln. in 2012) en middelen voor gebiedsontwikkeling (8 mln. in 2012).

Verlaging budget WMO vermogensinkomensbijtelling

De integratie-uitkering Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) in het Gemeentefonds wordt vanaf 2013 (structureel) verlaagd met 35 mln.. Dit is het gevolg van de verhoging van de vermogensinkomensbijtelling bij de vaststelling van de eigen bijdragen, waardoor gemeenten een hogere eigen bijdrage van cliënten kunnen vragen.

WMO loon- en prijsbijstelling 2011 en 2012

De uitgaven binnen het Gemeentefonds voor de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) worden opgehoogd ter compensatie van loon- en prijsstijgingen van 2011 en 2012.

Diversen – technische mutaties zorg

De post diversen bestaat voornamelijk uit het toevoegen van de groei-ruimte van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) vanuit de begroting van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (17 mln.).

Provinciefonds

C PROVINCIEFONDS: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	1 116,5	1 131,2	1 117,3	958,4	946,0	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Btw correctie	0,0	- 5,3	- 5,3	- 5,3	- 5,3	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Accres tranche 2012	- 12,5	- 12,5	- 12,5	- 12,5	- 12,5	
Accres tranche 2013	0,0	- 14,4	- 14,4	- 14,4	- 14,4	
Bedrijventerreinen	4,3	6,0	10,6	13,2	0,0	
Decentralisatie zuiderzeelijnmid- delen	8,5	10,5	12,3	0,0	10,1	
Monumenten	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	
Nat. gebiedsontw.	14,4	0,0	0,0	0,0	0,0	
Waddenfonds	66,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	13,0	2,7	3,7	3,5	0,2	
Extrapolatie	114,2	12,3	19,7	9,8	3,4	953,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	114,2	7,0	14,4	4,5	- 1,8	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	1 230,6	1 138,2	1 131,7	962,9	944,2	953,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	1 230,6	1 138,2	1 131,7	962,9	944,2	953,2

Accres tranche 2012

Deze mutatie betreft het accres voor 2012 zoals deze volgt uit de normeringssystematiek van het Provinciefonds (trap op-trap af). Het accres is ten opzichte van de stand Miljoenennota 2012 neerwaarts bijgesteld, voornamelijk als gevolg van maatregelen uit het begrotingsakkoord 2013, zoals de nullijn voor rijksambtenaren in 2012 en 2013 en de taakstellingen op departementen in 2013.

Bedrijventerreinen

Dit betreft de middelen voor de decentralisatie aan provincies van de bedrijventerreinmiddelen voor 2012 en verder. Het gaat om integrale gebiedsontwikkeling, waarin bereikbaarheidsaspecten, economische perspectieven, groene verbindingen en milieuvraagstukken hand in hand gaan.

Decentralisatie Zuiderzeelijnmiddelen

Van het convenant Rijk – Noorden over de Zuiderzeelijn uit 2008 resteert thans nog cumulatief tot en met 2020 ca. 107 mln. aan niet-gecommitteerde financiële ruimte. In het Bestuurlijk Overleg tussen EL&I en het Samenwerkingsverband Noord-Nederland op 18 januari 2012 is afgesproken om deze middelen over te dragen van de begroting van EL&I aan de regio via het Provinciefonds.

Monumenten

Vanaf 2012 wordt de regierol in het restauratiebeleid structureel gedecentraliseerd van het Rijk naar provincies. Hiervoor wordt een decentralisatieuitkering monumenten gevormd. Deze uitkering zal met ingang van 2012 structureel 20 miljoen euro verdelen over de provincies.

Nationale gebiedsontwikkeling

Dit betreft de decentralisatie van middelen voor nationale gebiedsontwikkelingsgebieden. Deze bijdrage is voor de provincie Zuid-Holland voor het bedrijventerrein Nieuw Reijerwaard.

Waddenfonds

Niet alle voor 2011 beschikbare middelen voor het Waddenfonds zijn uitgegeven. Deze zijn voor 2012 toegevoegd aan het Provinciefonds, aangezien het Waddenfonds is opgegaan in het Provinciefonds.

Diversen – technische mutaties rijksbegroting in enge zin

De post diversen bestaat grotendeels uit een aantal overhevelingen van middelen van departementale begrotingen, die via het Provinciefonds aan provincies worden uitgekeerd. Dit gaat bijvoorbeeld om Greendeal (3 mln.) en invoeringskosten voor de decentralisatie van de jeugdzorg (1,3 mln.). Daarnaast zit ook het accres tranche 2013 (- 5,5 mln. vanaf 2013) in de post diversen.

Infrastructuurfonds

A INFRASTRUCTUURFONDS: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	7 986,7	8 112,8	8 432,1	7 374,1	8 389,1	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Beter benutten	74,5	100,5	0,0	- 78,0	0,0	
Dekking beter benutten	- 74,5	- 100,5	0,0	78,0	0,0	
Hsa	- 43,9	- 101,9	- 99,3	- 137,3	- 147,3	
Kasschuif water en wegenprogramma	0,0	0,0	0,0	- 40,0	40,0	
Mirt fasewisselingen	150,5	87,4	66,2	- 32,8	- 31,9	
N18 varseveld, a1/6/9 schiphol amsterdam-almere	- 97,6	- 119,5	- 66,5	32,8	31,9	
Projecten a2 everdingen,n23 ommen en a74 venlo	- 23,8	- 0,1	0,0	0,0	0,0	
Ruimte voor de rivier en langsdammen	22,3	0,0	0,0	0,0	0,0	
Toevoegen voordelig saldo 2012	233,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
Verkenningen en planstudies	0,0	0,0	0,0	40,0	- 40,0	
Verzorgingsplaatsen	- 1,0	30,0	0,3	0,0	0,0	
Diversen	- 29,1	2,2	0,0	0,0	0,0	
	211,0	- 101,9	- 99,3	- 137,3	- 147,3	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
A15 maasvlakte vaaanplein	- 178,6	- 179,3	45,5	225,1	22,5	
Btw hoofdvaarweg lemmerdelfzijl	54,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
Deltafonds	0,0	- 972,6	- 1 204,4	- 1 257,9	- 1 367,4	
Diverse lagere/hogere uitgaven	- 61,5	- 111,7	- 104,8	- 79,1	- 36,4	
Generieke taakstellingen	0,0	- 69,7	- 73,7	- 70,5	- 73,6	
Hsa deal	0,0	0,0	0,0	56,0	0,0	
Kasschuif vaarwegen	0,0	- 47,3	27,0	20,3	0,0	
Kasschuif wegen	0,0	- 152,7	87,0	65,7	0,0	
Lening 6/10 door prorail	- 119,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
Regio bijdragen	0,0	0,0	0,0	0,0	50,0	
Taakstellingen 200,0 mln.	0,0	- 200,0	- 200,0	- 200,0	- 200,0	
Via15	- 1,5	- 25,6	- 49,8	- 65,6	- 80,0	
Diversen	18,7	- 17,6	12,9	10,1	- 6,9	
	- 287,8	- 1 776,5	- 1 460,3	- 1 295,9	- 1 691,8	
Extrapolatie						6 346,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	- 77,0	- 1 878,3	- 1 559,6	- 1 433,2	- 1 839,0	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	7 909,7	6 234,5	6 872,5	5 941,0	6 550,1	6 346,8
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	7 909,7	6 234,5	6 872,5	5 941,0	6 550,1	6 346,8

A INFRASTRUCTUURFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN
bedragen in miljoenen euro's

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	7 986,7	8 112,8	8 432,1	7 374,1	8 389,1	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Bestuursafpraak provincies	23,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Hsa	- 43,9	- 101,9	- 99,3	- 137,3	- 147,3	
Toevoegen voordelig saldo 2012	130,4	0,0	0,0	0,0	0,0	
Diversen	- 1,7	0,0	0,0	0,0	0,0	
	107,8	- 101,9	- 99,3	- 137,3	- 147,3	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
6/10 van prorail	- 119,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
A15 maasvlakte vaaanplein	- 178,6	- 179,3	45,5	225,1	22,5	
Btw hoofdvaarweg lemmerdelfzijl	54,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
Deltafonds	0,0	- 972,6	- 1 204,4	- 1 257,9	- 1 367,4	
Diverse lagere/hogere uitgaven	- 61,5	- 111,7	- 104,8	- 79,1	- 36,4	
Generieke taakstelling	0,0	- 69,7	- 73,7	- 70,5	- 73,6	
Hsa deal	0,0	0,0	0,0	56,0	0,0	
Kasschuif vaarwegen	0,0	- 47,3	27,0	20,3	0,0	
Kasschuif wegen	0,0	- 152,7	87,0	65,7	0,0	
Regio bijdragen	0,0	0,0	0,0	0,0	50,0	
Taakstelling 200,0 mln.	0,0	- 200,0	- 200,0	- 200,0	- 200,0	
Via15	- 1,5	- 25,6	- 49,8	- 65,6	- 80,0	
Diversen	18,7	- 17,6	12,9	10,1	- 6,9	
Niet tot een ijklijn behorend						
Toevoegen voordelig saldo 2012	103,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
	- 184,6	- 1 776,5	- 1 460,3	- 1 295,9	- 1 691,8	6 346,8
Extrapolatie						
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	- 77,0	- 1 878,3	- 1 559,6	- 1 433,2	- 1 839,0	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	7 909,7	6 234,5	6 872,5	5 941,0	6 550,1	6 346,8
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	7 909,7	6 234,5	6 872,5	5 941,0	6 550,1	6 346,8

Beter Benutten

Om de doelstellingen van het programma Beter Benutten te behalen, is de afgelopen periode gezocht naar mogelijkheden om binnen het MIRT-programma budgetten in de juiste kasjaren beschikbaar te krijgen (TK II, 2011–2012, 33 000 A, nr. 21). In totaal wordt nu 300 mln. naar voren gehaald. Deze schuif is mogelijk doordat de budgetten voor andere projecten in deze periode niet volledig besteed zullen worden.

Dekking Beter Benutten

Het betreft de dekking voor Beter Benutten. Het betreft schuiven in het budget van de Zuidas, Hoogwaterbeschermingsprogramma deel 2 en de Verkeersruit Eindhoven.

High Speed Alliance (HSA)

De lagere ontvangsten en uitgaven hebben voor een deel betrekking op lagere concessie-inkomsten als gevolg van de HSA-deal met de NS. In 2015 en 2016 wordt de mutatie ook verklaard door invulling van de 160 mln. taakstelling uit het regeerakkoord, waarvan 50 mln. door NS (hogere inkomsten) en 110 mln. door Prorail (lagere uitgaven).

Kasschuif water en wegenprogramma

Dit betreft een kasschuif tussen het water- en wegenprogramma om aan te sluiten bij de laatste inzichten in de programmering.

MIRT fasewisselingen

Deze mutatie komt voort uit de MIRT fasewisseling van planstudie naar realisatiefase.

N18 Varsseveld, A1/6/9 Schiphol Amsterdam–Almere

Het betreft hier mutaties in het kader van MIRT fasewisselingen naar realisatie op genoemde de projecten.

Projecten A2 Everdingen, N23 Ommen en A74 Venlo

Het betreft hier meevallers op de projecten A2 Everdingen, N34 Ommen, A74 Venlo, A2 Den Bosch en A2 Eindhoven.

Ruimte voor de Rivier en langsdammen

Deze mutatie betreft extra uitgaven voor Ruimte voor de Rivier, zoals is vastgelegd in het Spelregels Natte Infrastructuurprojecten (SNIP) 3 besluit.

Toevoegen voordelig saldo

In 2011 was er een voordelig saldo op het Infrastructuurfonds. Dit voordelig saldo betreft diverse over- en onderschrijdingen op artikel-niveau. Het bedrag komt ten gunste/ ten laste van het artikel waarop dit ontstaan is.

Verkenningen en planstudies

Conform de brief aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II, 2011–2012, 31 865, nr.41) worden budgetten voor de verkenning en planstudies overgeboekt naar realisatie budgetten.

Verzorgingsplaatsen

Deze mutatie betreft de uitgaven voor de verzorgingsplaatsen, die gecompenseerd worden uit het artikelonderdeel planstudies en verkenning op het hoofdwegennet.

Diversen

Het gaat hier om het saldo van mee- en tegenvallers van verschillende projecten. Het betreft met name de projecten Amsterdam Rijnkanaal, Lekkanaal en Afsluitdijk. Verder wordt de subsidietaakstelling vanuit het regeerakkoord door budgetten in het Infrastructuurfonds ingevuld.

A15 Maasvlakte Vaanplein

Het in het Infrastructuurfonds geraamde aanlegbudget voor het project A15 Maasvlakte Vaanplein wordt omgezet in meerjarige budgetten voor de beschikbaarheidsvergoedingen.

BTW hoofdvaarweg Lemmer–Delfzijl

Het eigendom van de hoofdvaarweg Lemmer–Delfzijl gaat over van de provincies Friesland en Groningen naar het rijk. Als afronding van dit deel van het convenant moet BTW aan het BTW Compensatiefonds (BCF) worden onttrokken en aan de lenM-begroting worden toegevoegd.

Deltafonds

Vanaf 2013 worden de budgetten van artikel 11 water en artikel 16 megaprojecten niet verkeer en vervoer overgeboekt naar het Deltafonds.

Diverse lagere/hogere uitgaven

Het gaat om budgetten van verschillende projecten die via hoofdstuk XII naar andere begrotingen worden geboekt, zoals naar het Deltafonds en het Gemeente- en Provinciefonds.

HSA deal

Als onderdeel van de High Speed Alliance (HSA) deal is bepaald dat in 2015 door de NS een bedrag van minimaal 56 mln. wordt betaald aan het ministerie van Infrastructuur en Milieu. Dit bedrag dient aangewend te worden voor kwaliteitsverbetering van het personenvervoer per spoor.

Kasschuif water

In het begrotingsakkoord 2013 is een kasschuif binnen het Infrastructuurfonds afgesproken van 2013 naar 2014 en 2015.

Kasschuif wegen

In het begrotingsakkoord 2013 is een kasschuif binnen het Infrastructuurfonds afgesproken van 2013 naar 2014 en 2015.

Lening 6/10 door prorail

Deze desaldering heeft betrekking op de vervroegde aflossing van een lening en rentebetaling ten aanzien van Railinfrabeheer. De lening liep oorspronkelijk in 2012 af, maar is reeds in 2011 afgelost.

Regio bijdragen

Betreft de regiobijdrage ten behoeve van het project A13/16/20 Rotterdam voor diverse inpassingsmaatregelen.

Taakstelling 200 mln

In het begrotingsakkoord 2013 is er een taakstelling van 200 mln. op het Infrastructuurfonds gelegd.

VIA15

ViA15 is een samenwerkingsverband van Stadsregio Arnhem Nijmegen, provincie Gelderland en ministerie van Infrastructuur en Milieu. Naar aanleiding van de afspraken over de verwerking van tolinkomsten vindt er een correctie op de huidige cijfers in de begroting plaats.

Diversen technische mutaties

Het gaat hierbij om de loon- en prijsbijstelling 2012 en het project A12/A15

Bestuursafpraak provincies

De hogere ontvangst betreft voor een belangrijk deel de ontvangsten als gevolg van de bestuursafpraak van 13 juli 2007 waarin is vastgelegd dat de provincies in 2008 voor in het totaal 200 mln. storten in het Infrastructuurfonds. Deze betalingen zijn verwerkt op diverse projectbudgetten.

Diergezondheidsfonds

F DIERGEZONDHEIDSFONDS: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	9,7	9,7	9,7	9,7	9,7	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	- 3,4	
Technische mutaties						
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	8,3	0,0	0,0	0,0	3,4	
Extrapolatie	8,3	0,0	0,0	0,0	3,4	9,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	8,3	0,0	0,0	0,0	0,0	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	18,0	9,7	9,7	9,7	9,7	9,7
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	18,0	9,7	9,7	9,7	9,7	9,7

Diversen

Het positief eindsaldo 2011 wordt in 2012 aan het Diergezondheidsfonds toegevoegd.

Accres Gemeente/Provinciefonds

ACCRES GEMEENTEFONDS/PROVINCIEFONDS: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012	0,0	155,5	593,7	693,3	1 300,3	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Accres tranche 2012	0,0	- 155,5	- 593,7	- 693,3	- 1 300,3	
Tegenboeking stand miljoenennota	0,0	- 155,5	- 593,7	- 693,3	- 1 300,3	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin	- 168,8	- 168,8	- 168,8	- 168,8	- 168,8	
Accres tranche 2013	0,0	- 191,1	- 191,1	- 191,1	- 191,1	
Accres tranche 2014	0,0	0,0	747,9	747,9	747,9	
Accres tranche 2015	0,0	0,0	0,0	137,6	137,6	
Accres tranche 2016	0,0	0,0	0,0	0,0	610,4	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties	- 168,8	- 359,9	388,0	525,6	1 136,0	
Rijksbegroting in enge zin						
Accres tranche 2012	168,8	168,8	168,8	168,8	168,8	
Accres tranche 2013	0,0	191,1	191,1	191,1	191,1	
Extrapolatie	168,8	359,9	359,9	359,9	359,9	1 974,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	0,0	- 155,5	154,2	192,2	195,6	
Stand Miljoenennota 2013	0,0	0,0	747,9	885,5	1 495,9	1 974,9

Tegenboeken stand Miljoenennota

De stand voor het accres op basis van de Miljoenennota 2012 is niet meer actueel. Op basis van de huidige ontwikkeling van de NGRU is een nieuwe stand voor de accessen gereserveerd. Hiervoor is eerst de stand op basis van de vorige Miljoenennota verwijderd.

Accres tranche (2012–2017)

Ten opzichte van de stand bij Miljoenennota 2012 zijn de accessen voor 2012 en 2013 naar beneden bijgesteld.

De daling in 2012 is vooral het gevolg van het Begrotingsakkoord 2013 en de daarin afgesproken nullijn voor ambtenaren. Dit neerwaartse effect wordt enigszins gedempt, vooral door lagere dividendontvangsten van DNB, waardoor de grondslag van het accres, de netto gecorrigeerde rijksuitgaven (NGRU), toenemen (NGRU = uitgaven – ontvangsten. Als de ontvangsten lager worden, stijgt de NGRU). Overigens geldt dat in de loop van het jaar vaak nog onderuitputting ontstaat. Dit heeft een dempend effect op het accres; het accres 2012 kan dus nog lager uitvallen.

De afname van het accres in 2013 wordt ook veroorzaakt door het begrotingsakkoord 2013. In 2013 zijn het, naast de doorwerking van de nullijn, vooral de in het akkoord opgenomen departementale taakstellingen die leiden tot de neerwaartse bijstelling.

Het hoge accres in 2014 hangt samen met een aantal pieken in infrastructurele projecten. Eventuele maatregelen van een volgend kabinet voor de jaren 2014 en verder hebben zeer waarschijnlijk ook effect op de ontwikkeling van het accres. De raming van de accrespercentages vanaf 2014 is daarom nog vrij onzeker.

BES-fonds

H BES-FONDS: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	24,9	24,9	24,9	24,9	24,9	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	10,7	7,2	7,2	7,2	7,2	
Extrapolatie	10,7	7,2	7,2	7,2	7,2	32,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	10,7	7,2	7,2	7,2	7,2	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	35,6	32,1	32,1	32,1	32,1	32,1
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	35,6	32,1	32,1	32,1	32,1	32,1

Diversen

De post diversen bestaat grotendeels uit de departementale bijdragen aan het BES-fonds in het kader van het afgeronde referentieonderzoek. Hierin werd geconcludeerd de middelen van de vrije uitkering van het BES-fonds tekort schoten voor een adequate uitvoering van de eilandelijke taken. Met deze verhoging worden de eilanden toereikend gefinancierd.

Deltafonds

J DELTAFONDS: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Deltafonds	0,0	972,6	1 204,4	1 257,9	1 367,4	
Extrapolatie	0,0	972,6	1 204,4	1 257,9	1 367,4	1 120,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	0,0	972,6	1 204,4	1 257,9	1 367,4	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	0,0	972,6	1 204,4	1 257,9	1 367,4	1 120,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	0,0	972,6	1 204,4	1 257,9	1 367,4	1 120,2

J DELTAFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Deltafonds	0,0	972,6	1 204,4	1 257,9	1 367,4	
Extrapolatie	0,0	972,6	1 204,4	1 257,9	1 367,4	1 120,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	0,0	972,6	1 204,4	1 257,9	1 367,4	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	0,0	972,6	1 204,4	1 257,9	1 367,4	1 120,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	0,0	972,6	1 204,4	1 257,9	1 367,4	1 120,2

Deltafonds

Vanaf 2013 worden de budgetten van artikel 11 water en artikel 16 megaprojecten niet verkeer en vervoer overgeboekt naar het Deltafonds.

Prijsbijstelling

PRIJSBIJSTELLING: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	635,7	1 335,4	2 078,3	2 749,7	3 656,6	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Nominale ontwikkeling	- 49,5	165,8	243,1	182,6	71,6	
Sociale zekerheid						
Nominale ontwikkeling	- 5,2	- 3,4	- 6,5	- 12,6	- 18,8	
Zorg						
Nominale ontwikkeling	- 0,6	- 10,0	- 18,4	- 24,5	- 31,5	
	- 55,3	152,4	218,2	145,5	21,3	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Uitkeren tranche 2012	- 542,4	- 543,5	- 546,4	- 518,6	- 536,5	
Sociale zekerheid						
Diversen	- 15,7	- 15,5	- 14,5	- 14,0	- 14,2	
Zorg						
Diversen	- 22,0	- 17,9	- 24,2	- 31,3	- 38,5	
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	- 0,4	- 0,3	- 0,4	- 0,5	- 0,6	
	- 580,5	- 577,2	- 585,5	- 564,4	- 589,8	
Extrapolatie						3 534,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	- 635,7	- 424,7	- 367,3	- 419,0	- 568,6	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	0,0	910,7	1 711,1	2 330,6	3 088,0	3 534,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	0,0	910,7	1 711,1	2 330,6	3 088,0	3 534,2

Nominale ontwikkeling

De prijsbijstelling wordt berekend door de grondslag (de prijsgevoelige gedeelten van de departementale begrotingen) te vermenigvuldigen met de betreffende prijsontwikkeling. De prijsontwikkeling wordt geactualiseerd op basis van de ramingen van het Centraal Planbureau; dit is de nominale ontwikkeling.

Uitkeren tranche 2012

De prijsbijstelling tranche 2012 is overgeboekt naar de departementale begrotingen.

Arbeidsvoorwaarden

ARBEIDSVORWAARDEN: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	1 456,9	3 048,7	4 663,7	6 199,6	7 551,2	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Nominale ontwikkeling	- 231,2	- 513,1	- 791,8	- 1 006,9	- 885,3	
Sociale zekerheid						
Nominale ontwikkeling	- 1,4	- 27,4	- 41,4	- 55,9	- 30,7	
Zorg						
Nominale ontwikkeling	- 9,5	- 20,6	- 34,9	- 42,9	- 44,3	
	- 242,1	- 561,1	- 868,1	- 1 105,7	- 960,3	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Nullijn 2012	- 790,1	- 792,7	- 794,4	- 793,9	- 790,6	
Nullijn 2013	0,0	- 688,5	- 689,9	- 689,5	- 686,6	
Sociale zekerheid						
Nullijn 2012 en 2013	- 93,7	- 166,9	- 161,7	- 160,5	- 165,6	
Zorg						
Nullijn 2012	- 14,1	- 15,2	- 16,3	- 17,4	- 18,0	
Nullijn 2013	0,0	- 12,9	- 13,9	- 14,9	- 15,4	
	- 897,9	- 1 676,2	- 1 676,2	- 1 676,2	- 1 676,2	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Actieplan leerkracht van Nederland (ILO)	0,0	- 63,5	- 126,4	- 188,2	- 189,4	
Loonbijstelling tranche 2012	- 264,2	- 261,4	- 256,2	- 252,5	- 252,1	
Diversen	0,0	- 3,9	- 7,9	- 12,1	- 13,2	
Sociale zekerheid						
Loonbijstelling tranche 2012	- 40,3	- 38,4	- 36,6	- 35,6	- 36,0	
Zorg						
Overboeken reservering opleidingsfonds h81	0,0	- 5,2	- 22,5	- 44,8	- 70,1	
Diversen	- 9,7	- 10,2	- 10,7	- 11,1	- 11,2	
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	- 2,8	- 5,5	- 6,0	- 6,2	- 5,7	
	- 317,0	- 384,2	- 458,4	- 538,4	- 564,5	
Extrapolatie						5 918,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	- 1 456,9	- 2 621,6	- 3 002,7	- 3 320,4	- 3 200,8	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	0,0	427,1	1 661,1	2 879,2	4 350,3	5 918,4
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	0,0	427,1	1 661,1	2 879,2	4 350,3	5 918,4

Nominale ontwikkeling

Ten opzichte van de vorige Miljoenennota wordt de loon- en prijsontwikkeling nu lager geraamd door het CPB. Deze ontwikkeling volgt uit de macro-bijstellingen.

Nullijn 2012 en 2013

Cf. het begrotingsakkoord 2013 wordt ten aanzien van de lonen in de collectieve sector (excl. zorg) een nullijn gehandhaafd. De tranches voor de loonbijstelling 2012 en 2013 worden ingehouden voor de contractloonstijging.

Actieplan leerkracht van Nederland (ilo)

Deze reeks betreft de overboeking van deze middelen van de aanvullende post naar de begroting van OCW.

Loonbijstelling tranche 2012

De loonbijstelling tranche 2012 bestaat uit een vergoeding voor de sociale lasten voor de werkgever en is overgeboekt naar de departementale begrotingen.

Overboeking reservering opleidingsfonds

Met ingang van 2013 wordt het opleidingsfonds en de huisartsenopleiding overgeheveld van het begrotingsgefinancierde BKZ naar de Zvw.

Koppeling uitkeringen

KOPPELING UITKERINGEN: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	113,8	354,2	582,5	837,2	1 111,3	
Mee- en tegenvallers						
Sociale zekerheid						
Nominale ontwikkeling	- 118,9	- 254,2	- 330,1	- 364,9	- 336,1	
	- 118,9	- 254,2	- 330,1	- 364,9	- 336,1	
Beleidsmatige mutaties						
Sociale zekerheid						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	- 0,3	
	0,0	0,0	0,0	0,0	- 0,3	
Technische mutaties						
Sociale zekerheid						
Bruteringseffecten	4,9	68,3	66,1	58,9	63,5	
Diversen	0,1	8,3	7,2	9,4	21,9	
	5,0	76,6	73,3	68,3	85,4	
Extrapolatie						1 216,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	- 113,8	- 177,6	- 256,7	- 296,6	- 250,9	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	0,0	176,6	325,7	540,6	860,3	1 216,7
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	0,0	176,6	325,7	540,6	860,3	1 216,7

KOPPELING UITKERINGEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN
bedragen in miljoenen euro's

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	2,7	6,2	10,5	14,3	3,6	
Mee- en tegenvallers						
Sociale zekerheid						
Diversen	- 2,7	- 6,2	- 10,5	- 14,3	0,0	
	- 2,7	- 6,2	- 10,5	- 14,3	0,0	
Beleidsmatige mutaties						
Sociale zekerheid						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	
Extrapolatie						8,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	- 2,7	- 6,2	- 10,5	- 14,3	0,3	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	0,0	0,0	0,0	0,0	3,9	8,1
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	0,0	0,0	0,0	0,0	3,9	8,1

Nominale ontwikkeling

De mutatie betreft een aanpassing in de geraamde nominale ontwikkeling binnen het SZA-kader als gevolg van CPB-ramingen van loon- prijsontwikkeling en als gevolg van mutaties in uitgavenramingen binnen de Sociale Zekerheid.

Bruterings-effecten

Diverse uitkeringen zijn netto gekoppeld aan het netto minimum loon, maar kennen een ander bruto-netto traject dan het minimumloon. Wijzigingen in het bruto-netto traject van het minimumloon leiden tot aanpassing van het netto minimumloon. De uitkeringen die netto zijn gekoppeld worden evenredig aangepast, maar door het andere bruto-netto traject kan de bruto uitkering een afwijkende ontwikkeling vertonen dan die van het bruto minimumloon. Het effect hiervan op de uitkeringslasten wordt het bruterings-effect genoemd.

Indexering Wet Studiefinanciering

INDEXERING WSF: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	7,0	87,1	169,6	252,2	333,8	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,5	1,4	1,8	3,7	5,5	
Beleidsmatige mutaties	0,5	1,4	1,8	3,7	5,5	
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	- 4,7	- 4,7	- 4,7	- 4,7	- 4,7	
Niet tot een ijklijn behorend						
Diversen	- 2,8	- 2,9	- 12,6	- 18,0	- 11,2	
Extrapolatie	- 7,5	- 7,6	- 17,3	- 22,7	- 15,9	419,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	- 7,0	- 6,2	- 15,4	- 19,0	- 10,5	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	0,0	80,9	154,2	233,2	323,3	419,3
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	0,0	80,9	154,2	233,2	323,3	419,3

Op begrotingshoofdstuk 84 wordt budget gereserveerd voor de prijsontwikkeling van de uit te keren studiefinanciering, de bedragen voor de WTOS (wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten) en de les gelden. De gereserveerde bedragen zijn geactualiseerd op basis van de meest recente ramingen van het CPB. De gereserveerde bedragen voor de prijsontwikkeling zijn overgeboekt naar de begroting van OCW.

Homogene Groep Internationale Samenwerking

HOMOGENE GROEP INTERNATIONALE SAMENWERKING: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012	5 181,0	5 004,3	5 378,2	5 649,6	5 557,4	
Mee- en tegenvallers						
Rijksbegroting in enge zin						
Bnp aanpassing	- 100,3	- 126,8	- 116,5	- 107,7	- 46,7	
	- 100,3	- 126,8	- 116,5	- 107,7	- 46,7	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Asieltoerekening	35,0	15,9	8,2	12,2	12,5	
Bescherming ambassades (naar defensie)	- 16,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
Duurzaam milieugebruik wereldwijd	- 9,5	- 35,6	- 34,8	- 23,4	- 23,4	
Effectief armoedebeleid in ontwikkelingslanden	- 54,3	94,8	146,8	- 13,0	- 13,0	
Efficient en duurzaam watergebruik	0,0	- 25,0	- 25,0	0,0	0,0	
Goed onderwijs	- 4,7	- 13,8	- 19,8	- 15,0	- 15,0	
Hgis eindejaarsmarge	5,5	106,5	69,5	0,0	0,0	
Private sector ontwikkeling	8,6	- 35,2	- 22,5	22,7	22,7	
Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten	24,2	23,4	6,6	35,3	35,3	
Veiligheid, goed bestuur en rechtsorde	- 2,4	- 38,4	- 47,6	- 1,3	- 1,3	
Voedselzekerheid	23,1	16,5	- 14,5	1,8	1,8	
Diversen	10,1	- 7,3	- 8,9	- 25,7	- 24,2	
	19,5	101,8	58,0	- 6,4	- 4,6	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	- 3,4	0,0	0,0	3,4	0,0	
	- 3,4	0,0	0,0	3,4	0,0	
Extrapolatie						5 495,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	- 84,1	- 25,1	- 58,5	- 110,8	- 51,3	
Stand Miljoenennota 2013	5 096,9	4 979,2	5 319,7	5 538,8	5 506,1	5 495,5

HOMOGENE GROEP INTERNATIONALE SAMENWERKING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012	141,7	149,5	144,4	133,2	133,2	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	- 3,4	0,0	0,0	3,4	0,0	
	- 3,4	0,0	0,0	3,4	0,0	
Extrapolatie						131,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	- 3,4	0,0	0,0	3,4	0,0	
Stand Miljoenennota 2013	138,4	149,5	144,4	136,5	133,2	131,8

De Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) is een aparte budgettaire constructie waarin de uitgaven aan Internationale Samenwerking van de verschillende departementen worden gebundeld. Het uitgavenniveau van de HGIS wordt aangepast voor macro-economische ontwikkelingen. Het ODA-deel van het HGIS budget is gekoppeld aan het bruto nationaal product (BNP) en wordt gecorrigeerd voor veranderingen van het BNP. Het non-ODA deel van de HGIS wordt gecorrigeerd voor prijsveranderingen. Het merendeel van de HGIS-uitgaven wordt via de begroting van Buitenlandse Zaken verantwoord.

BNP aanpassing

Als gevolg van macro-economische ontwikkelingen is de omvang van de HGIS bijgesteld.

Asieltoerekening

Conform de internationale criteria worden de kosten die zijn gemaakt voor de eerstejaarsopvang van asielzoekers uit de DAC-landen toegerekend aan het ODA-budget. Voor deze toerekening is een systematiek afgesproken tussen de ministers van Buitenlandse Zaken, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Financiën. De instroom van asielzoekers laat een dalende trend zien. Actualisatie van de variabelen die in deze systematiek gehanteerd worden leidt daarom tot een structurele neerwaartse bijstelling van de toerekening. Hiervoor wordt het ODA-budget opwaarts gecorrigeerd.

Bescherming ambassades (naar Defensie)

Het budget voor apparaatskosten wordt verlaagd met 16,1 mln. in verband met een overheveling van deze uitgaven naar Defensie. Het betreft hier beveiligingsuitgaven uitgevoerd door de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten in hoog-risico landen.

Duurzaam milieugebruik wereldwijd

De uitgaven voor duurzaam milieugebruik wereldwijd zijn verlaagd met 9,7 mln. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt doordat programma's in een aantal exitlanden op het gebied van biodiversiteit en bossen (Colombia en Guatamala) eerder aflopen dan was voorzien. Hierdoor zijn de ramingen bijgesteld. Daarnaast zijn uitgaven voor klimaat, energie en milieutechnologie in het Grote Meren gebied verlaagd naar aanleiding van het ingediende meerjarig strategisch plan. Tot slot is, als gevolg van de verlaging van het ODA-budget door een lager BNP, de raming omlaag bijgesteld.

Effectief armoedebeleid in ontwikkelingslanden

Door aanpassingen in de betalingsritmes aan de Wereldbank voor het Multilateral Debt Relief Initiative en het Heavily Indebted Poor Countries Initiative zijn deze uitgaven in 2011 gedaan. De raming voor 2012 wordt hierdoor verlaagd. Daarnaast worden, vanwege het gebruikelijke parkeer karakter, mutaties gerelateerd aan een lager BNP op dit artikel verwerkt. De stijging van de uitgaven voor 2013 en 2014 wordt veroorzaakt doordat dit deel beleidsmatig is verdeeld op een aantal andere artikelen. De artikelen 2, 5 en 6 worden hierdoor verlaagd, ten gunste van artikel 4.2.

Efficiënt en duurzaam watergebruik

Als gevolg van de verlaging van het ODA-budget door een lager BNP, is de raming in 2013 en 2014 omlaag bijgesteld.

Goed onderwijs

Als gevolg van de verlaging van het ODA-budget door een lager BNP, is de raming in 2013 en 2014 omlaag bijgesteld. Daarnaast is de meerjarige verlaging vanaf 2014 van het budget de uitkomst van de goedkeuring van de Meerjarige Strategische plannen van de ambassades in de partnerlanden.

HGIS Eindejaarsmarge

De onderuitputting in 2011 is via de eindejaarsmarge doorgeschoven naar 2012. Vervolgens wordt deze verspreid over meerdere jaren uitgedeeld aan de HGIS-departementen.

Private sector ontwikkeling

Als gevolg van de verlaging van het ODA-budget door een lager BNP, is de raming in 2013 en 2014 omlaag bijgesteld. De meerjarige reeks is op basis van de Meerjarig Strategische Plannen van de ambassades in de partnerlanden naar boven bijgesteld. Daarnaast wordt de bijdrage verhoogd vanwege het instellen van het Fonds Innovatieve Financiering.

Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR)

De kasramingen voor uitgaven in de partnerlanden zijn aangepast op basis van de Meerjarig Strategische Plannen op het gebied van SRGR.

Veiligheid, goed bestuur en rechtsorde

In 2013 en 2014 is een deel van de verlaging van het ODA-budget als gevolg van een lager BNP verwerkt op dit artikel, en hierdoor is de raming in die jaren omlaag bijgesteld.

Voedselzekerheid

Op basis van de Meerjarig Strategische Plannen van de ambassades in de partnerlanden zijn de kasramingen voor het speerpunt voedselzekerheid meerjarig bijgesteld.

Aanvullende Post Algemeen

ALGEMEEN: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	4,8	67,3	299,1	408,6	375,1	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Aanpassing kasritme nationale politie	- 40,9	0,0	0,0	0,0	40,9	
Duurzame economie	0,0	145,0	163,0	163,0	163,0	
Invulling in=uit-taakstelling	791,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
Kwaliteit leraren	0,0	75,0	75,0	75,0	75,0	
Kwaliteit onderwijs	0,0	30,0	30,0	30,0	30,0	
Natuur	0,0	200,0	200,0	200,0	200,0	
Ov en intensivering regionaal spoor	0,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
Overhevelen zorg voor jeugd naar gemeenten	0,0	0,0	0,0	- 41,6	- 40,6	
Preventie en palliatieve zorg	0,0	36,0	36,0	36,0	36,0	
Ramingstechnische veronderstelling in=uit	- 747,5	- 106,5	- 69,5	0,0	0,0	
Uitkering middelen kwaliteit leraren	0,0	- 75,0	- 75,0	- 75,0	- 75,0	
Uitkering middelen kwaliteit onderwijs	0,0	- 30,0	- 30,0	- 30,0	- 30,0	
Uitkering middelen preventie en palliatieve zorg	0,0	- 36,0	- 36,0	- 36,0	- 36,0	
Uitkering reservering hsa i&m	0,0	- 12,2	- 27,2	- 27,2	- 17,2	
Vrijval rud-middelen	0,0	0,0	- 150,0	- 180,0	- 100,0	
Diversen	- 7,5	- 32,7	- 34,0	- 28,5	- 39,9	
Sociale zekerheid						
Ramingstechnische veronderstelling in=uit	- 23,3	0,0	0,0	0,0	0,0	
Zorg						
Preventie en palliatieve zorg	0,0	64,0	64,0	64,0	64,0	
Uitkering middelen preventie en palliatieve zorg	0,0	- 64,0	- 64,0	- 64,0	- 64,0	
Diversen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Technische mutaties	- 28,0	293,6	182,3	185,7	306,2	
Rijksbegroting in enge zin						
Diversen	0,4	0,7	0,9	- 23,1	- 23,6	
Extrapolatie	0,4	0,7	0,9	- 23,1	- 23,6	615,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	- 27,6	294,3	183,2	162,6	282,6	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	- 22,8	361,5	482,3	571,2	657,7	615,8
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Stand Miljoenennota 2013	- 22,8	361,5	482,3	571,2	657,7	615,8

Aanpassing kasritme Nationale Politie

De nationale politie zal van start gaan met ingang van 1 januari 2013 i.p.v. in 2012. De daarmee samenhangende reorganisaties zullen dan ook later worden doorgevoerd. Het kasritme van de uitgaven wordt hieraan aangepast.

Duurzame economie

Dit betreft intensiveringen voor duurzame economie uit het begrotingsakkoord.

Ramingstechnische veronderstelling in=uit en invulling in=uit-taakstelling
Bij Voorjaarsnota wordt de eindejaarsmarge uitgekeerd aan de departementale begrotingen. Als tegenhanger hiervan wordt de ramingstechnische veronderstelling in=uit op de Aanvullende Post verwerkt. Hierbij wordt er vanuit gegaan dat de onderuitputting die zich in 2011 heeft voorgedaan ook in 2012 zal optreden. De eindejaarsmarge voor de HGIS-middelen en de daarmee corresponderende in=uit wordt over drie jaren verspreid.

Kwaliteit leraren en uitkering middelen kwaliteit leraren

Dit betreft de uitkering van intensiveringen voor onderwijs uit het begrotingsakkoord.

Kwaliteit onderwijs en uitkering middelen kwaliteit onderwijs

Dit betreft de uitkering van intensiveringen voor onderwijs uit het begrotingsakkoord.

Natuur

Dit betreft intensiveringen voor natuur uit het begrotingsakkoord.

OV en intensivering regionaal spoor

Dit betreft intensiveringen voor infrastructuur uit het begrotingsakkoord.

Overhevelen zorg voor jeugd naar gemeenten

Dit betreft de uitkering van de bij regeerakkoord gereserveerde middelen voor de uitvoerings- en transitiekosten bij het overhevelen van zorg voor jeugd naar gemeenten.

Preventie en palliatieve zorg en uitkering middelen preventie en palliatieve zorg

Dit betreft de uitkering van intensiveringen voor de zorg uit het begrotingsakkoord.

Uitkering reservering HSA I&M

Bij voorjaarsnota 2011 was op de Aanvullende Post een voorziening getroffen van 375 mln. voor het oplossen van problematiek bij de High Speed Alliance (HSA). Nu er een akkoord is over de HSA-problematiek (onderhandelakkoord IenM-NS, 21-10-2011) wordt dit bedrag overgeboekt naar de beleidsverantwoordelijke departementen.

Vrijval RUD-middelen

Dit betreft de vrijval van RUD-middelen uit het begrotingsakkoord.

Consolidatie

CONSOLIDATIE: UITGAVEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	- 7 376,3	- 7 552,2	- 7 875,4	- 6 718,7	- 7 355,7	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Consolidatie	201,1	790,5	205,9	18,5	291,5	
Extrapolatie	201,1	790,5	205,9	18,5	291,5	- 6 978,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	201,1	790,5	205,9	18,5	291,5	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	- 7 175,2	- 6 761,7	- 7 669,5	- 6 700,2	- 7 064,2	-
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6 978,7
Stand Miljoenennota 2013	- 7 175,2	- 6 761,7	- 7 669,5	- 6 700,2	- 7 064,2	6 978,7
CONSOLIDATIE: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN bedragen in miljoenen euro's						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stand Miljoenennota 2012 (excl. IS)	- 7 376,3	- 7 552,2	- 7 875,4	- 6 718,7	- 7 355,7	
Beleidsmatige mutaties						
Rijksbegroting in enge zin						
Consolidatie	201,1	790,5	205,9	18,5	291,5	
Extrapolatie	201,1	790,5	205,9	18,5	291,5	- 6 978,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2012	201,1	790,5	205,9	18,5	291,5	
Stand Miljoenennota 2013 (subtotaal)	- 7 175,2	- 6 761,7	- 7 669,5	- 6 700,2	- 7 064,2	-
Totaal Internationale samenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6 978,7
Stand Miljoenennota 2013	- 7 175,2	- 6 761,7	- 7 669,5	- 6 700,2	- 7 064,2	6 978,7

De post Consolidatie wordt gebruikt voor het corrigeren van de Rijksbegroting voor dubbelstellingen die ontstaan door het «bruto-boeken» van bijdragen. Het «bruto-boeken» houdt in dat zowel het departement dat bijdraagt, als het departement dat ontvangt de uitgaven op zijn begroting opneemt. Het ontvangende departement raamt daarnaast de te ontvangen bijdragen ook aan de ontvangstenkant van de begroting. Hierdoor wordt het rekenkundig niveau van de totale rijksuitgaven en de rijksontvangsten hoger dan het feitelijk niveau. Door de post Consolidatie wordt hiervoor gecorrigeerd. De hoogte van de post wordt in belangrijke mate bepaald door de bijdragen via de begroting van Infrastructuur & Milieu aan het Infrastructuurfonds.

3 Toelichting op de belastingontvangsten

3.1 Inleiding

Deze internetbijlage behorende bij de Miljoenennota 2013 geeft een toelichting op de raming van de belastingontvangsten voor 2012 en 2013 en gaat vervolgens dieper in op de ontwikkeling van enkele grote belastingsoorten. Dit zijn achtereenvolgens de vennootschapsbelasting, de loon- en inkomstenbelasting en de omzetbelasting.

Zoals bepaald in de Comptabiliteitswet worden de belastingontvangsten op kasbasis gepresenteerd. De raming komt overeen met bijlage 2 van de Miljoenennota.

Voorheen was deze bijdrage opgenomen in de Rijksbegroting Financiën (Begroting IX B). Op verzoek van de Tweede Kamer is de toelichting op de belastingontvangsten sinds de Rijksbegroting 2005 gecentraliseerd in de Miljoenennota.

3.2 De belastingramingen voor 2012 en 2013

De volgende twee tabellen geven de opbouw weer van de belastingramingen. Tabel 3.2.1 toont de ontwikkeling van de realisaties in 2011 naar de Vermoedelijke Uitkomsten in 2012. Tabel 3.2.2 toont vervolgens de ontwikkeling van de Vermoedelijke Uitkomsten in 2012 naar de Ontwerpbegroting 2013. Per belastingsoort is hierbij een opsplitsing gemaakt van de verandering van de ontvangsten naar autonome mutatie en endogene mutatie. **Autonome mutaties** zijn mutaties van de belastingopbrengsten als gevolg van fiscale maatregelen of van overige maatregelen. **Endogene mutaties** zijn mutaties van de belastingopbrengsten als gevolg van de economische ontwikkeling.

Toelichting op de belastingontvangsten

Tabel 3.2.1 Raming belastingontvangsten 2012 op kasbasis (in miljoenen euro's)

	2011	Autonome mutaties	Endogene mutaties	Endogene mutatie in %	2012
Indirecte belastingen	68 458	91	- 387	- 0,6%	68 162
Invoerrechten	2 317	0	- 23	- 1,0%	2 294
Omzetbelasting ¹	41 175	128	5	0,0%	41 309
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	1 999	- 6	- 161	- 8,1%	1 831
Accijnzen	11 236	48	- 4	0,0%	11 279
- Accijns van lichte olie	4 043	0	- 10	- 0,2%	4 033
- Accijns van minerale oliën, anders dan lichte olie	3 665	0	68	1,8%	3 733
- Tabaksaccijns	2 525	48	- 48	- 1,9%	2 525
- Alcoholaccijns	317	0	- 6	- 1,8%	312
- Bieraccijns	382	0	- 7	- 2,0%	375
- Wijnaccijns	303	0	- 1	- 0,2%	302
Belastingen van rechtsverkeer	3 098	- 454	- 231	- 7,5%	2 413
- Overdrachtsbelasting	2 066	- 552	- 205	- 9,9%	1 309
- Assurantiebelasting	1 038	98	- 26	- 2,5%	1 109
- Kapitaalsbelasting	- 5	0	0	- 0,4%	- 5
Motorrijtuigenbelasting	3 586	- 4	3	0,1%	3 586
Belastingen op een milieugrondslag	4 468	- 221	20	0,4%	4 267
- Grondwaterbelasting	175	- 178	3	1,8%	0
- Afvalstoffenbelasting	21	- 43	22	104,2%	0
- Energiebelasting	4 146	0	- 4	- 0,1%	4 142
- Waterbelasting	126	0	- 1	- 1,1%	124
- Brandstoffenheffingen	1	0	0	- 1,1%	1
Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken e.a.	159	0	- 2	- 1,1%	157
Belasting op zware motorrijtuigen	133	0	1	0,4%	134
Verpakkingenbelasting	288	0	5	0,0%	293
Bankbelasting	0	600	0	0,0%	600
Verhuurdersbelasting	0	0	0	0,0%	0
Directe belastingen	62 983	306	378	0,6%	63 667
Loon- en inkomstenbelasting kas	45 975	- 309	659	1,4%	46 325
Dividendbelasting	2 590	- 50	22	0,9%	2 562
Kansspelbelasting	461	0	6	1,4%	467
Vennootschapsbelasting	12 409	665	- 130	- 1,0%	12 944
- Gassector kas	1 750	0	- 50	- 2,9%	1 700
- Niet-gassector kas	10 659	665	- 80	- 0,7%	11 244
Vermogensbelasting	11	0	0	0%	11
Successierechten	1 536	0	- 179	- 11,7%	1 357
Niet nader toe te rekenen belastingontvangsten	100	- 4	14	14,4%	110
Totaal belastingen op kasbasis	131 541	393	6	0,0%	131 940

¹ De stand voor 2012 wat betreft de omzetbelasting in tabel 3.2.1 wijkt af van tabel 2.2.2 in bijlage 2. In tabel 2.2.2 van bijlage 2 wordt de omzetbelasting op EMU-basis gepresenteerd, in plaats van op kasbasis.

Toelichting op de belastingontvangsten

Tabel 3.2.2 Raming belastingontvangsten 2013 op kasbasis (in miljoenen euro's)

Belastingopbrengsten op kasbasis	2012	Autonome mutaties	Endogene mutaties	Endogene mutatie in %	2013
Indirecte belastingen	68 162	4 066	1 480	2,2%	73 709
Invoerrechten	2 294	0	77	3,3%	2 370
Omzetbelasting ¹	41 309	3 375	1 270	3,1%	45 953
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	1 831	-2	-19	-1,0%	1 810
Accijnzen	11 279	646	54	0,5%	11 979
- Accijns van lichte olie	4 033	0	67	1,7%	4 100
- Accijns van minerale oliën, anders dan lichte olie	3 733	225	90	2,4%	4 047
- Tabaksaccijns	2 525	331	-99	-3,9%	2 756
- Alcoholaccijns	312	17	-3	-0,9%	326
- Bieraccijns	375	34	-4	-1,2%	404
- Wijnaccijns	302	39	3	1,1%	344
Belastingen van rechtsverkeer	2 413	-58	-6	-0,3%	2 349
- Overdrachtsbelasting	1 309	-67	-28	-2,2%	1 214
- Assurantiebelasting	1 109	9	22	2,0%	1 140
- Kapitaalsbelasting	-5	0	0	0,8%	-5
Motorrijtuigenbelasting	3 586	-29	67	1,9%	3 624
Belastingen op een milieugrondslag	4 267	432	25	0,6%	4 724
- Grondwaterbelasting	0	0	0	-0,1%	0
- Afvalstoffenbelasting	0	0	0	-0,1%	0
- Energiebelasting	4 142	329	25	0,6%	4 495
- Waterbelasting	124	0	0	-0,1%	124
- Brandstoffenheffingen	1	104	0	-0,1%	105
Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken e.a.	157	0	0	-0,1%	157
Belasting op zware motorrijtuigen	134	0	4	2,7%	137
Verpakkingenbelasting	293	-302	10	0,0%	0
Bankbelasting	600	0	0	0,0%	600
Verhuurdersbelasting	0	5	0	0,0%	5
Directe belastingen	63 667	2 827	- 940	- 1,5%	65 555
Loon- en inkomstenbelasting kas	46 325	1 332	- 1 452	- 3,1%	46 205
Dividendbelasting	2 562	0	64	2,5%	2 626
Kansspelbelasting	467	0	9	2,0%	477
Vennootschapsbelasting	12 944	1 501	413	3,2%	14 858
- Gassector kas	1 700	0	100	5,9%	1 800
- Niet-gassector kas	11 244	1 501	313	2,8%	13 058
Vermogensbelasting	11	0	0		11
Successierechten	1 357	-5	27	2,0%	1 379
Niet nader toe te rekenen belastingontvangsten	110	0	4	3,3%	114
Totaal belastingen	131 940	6 894	544	0,4%	139 378

¹ De standen en mutaties wat betreft de omzetbelasting in tabel 3.2.2 wijken af van tabel 2.2.2 in bijlage 2. In tabel 2.2.2 van bijlage 2 wordt de omzetbelasting op EMU-basis gepresenteerd, in plaats van op kasbasis.

3.3 Nadere toelichting

De raming voor de totale belastingontvangsten in 2012 komt 0,4 miljard euro hoger uit dan de realisatie van de totale belastingontvangsten in 2011 (zie tabel 3.2.1). Deze stijging wordt vrijwel volledig verklaard door de autonome mutatie van 0,4 miljard euro. Voor 2013 geldt een toename van de totale belastingontvangsten op kasbasis met 7,4 miljard euro ten opzichte van 2012. Dit is het saldo van een autonome mutatie van 6,9 miljard euro en een endogene ontwikkeling van 0,5 miljard euro (zie tabel 3.2.2). De hierna volgende paragrafen geven een nadere toelichting op deze autonome en endogene mutaties.

3.3.1 Autonome mutaties

De belastingontvangsten in 2012 nemen met 0,4 miljard euro toe als gevolg van fiscale en overige maatregelen. In tabel 3.3.1 staat aangegeven welke wijzigingen sinds de Miljoenennota 2012 hebben plaatsgevonden.

Tabel 3.3.1 Effecten autonome maatregelen op belastingontvangsten in 2012 op kasbasis in mln euro

	Kas 2012
Totaal maatregelen, zoals gemeld in Miljoenennota 2012 (internet-bijlage)	471
Mutatie vanwege nabetalingen	224
Mutatie vanwege beleid	- 302
Totaal maatregelen	393

Beleidsmatige wijzigingen vloeien voort uit het Regeer- en Gedoogakkoord 2011–2015 en de maatregelen die het kabinet sindsdien heeft genomen. Daaronder zijn ook maatregelen voortkomend uit het Begrotingsakkoord. Daarnaast hebben er autonome mutaties plaatsgevonden als gevolg van nabetalingen tussen het Rijk en de sociale fondsen. Deze nabetalingen vinden plaats, omdat via de inkomensheffing en de loonheffing de belastingen en premies volksverzekeringen geïntegreerd worden geheven. De verdeling van deze ontvangsten tussen het Rijk en de sociale fondsen gebeurt op basis van voorlopige verdeelsleutels. Wanneer de Belastingdienst de gegevens over de feitelijke inkomens van mensen binnen heeft, kan nauwkeurig worden bepaald welk deel van de heffingen naar het Rijk had gemoeten en welk deel naar de sociale fondsen. Bij de loonheffing gebeurt dit na twee jaar, omdat dan het grootste deel van de aanslagen en aangiften is afgehandeld. Bij de inkomensheffing gebeurt dit om dezelfde reden pas na vier jaar. Hierdoor vinden er in de jaren nadat een transactiejaar is afgesloten nog nabetalingen plaats tussen het Rijk en de sociale fondsen. Tabel 3.3.1 laat zien dat dit in 2012 tot 0,2 miljard euro meer belastingontvangsten voor het Rijk heeft geleid ten opzichte van wat in Miljoenennota 2012 werd verwacht. Omdat het hier onderlinge nabetalingen betreft tussen premieontvangsten en belastingontvangsten, zijn deze verschuivingen niet relevant voor het EMU-saldo of het lastenbeeld.

Voor 2013 bedraagt de geraamde autonome mutatie van de belastingontvangsten van per saldo 6,9 miljard euro. Deze mutatie betreft enerzijds – 0,1 miljard onderlinge nabetalingen tussen premieontvangsten en belastingontvangsten. Deze verschuivingen zijn niet relevant voor het EMU-saldo. Anderzijds betreft de mutatie 6,9 miljard als gevolg van beleidsmaatregelen (tabel 3.2.2). Een toelichting op de beleidsmatige mutatie van de totale belasting- en premieontvangsten is te vinden in bijlage 2 van de Miljoenennota 2013.

3.3.2 Endogene mutaties

De belastingontvangsten nemen in 2013 met 0,5 miljard euro toe als gevolg van de endogene ontwikkeling. Dit betekent een groei van 0,4 procent. Bijlage 2 van de Miljoenennota bevat een toelichting van de endogene ontwikkeling voor het totaal van de belasting- en premieont-

vangsten. Deze paragraaf geeft voor enkele specifieke belastingsoorten een nadere toelichting op de endogene ontwikkeling. De aandacht gaat hierbij uit naar de vennootschapsbelasting, de loon- en inkomstenbelasting en de omzetbelasting, die bij elkaar meer dan 70 procent van de totale belastingontvangsten vormen.

3.3.2.1 Vennootschapsbelasting

Bij de vennootschapsbelasting wordt onderscheid gemaakt tussen een deel dat afkomstig is van bedrijven uit de gassector en een deel dat afkomstig is van bedrijven uit de niet-gassector. Voor de vennootschapsbelasting afkomstig uit de gassector wordt een aparte raming opgesteld op basis van de winstontwikkeling in die sector, die in belangrijke mate afhangt van de beursprijs van TTF-gas, de olieprijs en de ontwikkeling van de dollarkoers. Voor een toelichting op de aardgasbatenraming, inclusief de vpb-afdracht uit de gassector, wordt verwezen naar de begroting van Economische zaken, Landbouw & Innovatie (Begroting XIII). Deze internetbijlage bespreekt alleen de ontwikkeling van de vpb-opbrengst in de niet-gassector.

Voor een nader inzicht in de ontwikkeling van de kasontvangsten volgt een korte toelichting op het proces van aanslagoplegging. De heffing van de vennootschapsbelasting vindt in eerste instantie plaats via voorlopige aanslagen. In januari wordt een inschatting gemaakt van de winst voor dat jaar op basis van winsten uit de afgelopen twee jaren, eventueel gecorrigeerd voor verwachtingen betreffende de winsten van dat jaar zelf. Op basis hiervan worden voorlopige aanslagen verstuurd. Vervolgens geven bedrijven in juli of augustus van datzelfde jaar T een eerste voorlopige inschatting van de winstontwikkeling. Op basis van deze voorlopige schatting kan een bijstelling van de voorlopige aanslag plaatsvinden. In juli / augustus van het daaropvolgende jaar (T+1) vindt vervolgens de voorlopige aangifte plaats en dit kan wederom leiden tot een nadere voorlopige aanslag. Afhankelijk van de omvang van het bedrijf en de aard van de aangifte vindt in een van de daaropvolgende jaren de definitieve vaststelling van de winst plaats. Meestal wordt circa driekwart van de uiteindelijke aanslagopleggingen reeds in het eerste jaar via voorlopige aanslagen ontvangen, maar dit percentage fluctueert wel.

Voor het opstellen van de begroting zijn de kasontvangsten van de vennootschapsbelasting relevant. Daarom is het van belang hoe het verloop van aanslagoplegging zich vertaalt in kasontvangsten. Tabel 3.3.2 toont de ontwikkeling van de totale kasopbrengst per jaar met een opsplitsing naar transactiejaar. Hieruit blijkt duidelijk dat het grootste deel van de opbrengst in een bepaald jaar voortkomt uit de voorlopige aanslagen over dat jaar zelf. Deze opbrengst stijgt nog door bijstellingen in de voorlopige aanslagen over voorgaande jaren, maar als gevolg van verliesverrekening is de bijdrage van jaar T-3 en ouder over het algemeen negatief.

Tabel 3.3.2 Opbrengst en ontwikkeling van de vennootschapsbelasting (exclusief gas) op kasbasis naar transactiejaar (x € miljoen)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Jaar T	14 325	9 823	10 422	10 341	10 364	11 839
Jaar T-1	4 007	1 126	1 984	1 819	1 859	2 080
Jaar T-2	319	501	- 150	397	449	185
Jaar T-3	- 170	- 613	- 484	- 426	- 261	- 128
Jaar T-4 en ouder	- 1 868	- 1 083	- 624	- 1 472	- 1 167	- 918
Totaal kasopbrengst VPB niet-gas	16 614	9 754	11 148	10 659	11 244	13 058

Per saldo is de verwachte endogene mutatie van 2011 naar 2012 - 0,1 miljard euro bij de niet-gassector. Beleidsmaatregelen zorgen in 2012 voor 0,7 miljard euro hogere ontvangsten. In 2013 bedraagt de endogene toename van de vpb-ontvangsten bij de niet-gassector naar verwachting 0,3 miljard euro. Beleidsmaatregelen met betrekking tot de vpb zoals die in de Wet Uitwerking fiscale Maatregelen Begrotingsakkoord 2013, het Belastingplan 2013, andere fiscale wetgeving en eerdere belastingplannen zijn genomen leiden tot per saldo 1,5 miljard hogere ontvangsten in 2013. Per saldo bedraagt de totale toename in de vpb-ontvangsten van de niet-gassector in 2013 afgerond 1,8 miljard euro.

3.3.2.2 Loon- en inkomstenheffing

De loonheffing is een voorheffing van de inkomstenheffing. In de eerste instantie dragen particulieren maandelijks loonbelasting af op basis van hun inkomen uit arbeid. Na het verstrijken van het kalenderjaar moet vervolgens voor 1 april van het volgende jaar belastingaangifte worden gedaan. Op basis hiervan wordt bepaald hoeveel belasting in totaal verschuldigd is (met inachtneming van andere bronnen van inkomen, belastingkortingen en aftrekposten). Wanneer dit bedrag hoger is dan de reeds betaalde loonheffing, moet men het resterende bedrag aan inkomstenheffing voldoen. Wanneer de verschuldigde belasting lager is, krijgt men geld terug van de Belastingdienst. Hierdoor zijn per saldo de opbrengsten van de inkomstenheffing negatief. In onderstaande analyse wordt gekeken naar de ontwikkeling van de loon- en inkomensheffing. Dit betreft naast de belasting tevens de ontvangsten premies volksverzekeringen welke geïntegreerd worden geheven. Voor analysedoeleinden zijn de ontvangsten op heffingsniveau beter bruikbaar, omdat deze eenvoudiger kunnen worden waargenomen. De premieontvangsten worden echter niet in deze internetbijlage verantwoord.

Loonheffing

De raming van de loonheffing vindt net als bij de vennootschapsbelasting op transactiebasis plaats. Het ontvangstpatroon van de transactieopbrengst in de kas is bij de loonheffing echter veel stabielier dan bij de vpb. Daarnaast geldt dat de transactieopbrengst ook aanzienlijk sneller wordt ontvangen en binnen drie maanden na afloop van het jaar bijna volledig gerealiseerd is. Hierdoor treden minder grote verschillen op tussen de ontwikkeling van de transactieopbrengst en de kasopbrengst dan bij de vpb.

Tabel 3.3.3 Ontwikkeling loonheffing op transactiebasis (in miljoenen euro's)

	2011	2012	2013
Opbrengst op transactiebasis	89 508	91 044	95 069
Mutatie		1 536	4 025
wv endogeen		779	998
wv autonoom		756	3 027
Endogene groei (in %)		0,9%	1,1%

In tabel 3.3.2 is de (geraamde) endogene ontwikkeling van de loonheffing in 2012 en 2013 te zien. De verwachte endogene groei bedraagt in 2012 0,8 miljard euro. In 2013 wordt een niet-beleidsmatige ontwikkeling van 1,0 miljard euro verwacht. De ontwikkeling van de loonheffing is afhankelijk van de ontwikkeling van de totale belastbare loonsom. De ontwikkeling van de totale belastbare loonsom wordt bepaald door de groei van de werkgelegenheid, de stijging van de contractlonen, de hoogte van verschillende premies en de ontwikkeling van uitkeringen en pensioenen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van enkele gegevens uit de Macro Economische Verkenning van het CPB.

Tabel 3.3.4 Relevante economische indicatoren voor de loonheffing

	2012	2013
Arbeidsvolume in arbeidsjaren	- 0,7%	- 0,4%
Contractloonstijging bedrijven	1,8%	2,2%
Incidentele loonstijging	0,6%	0,3%
Tabelcorrectiefactor	1,7%	0,0%
Arbeidsinkomensquote marktsector	81,81	81,28

Uit de economische indicatoren kan de ontwikkeling van de loonheffing worden verklaard. In 2012 neemt het arbeidsvolume af met 0,7 procent. De incidentele loonontwikkeling (0,6 procent) en de contractloonstijging (1,8 procent) zijn echter positief en domineren het negatieve effect van de ontwikkeling van de werkgelegenheid: de endogene ontwikkeling van de loonheffing bedraagt in 2012 0,8 miljard. In 2013 is de ontwikkeling van het arbeidsvolume met - 0,4 procent opnieuw negatief. De contractloonontwikkeling in 2013 is met 2,2 procent hoger dan in 2012. De incidentele loonstijging is in 2013 met 0,3 procent iets lager dan in 2012. Uit het Begrotingsakkoord volgt dat de inflatiecorrectie in de loon- en inkomstenbelasting in 2013 achterwege wordt gelaten. Per saldo leidt dit in 2013 tot een endogene ontwikkeling van de loonheffing van 1,0 miljard euro.

Inkomensheffing

De ontvangsten uit de inkomensheffing zijn het saldo van de belastingontvangsten van particulieren en zelfstandige ondernemers. Voor de particulieren geldt de loonheffing als voorheffing. Bij de inkomensheffing voor particulieren hebben de ontvangsten dan ook betrekking op bijtel- en aftrekposten en heffingskortingen die niet via de loonheffing zijn verrekend. Bij de zelfstandigen wordt de ontwikkeling daarnaast ook bepaald door de winstontwikkeling.

De raming van de ontvangsten van de inkomensheffing is opgesteld op basis van de autonome maatregelen, de geraamde endogene ontwikkeling en de kasrealisaties tot en met juli.

Tabel 3.3.5 Ontwikkeling inkomensheffing op transactiebasis (in miljoenen euro's)

	2011	2012	2013
Inkomensheffing op transactiebasis	- 6 513	- 6 407	- 6 451
mutatie		105	- 43
wv endogeen		- 525	354
wv autonoom		630	- 397

De endogene ontwikkeling van de ontvangsten inkomensheffing is in 2012 naar verwachting negatief, terwijl er in 2013 weer sprake zal zijn van een positieve endogene ontwikkeling. Bepalend voor dit verloop zijn de winsten van zelfstandigen, die belastingplichtig zijn voor de inkomstenbelasting. In 2012 nemen de winsten van zelfstandigen – na een groei in 2011 – fors af. In 2013 slaat dat beeld om. Tegelijkertijd is de ontwikkeling in de hypotheekrenteafrek beide jaren negatief. Dit heeft met vertraging een positief effect op de ontwikkeling van de inkomensheffing tot gevolg.

3.3.2.3 Omzetbelasting

De omzetbelasting is de grootste belastingsoort en verantwoordelijk voor circa 30 procent van de totale belastingontvangsten. De endogene groei van de omzetbelasting wordt vooral bepaald door de waardeontwikkeling van de bestedingen waarop btw rust, te weten de particuliere consumptie, de overheidsinvesteringen en de investeringen in woningen. De ramingen van het CPB voor deze bestedingscategorieën zijn samengevat in onderstaande tabel.

Tabel 3.3.6 Raming van de procentuele ontwikkeling van bestedingen in 2012 en 2013

	2012	2013
particuliere consumptie, waardemutatie	1,4%	2,0%
investeringen in woningen, waardemutatie	- 4,7%	1,9%
overheidsinvesteringen, waardemutatie	- 1,3%	- 1,1%

Bij de particuliere consumptie speelt ook de samenstelling van de consumptie een rol, omdat er verschillende bestedingscategorieën zijn waarvoor een verschillend btw-tarief geldt. Bij laagconjunctuur is het bijvoorbeeld geen ongebruikelijk verschijnsel dat er een verschuiving plaatsvindt van consumptie waarvoor een hoger tarief geldt («luxe goederen») naar consumptie waarvoor een laag btw-tarief geldt. Hierdoor neemt het gemiddelde btw-tarief over de totale particuliere consumptie af en daarmee de btw-ontvangsten.

De endogene ontwikkeling van de btw-ontvangsten op transactiebasis bedraagt naar verwachting -0,7 miljard in 2012. In 2013 wordt een positieve ontwikkeling van 1,0 miljard verwacht.

Tabel 3.3.7 Raming van de omzetbelasting op transactiebasis (in miljoenen euro's)

	2011	2012	2013
Omzetbelasting op transactiebasis	41 447	41 901	46 017
mutatie		454	4 116
wv endogeen		- 696	1 001
wv autonoom		1 150	3 114
Endogene mutatie in procent		- 1,7%	2,4%

De ontwikkeling van de btw-ontvangsten wordt voor een groot deel bepaald door de waardeontwikkeling van de particuliere consumptie. Deze is in 2012 positief: 1,4 procent. Daarentegen ontwikkelen de investeringen in woningen zich in 2012 negatief met - 4,7 procent. Ook de nominale ontwikkeling van de overheidsinvesteringen valt in 2012 negatief uit. Op basis van de ontwikkeling van deze relevante macro-economische indicatoren wordt per saldo een negatieve endogene ontwikkeling (- 0,7 miljard) van de btw-ontvangsten op transactiebasis in 2012 verwacht. In 2013 nemen de particuliere consumptie en de investeringen in woningen toe met respectievelijk 2,0 en 1,9 procent. De overheidsinvesteringen ontwikkelen zich in 2013 opnieuw een negatief. Per saldo resteert naar verwachting een positieve endogene ontwikkeling (1,0 miljard) van de btw-ontvangsten op transactiebasis.

4 Toelichting op de belastinguitgaven

Deze bijlage bevat een toelichting op de verschillende belastinguitgaven. Deze toelichting bevat een korte beschrijving van de regeling, de doelstelling van de regeling en informatie over uitgevoerde of geplande beleidsevaluaties. Tevens is aangegeven welk ministerie in VBTB-termen verantwoordelijk is voor de desbetreffende belastinguitgave. Hoewel het ministerie van Financiën per definitie bij alle belastinguitgaven betrokken is, is uitgegaan van de systematiek dat dit departement alleen wordt vermeld bij belastinguitgaven die niet aan een ander beleidsdepartement kunnen worden toegerekend. Tenzij anders vermeld, hebben bedragen en tarieven betrekking op het belastingjaar 2012. Met ingang van de Miljoenennota 2005 is de paragraaf met toelichting op de belastinguitgaven alleen nog in de digitale versie van de Miljoenennota opgenomen.

Verlaging lastendruk op ondernemingen

a) Algemeen

Regeling:	<i>Zelfstandigenaftrek</i>
Beschrijving:	De zelfstandigenaftrek geldt voor een ondernemer die aan het begin van het kalenderjaar de leeftijd van 65 jaar nog niet heeft bereikt en bedraagt 7 280 euro, indien voldaan is aan het uren criterium (1225 uur per kalenderjaar). Met ingang van 2010 kan de zelfstandigenaftrek voor ondernemers die niet in aanmerking komen voor de extra zelfstandigenaftrek voor starters, niet langer in aftrek worden gebracht op niet-winstinkomen.
Doelstelling:	Het stimuleren van ondernemerschap.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>Ondernemen makkelijker én leuker? Evaluatie zelfstandigenaftrek en enkele andere fiscale instrumenten gericht op ondernemerschap</i> , EIM, 2005, Kamerstuk 29 949, nr. 56. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013.
Regeling:	<i>Extra zelfstandigenaftrek starters</i>
Beschrijving:	Startende ondernemers die in één of meer van de vijf voorgaande jaren geen ondernemer waren en bij wie in die periode niet meer dan tweemaal de zelfstandigenaftrek is toegepast, hebben recht op een extra zelfstandigenaftrek van 2 123 euro. In Belastingplan 2012 is geregeld dat de startersaftrek niet meer jaarlijks wordt bijgesteld aan de inflatie (i.e. 2 110 euro in 2010, 2 123 euro in 2011 en 2012).
Doelstelling:	Het stimuleren van ondernemerschap en het bevorderen van de bereidheid om startersrisico te lopen.
Ministerie:	EL&I

Toelichting op de belastinguitgaven

Evaluatie:	<i>Ondernemen makkelijker én leuker? Evaluatie zelfstandigenaftrek en enkele andere fiscale instrumenten gericht op ondernemerschap, EIM, 2005, Kamerstuk 29 949, nr. 56. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013.</i>
Regeling:	<i>Meewerkaftrek</i>
Beschrijving:	Indien de partner van een ondernemer meewerkt in diens onderneming zonder hiervoor een vergoeding te ontvangen, heeft de ondernemer die voldoet aan het urencriterium recht op de meewerkaftrek. Deze aftrek is afhankelijk van het aantal gewerkte uren in de onderneming en bedraagt tussen de 1,25 procent van de winst (indien ten minste 525 uur wordt meegewerkt) en maximaal 4 procent van de winst (indien ten minste 1 750 uur wordt meegewerkt).
Doelstelling:	Fiscaal faciliteren van arbeid in de onderneming van de partner zonder de verplichting tot het aangaan van een arbeidsovereenkomst.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>Ondernemen makkelijker én leuker? Evaluatie zelfstandigenaftrek en enkele andere fiscale instrumenten gericht op ondernemerschap, EIM, 2005, Kamerstuk 29 949, nr. 56. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013.</i>
Regeling:	<i>Startersaftrek bij arbeidsongeschiktheid</i>
Beschrijving:	De startersaftrek bij arbeidsongeschiktheid wordt geboden in de startfase van de onderneming ingeval niet aan het normale urencriterium van 1 225 uur wordt voldaan, maar wel aan een verlaagd urencriterium van 800 uur. De aftrekpost bedraagt 12 000 euro voor het eerste jaar, 8 000 euro voor het tweede jaar en 4 000 euro voor het derde jaar. De aftrek kan niet hoger zijn dan de genoten winst. Deze faciliteit is ingevoerd in 2007.
Doelstelling:	Stimuleren van het starten van een onderneming vanuit een uitkering inzake arbeidsongeschiktheid.
Ministerie:	EL&I, SZW
Evaluatie:	De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013.
Regeling:	<i>Fiscale oudedagsreserve, niet omgezet in een lijfrente (FOR)</i>
Beschrijving:	De fiscale oudedagsreserve biedt ondernemers de mogelijkheid binnen het ondernemingsvermogen een oudedagsvoorziening op te bouwen. Bij staking van de onderneming kan deze fiscale oudedagsreserve belastingvrij worden omgezet in een lijfrente. Voor zover dat niet gebeurt, omdat geen behoefte bestaat aan een dergelijke oudedagsvoorziening, heeft de regeling het karakter van een belastinguitgave. De fiscale oudedagsreserve is een voorziening die ondernemers jonger dan 65 jaar kunnen gebruiken om maximaal 12 procent, met inachtneming van een plafond, van de winst opzij te zetten.

Toelichting op de belastinguitgaven

Doelstelling:	Opheffen van ongelijkheid in de behandeling tussen loontrekkenden en zelfstandigen op het gebied van de oudedagsvoorziening.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>Ondernemen makkelijker én leuker? Evaluatie zelfstandigenaftrek en enkele andere fiscale instrumenten gericht op ondernemerschap</i> , EIM, 2005, Kamerstuk 29 949, nr. 56. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013.
Regeling:	<i>Stakingsaftrek</i>
Beschrijving:	Van met een gehele of gedeeltelijke staking van een onderneming behaalde winst is maximaal 3 630 euro vrijgesteld van belastingheffing. Op de in een kalenderjaar berekende stakingsaftrek wordt de in het verleden genoten stakingsaftrek in mindering gebracht.
Doelstelling:	De stakingsaftrek beoogt een verzachting van belastingheffing te geven over de stakingswinst. De stakingsaftrek is de voortzetting – zij het op een lager niveau – van de stakingsvrijstelling van de Wet IB 1964.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	Medio 2010 is een brief verstuurd naar de Tweede Kamer met als strekking, dat voorlopig wordt afgezien van een evaluatie. Kamerstuknummer 32 123 IXB, nr. 17.
Regeling:	<i>Doorschuiving stakingswinst</i>
Beschrijving:	Op verzoek is doorschuiving van stakingswinst zonder belastingheffing mogelijk in het kader van overdracht van (een deel van) de onderneming. Hiervan is sprake in geval van overlijden, echtscheiding, overdracht van de onderneming aan alle medeondernemers die gedurende drie jaar een gezamenlijke onderneming drijven, of in geval van inbreng van de onderneming in een naamloze vennootschap of besloten vennootschap. De belastingplichtige voor wiens rekening de onderneming zal worden voortgezet, is verplicht de oude boekwaarden van de overgedragen vermogensbestanddelen over te nemen.
Doelstelling:	Behoeden van continuïteit van de onderneming in het kader van liquiditeitsproblemen die kunnen ontstaan als gevolg van de fiscale claim die rust op een bedrijfsoverdracht.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	Medio 2010 is een brief verstuurd naar de Tweede Kamer met als strekking, dat voorlopig wordt afgezien van een evaluatie. Kamerstuknummer 32 123 IXB, nr.17.
Regeling:	<i>Bedrijfsopvolgingsfaciliteit successiewet</i>
Beschrijving:	Indien de onderneming na het overlijden van de belastingplichtige voor een periode van 5 jaar wordt voortgezet, bestaat recht op een voorwaardelijke vrijstelling. De vrijstelling bedraagt 100 procent van de going-concern waarde van de onderneming tot 1 006 000 euro. Voor het meerdere geldt een vrijstelling van 83 procent.
Doelstelling:	Bevorderen continuïteit van de onderneming.
Ministerie:	EL&I

Toelichting op de belastinguitgaven

Evaluatie: Medio 2010 is een brief verstuurd naar de Tweede Kamer met als strekking, dat voorlopig wordt afgezien van een evaluatie. Kamerstuknummer 32 123 IXB, nr.17.

Regeling: *Doorschuiving winst uit aanmerkelijk belang bij aandelenfusie*

Beschrijving: Over het voordeel uit de vervreemding van aandelen of winstbewijzen in het kader van een aandelenfusie wordt bij aanmerkelijk-belanghouders niet geheven. De bij de aandelenfusie verkregen aandelen of winstbewijzen worden geacht tot een aanmerkelijk belang te horen. Als verkrijgingprijs van de verworven aandelen geldt de verkrijgingprijs van de vervreemde aandelen.

Doelstelling: Voorkomen dat een uit economisch oogpunt wenselijke aandelenfusie door een heffing wordt bemoeilijkt.

Ministerie: FIN

Evaluatie: Medio 2010 is een brief verstuurd naar de Tweede Kamer met als strekking, dat voorlopig wordt afgezien van een evaluatie. Kamerstuknummer 32 123 IXB, nr.17.

Regeling: *Landbouvvrijstelling in de inkomstenbelasting*

Beschrijving: Op grond van deze regeling worden voordelen uit een landbouwbedrijf die verband houden met de waardeverandering van de grond, niet tot de fiscale winst gerekend. De regeling is niet van toepassing in geval de waardeverandering optreedt in het kader van de bedrijfsuitoefening. Een waardestijging van de grond die de gebruikelijke waarde binnen een landbouwbedrijf te boven gaat, is belast.

Doelstelling: Instandhouden van de fiscale behandeling van grond ten behoeve van voordelen uit een landbouwbedrijf. Deze regeling heeft voorts een historische achtergrond.

Ministerie: EL&I

Evaluatie: *Notitie fiscaliteit, landbouw- en natuurbeleid*, januari 2002.

Evaluatie landbouvvrijstelling, LEI, 2008, Kamerstuk 31 727, nr. 1. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013/ 2014.

b) Investerings in het algemeen

Regeling: *Kleinschaligheidsinvesteringsaftrek*

Beschrijving: De kleinschaligheidsinvesteringsaftrek vormt, als onderdeel van de investeringsaftrek, een extra aftrek over een gedeelte van het investeringsvolume. Het maximumniveau bedraagt 28 procent bij een investeringsvolume tussen 2 300 euro en 55 248 euro, geleidelijk afnemend tot nihil bij een investeringsvolume van meer dan 306 931 euro per jaar.

Doelstelling: Bevorderen van investeringen van relatief geringe omvang, die in het algemeen gedaan zullen worden in het midden- en kleinbedrijf.

Ministerie: EL&I

Toelichting op de belastinguitgaven

Evaluatie:	<i>Ondernemen makkelijker èn leuker? Evaluatie zelfstandigenaftrek en enkele andere fiscale instrumenten gericht op ondernemerschap, EIM, 2005, Kamerstuk 29 949, nr. 56. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013.</i>
Regeling: Beschrijving:	<i>Willekeurige afschrijving starters</i> Startende ondernemers kunnen op basis van deze regeling willekeurig afschrijven op bedrijfsmiddelen die zijn aangeschaft in een kalenderjaar waarover voor hen de extra zelfstandigenaftrek voor startende ondernemers van toepassing was.
Doelstelling:	Bevordering van de economische ontwikkeling en de economische structuur, daaronder begrepen de bevordering van het ondernemerschap.
Ministerie: Evaluatie:	EL&I <i>Ondernemen makkelijker èn leuker? Evaluatie zelfstandigenaftrek en enkele andere fiscale instrumenten gericht op ondernemerschap, EIM, 2005, Kamerstuk 29 949, nr. 56. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013.</i>
Regeling: Beschrijving:	<i>Willekeurige afschrijving zeeschepen</i> Deze regeling biedt de mogelijkheid om vervroegd af te schrijven op zeeschepen. De regeling kan uitsluitend worden toegepast indien niet wordt gekozen voor de forfaitaire winstbepaling en bedraagt per jaar maximaal 20 procent van de af te schrijven aanschaffings- en voortbrengingskosten. De versnelde afschrijving is slechts mogelijk voor zover de berekening van de door de belastingplichtige behaalde winst uit zeescheepvaart zonder die afschrijving tot een positief bedrag leidt.
Doelstelling:	Bevordering van de economische ontwikkeling en de economische structuur, daaronder begrepen de bevordering van het ondernemerschap.
Ministerie: Evaluatie:	I&M <i>Evaluatie van de fiscale maatregelen in het zeescheepvaartbeleid, 2007, Kamerstuk 31 200 XII, nr. 4. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013.</i>
Regeling: Beschrijving:	<i>Keuzeregime winst uit zeescheepvaart (tonnagebelasting).</i> Op verzoek van de belastingplichtige wordt, in afwijking van het algemene systeem van winstbepaling, de winst uit zeescheepvaart op basis van deze regeling forfaitair. Uitgangspunt hierbij vormt de tonnage van de schepen waarmee die winst wordt behaald.
Doelstelling:	Bevorderen en stimuleren van de zeescheepvaart in Nederland.
Ministerie: Evaluatie:	I&M <i>Evaluatie van de fiscale maatregelen in het zeescheepvaartbeleid, 2007, Kamerstuk 31 200 XII, nr. 4. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013.</i>
Regeling:	<i>Aftrek speur- en ontwikkelingswerk (S&O)</i>

Toelichting op de belastinguitgaven

Beschrijving:	Ondernemers die voldoen aan het uren criterium en in het kalenderjaar tenminste 500 uur hebben besteed aan werk dat bij een zogenoemde S&O-verklaring kwalificeert als speur- en ontwikkelingswerk, hebben in 2012 recht op een aftrek van 12 310 euro. Voor starters wordt deze aftrek onder voorwaarden verhoogd met 6 157 euro.
Doelstelling:	Bevorderen van technologische vernieuwingen.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>Evaluatie WBSO 2006–2010</i> , Kamerstuk 32 637, nr. 32
Regeling:	<i>Willekeurige afschrijving investeringen bedrijfsmiddelen</i>
Beschrijving:	Als onderdeel van het Fiscaal Stimuleringspakket heeft het kabinet voor investeringen in het jaar 2009 een tijdelijke willekeurige afschrijving ingevoerd. Voor het jaar 2011 was deze regeling verlengd. De regeling geldt niet meer voor bedrijfsmiddelen die in 2012 zijn aangeschaft.
Doelstelling:	Bevorderen van investeringen in bedrijfsmiddelen.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	De willekeurige afschrijving investeringen bedrijfsmiddelen is onderdeel van de bredere evaluatie van het fiscaal stimuleringspakket. <i>Evaluatie Stimuleringsmaatregelen</i> , 2010, Kamerstuk 33 000, nr. 32.
Regeling:	<i>Research & Development aftrek (RDA)</i>
Beschrijving:	De hoogte van de RDA wordt bepaald door de grondslag – bestaande uit de R&D-kosten (niet-loonkosten) en R&D-investeringen – te vermenigvuldigen met een RDA-percentage. Het RDA-percentage voor 2012 is 40 procent. De RDA is een gebudgetteerde regeling. De hoogte van het tarief vanaf 2013 en verder wordt daarom bepaald door het beschikbare budget en de ontwikkeling van de RDA-grondslag.
Doelstelling:	Stimuleren van innovatie en R&D investeringen
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2016.

c) Investeringen ten behoeve van het milieu

Regeling:	<i>Vervroegde afschrijving milieu-investeringen (VAMIL)</i>
Beschrijving:	Op basis van deze regeling mag willekeurig worden afgeschreven op door de minister van I&M aangewezen milieu-investeringen. Deze regeling leidt, evenals de andere regelingen voor vervroegde afschrijving, voor de belastingplichtige tot een liquiditeit- en rente- voordeel.
Doelstelling:	Stimuleren van investeringen ter bescherming van het milieu.
Ministerie:	I&M
Evaluatie:	<i>Evaluatie MIA, Vamil en Groen Beleggen 2000–2004</i> , 2007, Kamerstuk 30 535, nr. 11. De nieuwe evaluatie bevindt zich in de afrondende fase.
Regeling:	<i>Energie-investeringsaftrek (EIA)</i>

Toelichting op de belastinguitgaven

Beschrijving:	De energie-investeringsaftrek behoort tot de investeringsaftrek. Op grond van deze regeling wordt een extra aftrek op de fiscale winst verleend voor aangewezen investeringen in nieuwe energiebesparende bedrijfsmiddelen. De aftrek geldt tevens voor de kosten van advies over energiebesparende maatregelen in gebouwen of bij processen. Bij een bedrag aan energie-investeringen in een kalenderjaar van meer dan 2 300 euro bedraagt de energie-investeringsaftrek 41,5 procent. Het bedrag aan energie-investeringen dat ten hoogste in aanmerking wordt genomen bedraagt, indien de belastingplichtige geen onderdeel uitmaakt van een samenwerkingsverband, 118 000 000 euro.
Doelstelling:	Stimuleren van investeringen die in het belang zijn van een doelmatig energiegebruik.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>Ex-post evaluatie Energie-investeringsaftrek, SEO, 2007, Kamerstuk 31 492, nr.8. Vergaderjaar 2008/2009. De nieuwe evaluatie bevindt zich in de afrondende fase.</i>
Regeling:	<i>Milieu-investeringsaftrek (MIA)</i>
Beschrijving:	De milieu-investeringsaftrek maakt onderdeel uit van de investeringsaftrek. De milieu-investeringsaftrek is een extra aftrek van het volume van milieu-investeringen die bij ministeriële regeling worden aangewezen. Bij een bedrag aan milieu-investeringen in een kalenderjaar van meer dan 2 300 euro, bedraagt de milieu-investeringsaftrek 36 procent voor investeringen die behoren tot categorie I, 27 procent voor categorie II en 13,5 procent voor categorie III.
Doelstelling:	Stimuleren van investeringen ter bescherming van het milieu.
Ministerie:	I&M
Evaluatie:	<i>Evaluatie MIA, Vamil en Groen Beleggen 2000–2004, 2007, Kamerstuk 30 535, nr. 11. De nieuwe evaluatie bevindt zich in de afrondende fase.</i>
Regeling:	<i>Bosbouwvrijstelling</i>
Beschrijving:	Deze regeling houdt in dat voor- en nadelen uit het bosbouwbedrijf niet tot de winst worden gerekend. Het staat de belastingplichtige vrij te opteren voor het buiten toepassing laten van de vrijstelling. Dit laatste is aantrekkelijk in jaren waarin de activiteiten verliesgevend zijn. Toepassing van de facultatieve regeling blijft, indien gebruik wordt gemaakt van de optie, gelden voor een periode van tenminste 10 jaar.
Doelstelling:	Ontwikkeling en instandhouding van bos en natuur.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>Notitie fiscaliteit, landbouw- en natuurbeleid, 2002. Fiscale faciliteiten en knelpunten bij natuurontwikkeling door particulieren, LEI, 2005. Belastinguitgaven door fiscale faciliteiten voor natuurbeleid, LEI, 2005. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2014/2015.</i>
Regeling:	<i>Vrijstelling vergoeding bos- en natuurbeheer</i>

Toelichting op de belastinguitgaven

Beschrijving:	Deze regeling voorziet in een (gedeeltelijke) vrijstelling voor aangewezen subsidieregelingen ten behoeve van de ontwikkeling en instandhouding van bos en natuur.
Doelstelling:	Ontwikkeling en instandhouding van bos en natuur.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>Notitie fiscaliteit, landbouw- en natuurbeleid, 2002. Fiscale faciliteiten en knelpunten bij natuurontwikkeling door particulieren, LEI, 2005. Belastinguitgaven door fiscale faciliteiten voor natuur- beleid, LEI, 2005. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2014 /2015.</i>

Verlaging lastendruk op arbeid

a) gericht op werkgevers

Regeling:	<i>Afdrachtvermindering onderwijs</i>
Beschrijving:	De afdrachtvermindering onderwijs (WVA-onderwijs) geldt voor leerlingen die de beroepspraktijkvorming van de beroepsbegeleidende leerweg volgen (vroeger: het leerlingwezen), voor bepaalde studenten in het hoger beroepsonderwijs met wie een leerwerkovereenkomst is gesloten en voor bepaalde categorieën assistenten en onderzoekers in opleiding. Verder geldt in het algemeen de voorwaarde dat het loon van deze werknemer niet meer kan bedragen dan het toetsloon voor dat tijdvak. De laatstgenoemde voorwaarde geldt niet voor werknemers van 25 jaar en ouder. Het toetsloon voor de afdrachtvermindering onderwijs is gesteld op 24 170 euro. Dit bedrag komt overeen met 130 procent van het Wettelijk Minimum Loon (WML).
Doelstelling:	Stimuleren van de werkgelegenheid door verruiming van het aantal leerarbeidsplaatsen en vergroten van de arbeidsparticipatie van mensen met een lage productiviteit.
Ministerie:	OCW, SZW
Evaluatie:	<i>Evaluatie afdrachtvermindering onderwijs van de WVA, SEOR, 2007, Kamerstuk 29 282, nr. 42. De evaluatie voor het jaar 2012 is zojuist afgerond.</i>
Regeling:	<i>Afdrachtvermindering zeevaart</i>
Beschrijving:	Deze vermindering is van toepassing op de in Nederland, een lidstaat van de Europese Unie of een andere staat die partij is bij de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte zeevarenden die aan de loonbelasting zijn onderworpen. De vermindering belooft 40 procent van het in het loontijdvak verdiende loon. Voor overige zeevarenden die onderworpen zijn aan de loonbelasting is het percentage vastgesteld op 10 procent.
Doelstelling:	Verlichten van de loonkosten van de Nederlandse zeescheepvaart en bijdragen aan het behoud van een vloot onder Nederlandse vlag met de daaraan verbonden werkgelegenheid.
Ministerie:	I&M

Toelichting op de belastinguitgaven

Evaluatie:	<i>Evaluatie van de fiscale maatregelen in het zeescheepvaartbeleid, 2007, Kamerstuk 31 200 XII, nr. 4. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013.</i>
Regeling:	<i>Afdrachtvermindering speur- en ontwikkelingswerk (S&O)</i>
Beschrijving:	De afdrachtvermindering speur- en ontwikkelingswerk is van toepassing op werknemers die direct betrokken zijn bij speur- en ontwikkelingswerk. De afdrachtvermindering bedraagt maximaal 38 procent van het S&O-loon van die werknemers. Voor zover het S&O-loon meer bedraagt dan 200 000 euro, bedraagt de vermindering 14 procent van het loon. Per inhoudingsplichtige mag de afdrachtvermindering maximaal 14 000 000 euro bedragen. Starters hebben onder voorwaarden recht op een verhoging van de afdrachtvermindering tot 50 procent in plaats van 38 procent.
Doelstelling:	Bevordering van speur- en ontwikkelingswerk in het bedrijfsleven.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>Evaluatie WBSO 2006–2010, Kamerstuk 32 637 nr. 32.</i>

b) gericht op werknemers

Regeling:	<i>Werknemersspaarregeling</i>
Beschrijving:	Met de spaarloonregeling c.a. werd tot en met 2002 bedoeld op een samenstel van bedrijfsspaarregelingen ten behoeve van de werknemer. Tot de spaarloonregeling c.a. behoorden de spaarloonregeling, de premiespaarregeling en de diverse winstdelingsregelingen. Met ingang van 1 januari 2003 zijn de premiespaarregeling en de winstdelingsregelingen afgeschaft en is de spaarloonregeling aangepast. Het bedrag dat maximaal belastingvrij kan worden gespaard bedraagt sinds 2003 613 euro. De spaarloonregeling is per 2012 afgeschaft. In 2013 wordt het nieuwe vitaliteitsparen ingevoerd.
Doelstelling:	Bevorderen van spaarzin onder werknemers en bijdragen aan een gematigde loonontwikkeling.
Ministerie:	SZW
Evaluatie:	<i>Emancipatie-effectrapportage, Belastingen en Premies; Een verkenning naar nieuwe mogelijkheden vanuit het belastingstelsel 2001, AIAS Universiteit van Amsterdam, 2002.</i>
Regeling:	<i>Feestdagenregeling</i>
Beschrijving:	De regeling bewerkstelligt dat geschenken in natura tegen een gedifferentieerd percentage in de eindheffing worden betrokken. Vanaf 2014 gaat deze regeling op in de werkkostenregeling.
Doelstelling:	Faciliteren van onbelaste verkrijgingen door werknemers van hun werkgever.
Ministerie:	SZW
Evaluatie:	–
Regeling:	<i>Verlaging fiscale bijtelling (zeer) zuinige auto's</i>

Toelichting op de belastinguitgaven

Beschrijving:	Indien door de werkgever een auto ter beschikking wordt gesteld, geldt er een fiscale bijtelling. Voor de jaren 2008 en 2009 bedroeg deze bijtelling 25 procent van de catalogusprijs. Vanaf 2008 geldt er voor zeer zuinige auto's (CO ₂ -uitstoot minder dan 95 gram voor dieselauto's en minder dan 110 gram voor overige auto's) een verlaagd tarief van 14 procent. Met ingang van het jaar 2009 vielen zuinige auto's onder een tarief van 20 procent. Dit waren auto's met een CO ₂ -uitstoot tussen de 95 en 116 gram (diesel), dan wel tussen 110 en 140 gram (alle andere auto's). Vanaf 1 juli 2012 worden de CO ₂ -grenzen jaarlijks bijgesteld. Om het gebruik van elektrische auto's te stimuleren werd met ingang van het jaar 2010 een nieuw tarief voor nulmissieauto's ingevoerd. Voor deze auto's was in de jaren 2010 en 2011 een nulprocent tarief gearrangeerd. Dit percentage zou in de jaren 2012 tot en met 2014 worden verhoogd naar 7 procent. Via een amendement tijdens de kamerbehandeling in 2011 is dit percentage verlaagd naar nul procent. Daarnaast is de categorie nulmissieauto's met ingang van 1 januari 2012 verruimd ten aanzien van auto's met een CO ₂ -uitstoot van hooguit 50 gram per kilometer. Per 1 januari 2015 zal het tijdelijke nultarief vooralsnog worden verhoogd naar 7 procent. Vanaf 2017 zullen de voornoemde categorie auto's weer onder het 14 procent tarief vallen.
Doelstelling:	Bevorderen van het gebruik van milieuvriendelijke auto's.
Ministerie:	I&M
Evaluatie:	<i>Onderzoek fiscale stimulering van (zeer) zuinige auto's</i> , Ecorys B.V., 2011, Kamerstuk 32 800, nr. 1
Regeling:	<i>Ouderschapsverlofkorting</i>
Beschrijving:	De ouderschapsverlofkorting is een tijdelijke fiscale tegemoetkoming aan werknemers bij gebruik van de levensloopregeling voor het financieren van (onbetaald) ouderschapsverlof. De tegemoetkoming biedt een beperkte basisvoorziening; de deelnemer houdt daarnaast een eigen verantwoordelijkheid voor het opvangen van de inkomensderving door middel van gebruik van de levensloopregeling. De fiscale tegemoetkoming bestaat uit een heffingskorting ter hoogte van 50 procent van het voor de werknemer geldende bruto Wettelijk Minimumloon (WML) per opgenomen verlofdag. De aftrek is gemaximeerd tot het verschil tussen in het voorgaande en huidige kalenderjaar genoten belastbare loon.
Doelstelling:	De regeling is bedoeld om werknemers die met ouderschapsverlof willen te compenseren voor het feit dat zij door het korte bestaan van de levensloopregeling nog niet voldoende gespaard kunnen hebben.
Ministerie:	SZW
Evaluatie:	De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2019 als onderdeel van de integrale evaluatie van het vitaliteitspakket.
Regeling:	<i>Arbeidskorting voor ouderen</i>

Toelichting op de belastinguitgaven

Beschrijving:	In het jaar 2002 is ter bevordering van de arbeidsparticipatie van ouderen een gestaffelde extra arbeidskorting ingevoerd. De extra arbeidskorting bedroeg in het jaar 2011 7 848 euro voor werkenden van 62 jaar en ouder, 526 euro voor 60–61 jarigen en 264 euro voor 57–59 jarigen. De arbeidskorting voor ouderen is per 2012 afgeschaft en samengevoegd met de doorwerkbonus in de werkbonus voor ouderen. De voor 2013 voorziene invoering van de nieuwe werkbonus voor oudere werkenden, in aanvulling op de arbeidskorting, wordt niet doorgevoerd. Deze zou in 2013 de doorwerkbonus vervangen. Beide regelingen vervallen waardoor oudere werkenden vanaf 2013 dezelfde arbeidskorting krijgen als jongere werkenden.
Doelstelling:	Bevorderen en stimuleren van arbeidsparticipatie van ouderen
Ministerie:	SZW
Evaluatie:	–
Regeling:	<i>Levensloopverlofkorting</i>
Beschrijving:	Om de aantrekkelijkheid van de levensloopregeling als alternatief voor het spaarloon te vergroten, ontvangen werknemers per gespaard jaar een tegemoetkoming in de vorm van een levensloopverlofkorting van maximaal 201 euro per gespaard jaar. Indien de belastingplichtige en/of zijn partner voldoende belasting betalen, kan de levensloopverlofkorting worden geëffectueerd. Voorts kan in andere gevallen de opname van het tegoed onder de levensloopverlofkorting worden doorgeschoven naar latere jaren. In 2013 wordt het vitaliteitsparen ingevoerd en vervalt het recht op de levensloopverlofkorting, behoudens de groep die onder de overgangsregeling valt. Voor deelnemers aan de levensloopregeling die op 31 december 2011 een saldo van minimaal 3 000 hebben opgebouwd, geldt dat de regeling voor deze categorie wordt voortgezet.
Doelstelling:	Vergroten van de aantrekkelijkheid van de levensloopregeling naast de spaarloonregeling.
Ministerie:	SZW
Evaluatie:	–

Toelichting op de belastinguitgaven

Regeling:	<i>Doorwerkbonus</i>
Beschrijving:	De (fiscale) doorwerkbonus is bedoeld om de arbeidsparticipatie van ouderen te bevorderen. De hoogte van de bonus is progressief gekoppeld aan de leeftijd en het inkomen uit arbeid. Zo krijgt een belastingplichtige die aan het begin van het kalenderjaar 62 jaar is een bonus van 5 procent van het in dat kalenderjaar genoten inkomen uit arbeid. Indien de belastingplichtige op dat moment 63 jaar is, wordt de bonus verhoogd naar 7 procent van het inkomen uit arbeid. Indien de belastingplichtige 64 jaar is, loopt de bonus nog verder op tot 10 procent van het inkomen uit arbeid. In het jaar waarin de belastingplichtige 65 of 66 jaar is, loopt de bonus af naar 2 procent van het inkomen. In de jaren waarin de belastingplichtige 67 jaar of ouder is, loopt de bonus nog verder terug naar 1 procent van het inkomen. In het jaar 2012 zijn de genoemde percentages respectievelijk 0, 5, 7, 2 en 1 procent. Teneinde een minimum aan arbeidsparticipatie te garanderen wordt de bonus berekend over het gedeelte van het inkomen dat in 2011 de drempel van 9 295 euro te boven gaat. Deze grens wordt jaarlijks geïndexeerd. De bonus wordt in 2012 berekend over maximaal het verschil tussen het bedrag van 57 166 euro en 9 295 euro. Per 2013 wordt de doorwerkbonus afgeschaft. De voor 2013 voorziene invoering van de nieuwe werkbonus voor oudere werkenden, in aanvulling op de arbeidskorting, wordt niet doorgevoerd.
Doelstelling:	Ouderen motiveren om na het bereiken van de 62-jarige leeftijd door te blijven werken.
Ministerie:	SZW
Evaluatie:	–

Verlaging lastendruk op inkomsten uit vermogen

Regeling:	<i>Kindertoeslag forfaitair rendement</i>
Beschrijving:	Het heffingsvrije vermogen van ouders die het gezag uitoefenen over een minderjarig kind werd per minderjarig kind verhoogd met een kindertoeslag van 2 779 euro. Per 2012 is de toeslag afgeschaft.
Doelstelling:	Het bieden van een tegemoetkoming voor het draagkrachtverminderende effect van het hebben van kinderen.
Ministerie:	FIN
Evaluatie:	<i>Evaluatierapport kindertoeslag in box 3, 2005, Kamerstuk 30 375, nr. 2, bijlage 10.</i>
Regeling:	<i>Ouderentoeslag forfaitair rendement</i>

Toelichting op de belastinguitgaven

Beschrijving:	Voor 65-plussers met een heffingsgrondslag na aftrek van het heffingsvrije vermogen van ten hoogste 279 708 euro geldt een ouderentoeslag. De ouderentoeslag bedraagt maximaal 27 984 of 13 992 euro, indien het inkomen niet hoger is dan respectievelijk 14 302 en 19 895 euro. Partners kunnen elk afzonderlijk aanspraak maken op de ouderentoeslag, maar mogen tevens kiezen voor de totale gezamenlijke vrijstelling die vervolgens bij één van de partners in aanmerking wordt genomen.
Doelstelling:	Bieden van compensatie aan ouderen met een laag arbeidsinkomen die geconfronteerd worden met een belastingverhoging, doordat het forfaitaire rendement over de voordelen uit sparen en beleggen is vastgesteld op 30 procent. Voorheen werd bij deze groep de inkomsten uit vermogen belast tegen het progressieve tarief, waarbij in de eerste twee schijven een lager tarief van toepassing was (geen premieplicht voor de AOW).
Ministerie:	FIN
Evaluatie:	<i>Evaluatierapport ouderentoeslag in box 3, 2005, Kamerstuk 30 375 II, nr. 2, bijlage 10.</i>
Regeling:	<i>Vrijstelling bos- en natuurterreinen en landgoederen forfaitair rendement</i>
Beschrijving:	Deze regeling bewerkstelligt dat voor de forfaitaire rendementsheffing de volgende bezittingen van de grondslag worden uitgezonderd: bossen, bepaalde natuurterreinen en de volgens de Natuurschoonwet als zodanig aangewezen landgoederen. Gebouwde eigendommen vallen niet onder de vrijstelling.
Doelstelling:	Ontwikkeling en instandhouding van bos en natuur.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>Fiscale faciliteiten en knelpunten bij natuurontwikkeling door particulieren, LEI, 2005. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2014/2015.</i>
Regeling:	<i>Vrijstelling voorwerpen van kunst en wetenschap forfaitair rendement</i>
Beschrijving:	Voorwerpen van kunst en wetenschap vallen niet in de grondslag van de forfaitaire rendementsheffing, tenzij deze hoofdzakelijk als belegging dienen.
Doelstelling:	Voorkomen dat de heffing over dergelijke voorwerpen een negatieve invloed zou hebben op het koopgedrag van particulieren. Voorwerpen van kunst en wetenschap die hoofdzakelijk ter belegging worden aangehouden, zijn uitgezonderd van de vrijstelling aangezien een vrijstelling een ongerechtvaardigde bevoordeling zou creëren ten opzichte van andere beleggingen.
Ministerie:	OCW
Evaluatie:	–
Regeling:	<i>Vrijstelling groen beleggen forfaitair rendement. Heffingskorting groen beleggen</i>

Toelichting op de belastinguitgaven

Beschrijving:	In 2012 was op grond van deze regeling 56 420 euro aan groene beleggingen vrijgesteld van de forfaitaire rendementsheffing. De heffingskorting voor groene beleggingen bedraagt 0,7 procent van het gemiddelde bedrag van die beleggingen.
Doelstelling:	Stimuleren van investeringen en beleggingen in groene (milieuvriendelijke) projecten.
Ministerie:	I&M
Evaluatie:	<i>Evaluatie MIA, Vamil en Groen Beleggen 2000–2004, 2007, Kamerstuk 30 535, nr. 11. De beoogde evaluatie staat gepland voor het 2015.</i>
Regeling:	<i>Vrijstelling sociaal-ethisch beleggen forfaitair rendement Heffingskorting sociaal-ethisch beleggen</i>
Beschrijving:	De vrijstelling sociaal-ethisch beleggen vormt tezamen met de vrijstelling groen beleggen de vrijstelling maatschappelijk beleggen. Op grond van deze regeling is 56 420 euro aan groene en sociaal-ethische beleggingen vrijgesteld van de forfaitaire rendementsheffing. Sociaal-ethische beleggingen zijn beleggingen waarbij via sociaal-ethische fondsen wordt geïnvesteerd in specifieke aangewezen projecten in ontwikkelingslanden. De heffingskorting voor sociaal-ethische beleggingen bedraagt 0,7 procent van het gemiddelde bedrag van die beleggingen. De regeling zal per 1 januari 2013 worden afgeschaft.
Doelstelling:	Stimuleren van investeringen in specifieke aangewezen sociaal-ethische projecten in ontwikkelingslanden.
Ministerie:	BuZa
Evaluatie:	–
Regeling:	<i>Vrijstelling voor culturele beleggingen forfaitair rendement Heffingskorting cultureel beleggen</i>
Beschrijving:	De vrijstelling voor culturele beleggingen vormt samen met de directe en indirecte beleggingen in durfkapitaal de vrijstelling durfkapitaal. Op grond van deze regeling worden culturele en durfkapitaal beleggingen tot een bedrag van 56 420 euro niet tot de rendementsgrondslag gerekend. De heffingskorting voor culturele beleggingen bedraagt 0,7 procent van het gemiddelde bedrag van die beleggingen. De regeling zal per 1 januari 2013 worden afgeschaft.
Doelstelling:	Stimuleren van investeringen in specifieke aangewezen cultuurfondsen.
Ministerie:	OCW
Evaluatie:	–
Regeling:	<i>Vrijstelling voor directe en indirecte beleggingen in durfkapitaal forfaitair rendement Heffingskorting durfkapitaal</i>

Toelichting op de belastinguitgaven

Beschrijving:	De vrijstelling voor directe en indirecte beleggingen in durfkapitaal vormt samen met de vrijstelling voor culturele beleggingen de vrijstelling durfkapitaal. Op grond van deze regeling worden culturele en durfkapitaal beleggingen tot een bedrag van 56 420 euro niet tot het bezit in box 3 gerekend. De heffingskorting voor directe beleggingen in durfkapitaal bedraagt 0,7 procent van het gemiddelde bedrag van die beleggingen. De regeling zal per 1 januari 2013 worden afgeschaft.
Doelstelling:	Stimuleren van investeringen in bedrijven van startende ondernemers en het bevorderen van de ondernemingszin.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>Evaluatie van de durfkapitaalregeling</i> , Bureau Bartels B.V., 2005, Kamerstuk 30 300 XIII, nr. 57.
Regeling:	<i>Vrijstelling spaarloon- en premiespaarregeling forfaitair rendement</i>
Beschrijving:	Volgens deze regeling zijn (geblokkeerde) spaartegoeden, aandelenoptierechten, aandelen of winstbewijzen in het kader van een premiespaar- of spaarloonregeling (de eerste vier jaar na inhouding van de besparing) tot maximaal 17 025 euro vrijgesteld van de forfaitaire rendementsheffing. De regeling is per 2012 afgeschaft waarbij de tegoeden gespreid over 4 jaar vrijvallen.
Doelstelling:	Stimuleren van spaarzin.
Ministerie:	SZW
Evaluatie:	–
Regeling:	<i>Vrijstelling rechten op kapitaalsuitkering bij overlijden forfaitair rendement</i>
Beschrijving:	Rechten op prestaties uit levensverzekering in verband met het overlijden van de belastingplichtige worden tot een bedrag van maximaal 6 859 euro vrijgesteld van de rendementsgrondslag. De prestaties kunnen de vorm hebben van een kapitaalsuitkering of een uitkering in natura (het verzorgen van de uitvaart van de verzekeringnemer).
Doelstelling:	Vanuit sociaal oogpunt en vanwege de geringe waarde in het economische verkeer, de rechten op uitkeringen van kapitaalverzekeringen ten gevolge van overlijden tot een maximum vrijstellen.
Ministerie:	FIN
Evaluatie:	<i>Evaluatierapport Vrijstelling rechten op kapitaalsuitkeringen bij overlijden in box 3</i> , 2005, Kamerstuk 30 375, nr. 2, bijlage 11.

Toelichting op de belastinguitgaven

Regeling: Beschrijving:	<i>Vrijstelling rechten op bepaalde kapitaalsuitkeringen</i> Het rendement van een kapitaalsuitkering die verband houdt met een eigen woning is vrijgesteld van de forfaitaire rendementsheffing, indien de kapitaalsuitkering niet meer bedraagt dan 151 000 euro per persoon en voorts gedurende tenminste 20 jaar jaarlijks premies worden voldaan. Worden gedurende tenminste 15 jaar premies betaald, dan zijn de kapitaalsuitkeringen tot 34 300 euro per persoon vrijgesteld. De maxima van de vrijstellingen worden jaarlijks geïndexeerd. Kapitaalverzekeringen die niet zijn gekoppeld aan de eigen woning en uiterlijk tot 14 september 1999 zijn afgesloten, worden tot een bedrag van maximaal 123 428 euro per persoon vrijgesteld van de forfaitaire rendementsheffing. Dit maximum wordt niet geïndexeerd. De belastingplichtige kan opteren de kapitaalverzekering alsnog aan de eigen woning te koppelen. In dat geval wordt het rendement vrijgesteld van het inkomen uit werk en woning (met een jaarlijks geïndexeerd maximum). Kapitaalverzekeringen die niet zijn gekoppeld aan de eigen woning en die na 14 september 1999 zijn afgesloten, worden in beginsel in de forfaitaire rendementsheffing betrokken. De box 1 vrijstelling voor de kapitaalverzekering eigen woning (KEW), het beleggingsrecht eigen woning (BEW) en de spaarrekening eigen woning (SEW) wordt per 1 januari 2013 voor nieuwe producten afgeschaft. Door de annuïtaire aflossing gedurende de looptijd bestaat geen noodzaak meer voor fiscaal vriendelijke opbouwproducten waarmee de schuld aan het einde van de looptijd ineens of gedeeltelijk kan worden afgelost. Op of na 1 januari 2013 afgesloten KEW's, BEW's en SEW's worden, ook al wordt het kapitaal aangewend voor de aflossing van een lening die is aangegaan ter verwerving, onderhoud of verbetering van een eigen woning, in box 3 belast.
Doelstelling:	Stimuleren van sparen voor de opbouw van vermogen in de vorm van een eigen woning.
Ministerie:	FIN
Evaluatie:	De aanpassing van deze belastinguitgave aan de systematiek van de Wet inkomstenbelasting 2001 is geëvalueerd in het <i>Evaluatierapport Breder, lager, eenvoudiger? Een evaluatie van de belastingherziening 2001, 2005</i> , Kamerstuk 30 375, nr. 2.
Regeling: Beschrijving:	<i>Aftrek wegens geen of geringe eigenwoningschuld</i> Aan eigenaar-bewoners zonder schuld of met een lage schuld wordt een aftrek toegekend ter hoogte van het verschil tussen het eigenwoningforfait en de betaalde rente over de eigenwoningschuld. Hierdoor hoeven eigenaar-bewoners met geen of een lage schuld per saldo geen belasting te betalen over de inkomsten uit eigen woning.
Doelstelling:	Bevordering aflossing eigenwoningschuld en lastenverlichting eigenaar-bewoners met geen of een lage hypotheekschuld.
Ministerie:	FIN

Toelichting op de belastinguitgaven

Evaluatie:	Deze evaluatie is bijna afgerond en zal zo spoedig mogelijk aan de Tweede Kamer worden verzonden.
Regeling: Beschrijving:	<i>Gedeeltelijke vrijstelling inkomsten uit kamerverhuur</i> Inkomsten uit verhuur van woonruimte die onderdeel is van het hoofdverblijf van de verhuurder en geen zelfstandige woning vormt, zijn vrijgesteld tot een bedrag van 4 410 euro per jaar. Voor toepassing is vereist dat zowel de huurder als de verhuurder op het woonadres staan ingeschreven in de gemeentelijke basisadministratie. Het vrijgestelde bedrag wordt jaarlijks naar gelang de huurontwikkeling geïndexeerd.
Doelstelling:	Vergroten van het particuliere kameraanbod, met name voor studenten.
Ministerie:	BZK
Evaluatie:	De beoogde evaluatie staat voor jaar 2014 gepland.
Regeling: Beschrijving:	<i>Aftrek kosten monumentenwoning</i> In de Wet IB 2001 is ten aanzien van de persoonsgebonden aftrek een bijzondere regeling voor monumentwoningen opgenomen. Indien het een eigen woning of een bezitting betreft die in de grondslag van de forfaitaire rendementsheffing wordt betrokken, zijn 80 procent van de onderhoudskosten aftrekbaar. In 2012 zijn de drempels, de aftrek van de eigenaarslasten en de afschrijvingen komen te vervallen. De woning dient te zijn ingeschreven in de registers zoals bedoeld in de artikelen 6 en 7 van de Monumentenwet 1988.
Doelstelling:	Behoud van het culturele erfgoed.
Ministerie:	OCW
Evaluatie:	<i>Evaluatie fiscale regelingen monumentenzorg</i> , PricewaterhouseCoopers Advisory N.V., 2009. Kamerstuk 32 156, nr. 2. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2015.
Regeling: Beschrijving:	<i>Persoonsgebonden aftrekpost durfkapitaal</i> Deze persoonsgebonden aftrekpost biedt de mogelijkheid de geleden verliezen op beleggingen in durfkapitaal in aftrek te brengen op respectievelijk; het inkomen uit werk en woning, het inkomen uit sparen en beleggen en het inkomen uit het aanmerkelijk belang (in die volgorde). Deze faciliteit is per 1 januari 2011 vervallen met inachtneming van een overgangsbepaling.
Doelstelling:	Stimuleren van investeringen in bedrijven van startende ondernemers en het bevorderen van de ondernemingszin.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>Evaluatie van de durfkapitaalregeling</i> , Bureau Bartels B.V., 2005, Kamerstuk 30 300 XIII, nr. 57.

Overige regelingen

Regeling: *Aftrek voor scholingsuitgaven*

Toelichting op de belastinguitgaven

Beschrijving:	Uitgaven ter zake van een opleiding of studie voor een beroep kunnen onder voorwaarden als persoonsgebonden aftrekpost in aanmerking worden genomen. Aftrek is mogelijk voor zover het gezamenlijke bedrag hoger is dan 500 euro en het bedrag voorts een maximum van 15 000 euro niet overschrijdt. Per 2013 zal de aftrekdrempel worden verlaagd van 500 euro naar 250 euro.
Doelstelling:	Vergroten van de Nederlandse kennisinfrastructuur.
Ministerie:	OCW, SZW
Evaluatie:	<i>Gebruik en effectiviteit van de aftrek scholingsuitgaven</i> , SEO en Scholar (UvA), 2005, Kamerstuk 30 012, nr. 6. Een evaluatie zal plaatsvinden wanneer een nieuwe beleidsafweging aan de orde is.
Regeling:	<i>Giftenaftrek</i>
Beschrijving:	Met schriftelijke bescheiden gestaafde giften aan binnen het Rijk gevestigde kerkelijke, charitatieve, culturele, wetenschappelijke en het algemeen nut beogende instellingen (ANBI) zijn aftrekbaar. Voor periodieke giften geldt dat de gift geschiedt op basis van een bij notariële akte vastgelegde verplichting om gedurende ten minste 5 jaren schenkingen te doen. Voor overige giften geldt een drempel van 1 tot 10 procent. Middels de Geefwet is de giftenaftrek uitgebreid op specifieke punten, waaronder een multiplier voor culturele ANBI's.
Doelstelling:	Bevorderen van schenkingen aan bovengenoemde instellingen.
Ministerie:	FIN
Evaluatie:	<i>Evaluatie giftenaftrek 1996–2006</i> , Ministerie van Financiën, 2009, Kamerstuk 32 123 IXB, nr. 9. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2017.
Regeling:	<i>Faciliteiten successiewet algemeen nut beogende instellingen en sociaal belang behartigende instellingen</i>
Beschrijving:	Algemeen nut beogende instellingen zijn per 2006 geheel vrijgesteld van schenk- en erfbelasting. Voor sociaal belang behartigende instellingen is de vrijstelling ingegaan per 2010.
Doelstelling:	Bevorderen van schenken en nalaten aan algemeen nut beogende instellingen en sociaal belang behartigende instellingen.
Ministerie:	FIN
Evaluatie:	Medio 2010 is een brief verstuurd naar de Tweede Kamer met als strekking, dat voorlopig wordt afgezien van een evaluatie. Kamerstuknummer 32 123 IXB, nr.17.

Afvalstoffenbelasting (ASB)

<i>Regeling</i>	<i>Fiscale stimulering sanering oude stortplaatsen</i>
<i>Beschrijving</i>	Op basis van een door de belastinginspecteur verleende vergunning kan het lage ASB-tarief worden toegepast op afvalstoffen die afkomstig zijn uit de afgraving van een oude stortplaats. Deze regeling is gebudgetteerd door het aantal af te geven vergunningen per jaar te beperken. De afvalstoffenbelasting is afgeschaft per 1 januari 2012.

Toelichting op de belastinguitgaven

<i>Doelstelling</i>	Stimuleren van de herontwikkeling van oude stortplaatsen door middel van afgraving.
<i>Ministerie</i>	I&M
<i>Evaluatie</i>	–

Kostprijsverhogende belastingen

Energiebelasting (EB)

<i>Regeling:</i>	<i>Verlaagd tarief glastuinbouw</i>
<i>Beschrijving:</i>	Voor verbruik van aardgas in de glastuinbouw geldt een lager tarief van de EB dan voor het overige gasverbruik.
<i>Doelstelling:</i>	De glastuinbouwsector vrijwaren van onevenredig hoge energielasten, gegeven de bijzondere concurrentiepositie van de sector en de moeilijkheden met de terugsluis naar de sector. Deze lastenverzwaring kan niet of moeilijk in de afzetprijzen worden verdisconteerd, aangezien de sector zich grotendeels op de export richt.
<i>Ministerie:</i>	EL&I
<i>Evaluatie:</i>	<i>Notitie fiscaliteit, landbouw- en natuurbeleid, 2002, Kamerstuk 28 207, nr. 1. Ook is deze faciliteit geëvalueerd in de Heroverwegingsgroep Energie en Klimaat. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013 /2014.</i>
<i>Regeling:</i>	<i>Teruggaaf gebouwen voor openbare erediensten</i>
<i>Beschrijving:</i>	Teruggaaf van de helft van de betaalde energiebelasting bestaat voor gebouwen die ten dienste staan van de openbare eredienst of het houden van openbare bezinningsbijeenkomsten van levensbeschouwelijke aard.
<i>Doelstelling:</i>	Bieden van compensatie aan de beheerders van dergelijke gebouwen, aangezien kerken e.d. weinig betaald personeel hebben en geen vennootschapsbelasting betalen waardoor enig voordeel in de vorm van een terugsluis deze doelgroep niet bereikt.
<i>Ministerie:</i>	I&M
<i>Evaluatie:</i>	<i>Evaluatie van de teruggaafregeling energiebelasting voor kerken en non-profit organisaties, 2005, Kamerstuk 30 375, nr. 2, bijlage 12. Deze regeling is tevens geëvalueerd in de Heroverwegingsgroep Energie en Klimaat. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013.</i>
<i>Regeling:</i>	<i>Teruggaaf non-profitinstellingen</i>
<i>Beschrijving:</i>	Teruggaaf van de helft van de betaalde energiebelasting bestaat voor non-profitinstellingen.
<i>Doelstelling:</i>	Bieden van compensatie aan dergelijke instellingen, aangezien deze over weinig betaald personeel beschikken en geen vennootschapsbelasting betalen waardoor enig voordeel in de vorm van een terugsluis hen niet bereikt
<i>Ministerie:</i>	I&M

Toelichting op de belastinguitgaven

Evaluatie:	<i>Evaluatie van de teruggaafregeling energiebelasting voor kerken en non-profit organisaties, 2005, Kamerstuk 30 375, nr. 2, bijlage 12. Deze regeling is tevens geëvalueerd in de Heroverwegingsgroep Energie en Klimaat. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013.</i>
Regeling: Beschrijving:	<i>Vrijstellingen grootverbruik in de energiebelasting</i> Dit is een vrijstelling van energiebelasting voor het elektriciteitsgebruik boven de 10 miljoen kWh voor energie-intensieve bedrijven die deelnemen aan een convenant ter verbetering van de energie-efficiëntie. Per 1 januari 2007 wordt de invulling van energie intensiviteit bepaald op basis van de definitie in de Richtlijn Energiebelastingen.
Doelstelling:	Primair maakt de regeling deel uit van de beleidsarme implementatie van de Richtlijn Energiebelastingen per 1-1-2004. Secundair wordt deelname aan een convenant ter verbetering van de energie-efficiëntie bevorderd.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	Deze regeling is geëvalueerd in de Heroverwegingsgroep Energie en Klimaat.

Omzetbelasting – verlaagd tarief

Regeling	<i>Verlaagd tarief boeken, tijdschriften, week- en dagbladen. Verlaagd tarief bibliotheken (verhuur boeken), musea e.d. Verlaagd tarief digitale educatieve informatie op fysieke dragers Verlaagd tarief kermissen, attractieparken, sportwedstrijden en -accommodatie Verlaagd tarief circussen, bioscopen, theaters en concerten</i>
Beschrijving:	In plaats van het normale btw-tarief van 19 procent geldt voor leveringen van deze goederen of diensten het verlaagde tarief van 6 procent. Vanaf 1 juli 2011 werden podiumkunsten onder het algemene btw-tarief van 19 procent gebracht. Podiumkunsten en kunstvoorwerpen zijn per 1 juli 2012 weer onder het verlaagde btw-tarief gaan vallen. Dit is onderdeel van het Begrotingsakkoord 2013 waarin besloten is de eerdere maatregel terug te draaien.
Doelstelling:	Bevorderen van cultuur, kennisvermeerdering, recreatie en sport c.q. ondersteuning van de desbetreffende sectoren.
Ministerie:	OCW, VWS
Evaluatie:	<i>De evaluatie van BTW-regelingen op het gebied van cultuur, 2008, Kamerstuk 31 700 VIII, nr. 147.</i>
Regeling Beschrijving:	<i>Verlaagd tarief sierteelt</i> In plaats van het normale btw-tarief van 19 procent geldt voor leveringen van deze goederen het verlaagde tarief van 6 procent.
Doelstelling:	Stimuleren van binnenlandse vraag naar sierteeltproducten c.q. ondersteunen van desbetreffende sector.

Toelichting op de belastinguitgaven

Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>Beleidsvaluatie btw-regeling sierteeltproducten</i> , LEI, 2008, Kamerstuk 31 200 XIV, nr. 157. Het kabinet heeft in het evaluatierapport geen reden gezien tot wijziging van het toepassen van het verlaagde btw-tarief in deze categorie. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013 /2014.
Regeling:	<i>Verlaagd tarief arbeidsintensieve diensten</i>
Beschrijving:	Binnen de omzetbelasting geldt een verlaagd btw-tarief van 6 procent voor diensten van: kappers, fietsenmakers, schoenmakers en kleermakers. Het verlaagde tarief geldt tevens voor schilders en stukadoors die werkzaam zijn in woningen ouder dan 2 jaar. Wat betreft aannemers en bouwbedrijven geldt dat het aangepaste tarief van toepassing is op bepaalde isolatiewerkzaamheden. Tot slot vallen diensten met betrekking tot het schoonmaken van het interieur van woningen eveneens onder de regeling. In het Belastingplan 2011 was bepaald dat het verlaagde btw-tarief tijdelijk van toepassing zou zijn op arbeidskosten bij renovatie van woningen die opgeleverd zouden worden voor 1 juli 2011. Bij beleidsbesluit was vervolgens tevens goedgekeurd dat arbeidskosten van renovatieprojecten die gestart waren voor 1 juli 2011, maar opgeleverd waren voor 1 september 2011 ook onder het verlaagde btw-tarief zouden vallen.
Doelstelling:	Bevorderen van werkgelegenheid in de desbetreffende sectoren en bestrijding van het zwarte circuit.
Ministerie:	SZW
Evaluatie:	<i>Monitor effecten BTW-verlaging arbeidsintensieve diensten</i> , 2002, Research voor Beleid. <i>Contraexpertiseeffecten BTW-verlaging arbeidsintensieve diensten</i> , 2003, CPB. Deze evaluatie wordt als afgerond beschouwd door de beleidsvisie die is uiteengezet in de Fiscale Agenda.
Regeling:	<i>Verlaagd tarief vervoer van personen (w.o. openbaar vervoer)</i>
Beschrijving:	In plaats van het normale btw-tarief van 19 procent geldt voor leveringen van deze goederen of diensten het verlaagde tarief van 6 procent.
Doelstelling:	Stimuleren en ondersteunen van het openbaar vervoer.
Ministerie:	I&M
Evaluatie:	Deze evaluatie wordt als afgerond beschouwd door de beleidsvisie die is uiteengezet in de Fiscale Agenda.
Regeling:	<i>Verlaagd tarief logiesverstrekking (incl. kamperen)</i> <i>Verlaagd tarief voedingsmiddelen horeca</i>
Beschrijving:	In plaats van het normale btw-tarief van 19 procent geldt voor leveringen van deze goederen of diensten het verlaagde tarief van 6 procent.
Doelstelling:	Stimuleren van (internationaal) toerisme c.q. ondersteunen van de desbetreffende sector en voorkomen van administratieve moeilijkheden.
Ministerie:	EL&I

Evaluatie: Deze evaluatie wordt als afgerond beschouwd door de beleidsvisie die is uiteengezet in de Fiscale Agenda.

Omzetbelasting – vrijstellingen

Regeling: *Vrijstelling sportclubs*
Beschrijving: Vrijgesteld zijn de diensten van niet-winstbeogende organisaties die zich de beoefening van sport of de bevordering daarvan ten doel stellen. Het gaat met name om contributie- en lesgelden. Deze vrijstelling is binnen de Europese Unie verplicht.
Doelstelling: Stimuleren c.q. ondersteunen van sportclubs en verminderen van administratieve lasten.
Ministerie: VWS
Evaluatie: Deze evaluatie wordt als afgerond beschouwd door de beleidsvisie die is uiteengezet in de Fiscale Agenda.

Regeling: *Vrijstelling post*
Beschrijving: Vrijgesteld zijn diensten, bestaande uit brieven tot een bepaald gewicht en de daarmee gepaard gaande leveringen, bedoeld in artikel 2, tweede lid, van de Postwet die worden verricht door PostNL N.V. De vrijstelling geldt alleen voor een verlener van de universele postdienst. Op Europees niveau bestaat het streven deze diensten in de toekomst geheel te liberaliseren.
Doelstelling: Voorkomen van administratieve lasten.
Ministerie: EL&I
Evaluatie: Deze evaluatie wordt als afgerond beschouwd door de beleidsvisie die is uiteengezet in de Fiscale Agenda

Regeling: *Vrijstelling vakbonden, werkgeversorganisaties, politieke partijen en kerken*
Beschrijving: Vrijgesteld zijn de diensten en daarmee nauw samenhangende leveringen door werkgevers- en werknemersorganisaties, alsmede door organisaties van politieke, godsdienstige, vaderlandslievende, levensbeschouwelijke of liefdadige aard aan hun leden tegen een statutair vastgestelde contributie. Deze vrijstelling is binnen de Europese Unie verplicht.
Doelstelling: Stimuleren of ondersteunen van bedoelde organisaties en instellingen en verminderen van administratieve lasten.
Ministerie: FIN
Evaluatie: Deze evaluatie wordt als afgerond beschouwd door de beleidsvisie die is uiteengezet in de Fiscale Agenda.

Toelichting op de belastinguitgaven

Regeling:	<i>Vrijstelling fondswerving</i>
Beschrijving:	Deze regeling voorziet in een vrijstelling voor toekomstige activiteiten van reeds vrijgestelde organisaties. Het gaat met name om activiteiten die zij ontplooiën ter verwerving van de voor hun vrijgestelde doelstelling benodigde middelen. Om te waarborgen dat deze prestaties geen ernstige verstoring van concurrentieverhoudingen veroorzaken, is de vrijstelling beperkt tot omzetgrenzen van 68 067 euro per jaar voor leveringen en 22 689 euro per jaar voor diensten (31 765 euro voor sportclubs).
Doelstelling:	Stimuleren of ondersteunen van bedoelde organisaties en instellingen en verminderen van administratieve lasten.
Ministerie:	FIN
Evaluatie:	Deze evaluatie wordt als afgerond beschouwd door de beleidsvisie die is uiteengezet in de Fiscale Agenda.

Omzetbelasting – Speciale regelingen

Regeling:	<i>Kleine ondernemersregeling</i>
Beschrijving:	Ingeval de jaarlijks af te dragen btw een bedrag aan 1 883 euro niet te boven gaat, kan afdracht achterwege blijven. Voorts kunnen ondernemers die onder deze regeling vallen geheel van hun administratieve verplichtingen worden ontheven. In dat geval mag de omzetbelasting niet als afzonderlijke post in de facturering aan afnemers worden vermeld.
Doelstelling:	Stimuleren en ondersteunen van kleine ondernemers en verminderen van administratieve lasten.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	Deze evaluatie wordt als afgerond beschouwd door de beleidsvisie die is uiteengezet in de Fiscale Agenda.
Regeling:	<i>Landbouwregeling in de btw</i>
Beschrijving:	Landbouwers die gebruik maken van de landbouwregeling worden buiten de normale btw-heffing gehouden. Dit resulteert in het feit dat geen btw in rekening mag worden gebracht over landbouwprestaties. Bovendien bestaat geen recht op aftrek van de btw over inkopen waardoor een kostprijsverhogend effect wordt optreedt. De zakelijke afnemers van deze landbouwers hebben niettemin recht op aftrek van een forfaitair btw-bedrag (landbouwforfait) ter compensatie van de in de verkoopprijs verdisconteerde niet aftrekbare btw. De landbouwregeling is facultatief; de keuze om de regeling wel of niet toe te passen geldt telkens voor 5 jaar.
Doelstelling:	Stimuleren en ondersteunen van landbouwers en verminderen van administratieve lasten. Deze regeling heeft voorts een historische achtergrond.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>Notitie fiscaliteit, landbouw- en natuurbeleid</i> , januari 2002. <i>De evaluatie van de regelingen voor de landbouw</i> , 2008, Kamerstuk 31 727, nr. 1. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013 dan wel 2014.

Accijnzen

Regeling:	<i>Verlaagd tarief kleine brouwerijen</i>
Beschrijving:	Bier, afkomstig van kleine brouwerijen die op jaarbasis een productie van meer dan 200 000 hectoliter niet halen, heeft een vermindering van 7,5 procent op het reguliere accijnstarief.
Doelstelling:	De kortingsregeling had tot 1992 in de toen geldende heffingsystematiek als doel het nadeel van een effectief hogere accijnsdruk voor kleine brouwerijen te voorkomen. In de met ingang van 1992 geldende heffingsystematiek is zonder een kortingsregeling sprake van een gelijke accijnsdruk voor grote en kleine brouwerijen. Om de overgang van de oude naar de huidige structuur zo soepel mogelijk te laten verlopen, is destijds besloten de regeling in stand te houden.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>Evaluatierapport Belastinguitgaven op het terrein van de accijnzen</i> , Ministerie van Financiën, 2008, Kamerstuk 31 200 IXB, nr. 18.
Regeling:	<i>Vrijstelling communautaire wateren</i>
Beschrijving:	Op grond van artikel 14, eerste lid, onderdeel c, Richtlijn 2003/96/EG alsmede internationale afspraken (Akte van Mannheim), wordt voor leveringen van motorbrandstof aan de commerciële scheepvaart een vrijstelling van accijns verleend. De vrijstelling kan worden opgeschort middels een bilaterale overeenkomst met een andere lidstaat. Hiervan is tot op heden geen gebruik gemaakt. Ook kan de vrijstelling worden beperkt tot het internationale en intracommunautaire vervoer. De budgettaire derving aan belastinginkomsten ten gevolge van de vrijstelling communautaire wateren is niet gelijk aan de opbrengst in het geval dat deze vrijstelling zou worden opgeheven. Accijns wordt alleen geheven voor zover het verbruik in Nederland plaatsvindt. De budgettaire derving bestaat dan met name uit de accijns over de motorbrandstof die wordt gebruikt voor het varen op Nederlandse wateren. De levering van motorbrandstof voor de internationale zeescheepvaart vallen eveneens onder de vrijstelling. Deze kunnen worden beschouwd als uitvoer. Omdat deze motorbrandstof niet in Nederland wordt verbruikt, is geen accijns verschuldigd. Indien vooralsnog accijns is betaald, kan op verzoek teruggaaf hiervan worden verleend. Niettegenstaande het voorgaande is om praktische redenen als grondslag voor de raming van de budgettaire derving ten gevolge van de vrijstelling communautaire wateren uitgegaan van het totaal aantal liters gasolie en het totaal aantal kilogrammen stookolie, dat is gebunkerd in Nederland.
Doelstelling:	Voorkomen van verstoring van de internationale concurrentieverhoudingen.
Ministerie:	I&M
Evaluatie:	<i>Evaluatierapport Belastinguitgaven op het terrein van de accijnzen</i> , Ministerie van Financiën, 2008, Kamerstuk 31 200 IXB, nr. 18.

Toelichting op de belastinguitgaven

Regeling:	<i>Vrijstelling luchtvaartuigen</i>
Beschrijving:	Vrijgesteld zijn minerale oliën die worden gebruikt voor de aandrijving van luchtvaartuigen. De vrijstelling is vanaf 1 januari 1993 gegrond op artikel 8, eerste lid, onderdeel b, Richtlijn 92/81/EEG (de zogenoemde structuurrichtlijn minerale oliën) en sinds 1 januari 2004 op artikel 14, eerste lid, onderdeel b, Richtlijn 2003/96/EG (de richtlijn belasting op energieproducten). Het gaat om een verplichte vrijstelling. Op grond van internationale verdragen is het commerciële luchtverkeer vrijgesteld. Binnenlandse vluchten kunnen en worden belast. Intracommunautaire vluchten kunnen alleen worden belast voor zover de lidstaten tussen welke de vlucht plaatsvindt daartoe een bilaterale overeenkomst sluiten. Hiervan is tot op heden geen gebruik gemaakt. Ook kan de vrijstelling worden beperkt tot het internationale en intracommunautaire vervoer. Nederland heeft hiervoor gekozen door het gebruik van motorbrandstof voor binnenlandse vluchten (andere dan militaire vluchten) te belasten. De budgettaire derving aan belastinginkomsten ten gevolge van de vrijstelling luchtvaart is niet gelijk aan de opbrengst in het geval dat deze vrijstelling zou worden opgeheven. Onder de vrijstelling luchtvaart zijn ook de leveringen begrepen van motorbrandstof voor de internationale luchtvaart. Deze kunnen worden beschouwd als uitvoer. Omdat deze motorbrandstof niet wordt verbruikt in Nederland is geen accijns verschuldigd. Zou wel accijns zijn betaald, dan kan op verzoek teruggaaf hiervan worden verleend. Accijns wordt alleen geheven voor zover het verbruik in Nederland plaatsvindt. Als budgettaire derving zou daarom kunnen worden gezien de accijns over de motorbrandstof die wordt gebruikt voor het vliegen in het Nederlandse luchtruim ten behoeve van een internationale of intracommunautaire vlucht. Niettegenstaande het voorgaande is om praktische redenen als grondslag voor de raming van de budgettaire derving ten gevolge van de vrijstelling luchtvaart uitgegaan van het totaal aantal liters halfzware olie (Jet fuel) dat is gebunkerd in Nederland.
Doelstelling:	Voorkomen van verstoring van de internationale concurrentieverhoudingen (verplichte vrijstelling op grond van internationale verdragen).
Ministerie:	I&M
Evaluatie:	<i>Evaluatierapport Belastinguitgaven op het terrein van de accijnzen</i> , Ministerie van Financiën, 2008, Kamerstuk 31 200 IXB, nr. 18. Conclusies uit deze evaluatie zijn getrokken. Een nieuwe evaluatie leidt gezien de aard van de regeling naar verwachting niet tot nieuwe inzichten.
Regeling:	<i>Tariefdifferentiatie tractoren en mobiele werktuigen</i>

Toelichting op de belastinguitgaven

Beschrijving:	Voor dieselolie geldt een tariefdifferentiatie naar gelang het gebruik als motorbrandstof door het wegverkeer (de zogenoemde blanke dieselolie) en het gebruik anders dan door het wegverkeer (verwarming en gebruik buiten de weg; de zogenoemde rode dieselolie). Deze regeling zal per 1 januari 2013 worden afgeschaft.
Doelstelling:	De tariefdifferentiatie is terug te voeren op het onderscheid dat reeds in 1962 werd gemaakt tussen gasolie gebruikt voor het wegverkeer (blanke diesel) en gasolie gebruikt in particuliere huishoudens voor verwarmingsdoeleinden (zogenoemde huisbrandolie, ook aangeduid als rode diesel). Voor laatstbedoeld gebruik bestond een vrijstelling. In 1972 werd de accijns voor blanke diesel verhoogd. De accijns op rode diesel werd op een lager niveau vastgesteld. Het toepassingsgebied van dit verlaagde tarief werd aanvankelijk uitgebreid tot voertuigen die geen gebruik maken van de openbare weg en landbouwtractoren, die slechts bijkomstig gebruik maken van de openbare weg. Later vond een uitbreiding plaats naar andere voertuigen die slechts bijkomstig van de openbare weg gebruik maken.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>Evaluatierapport Belastinguitgaven op het terrein van de accijnzen</i> , Ministerie van Financiën, 2008, Kamerstuk 31 200 IXB, nr. 18. <i>Gebruik van Rode Diesel, tariefdifferentiatie tractoren en mobiele werktuigen</i> , Ecorys B.V., 2010, Kamerstuk 31 492, nr. 20.

Belasting op personenauto's en motorrijwielen (BPM)

Regeling:	<i>Teruggaaf ambulances</i>
Beschrijving:	Houders van personenauto's, motorrijwielen en bestelauto's die uitsluitend worden gebruikt voor het vervoer van zieken en ongevalslachtoffers in het kader van de uitoefening van de ambulancetaak, krijgen de betaalde BPM terug. De motorrijtuigen dienen als zodanig herkenbaar te zijn.
Doelstelling:	Dienen van het algemene belang.
Ministerie:	VWS
Evaluatie:	<i>Evaluatierapport Het dienen van het algemene nut in de MRB en BPM</i> , 2006, Kamerstuk 30 300 IXB, nr. 32.
Regeling:	<i>Teruggaaf taxi's</i>
Beschrijving:	Houders van personenauto's die geheel of nagenoeg geheel worden gebruikt voor taxivervoer of openbaar vervoer en waarvoor een taxi- of openbaar vervoervergunning is afgegeven, krijgen de betaalde BPM terug.
Doelstelling:	Stimuleren openbaar vervoer
Ministerie:	I&M
Evaluatie:	<i>Evaluatierapport Openbaar vervoer en taxivervoer in de MRB en BPM</i> , 2006, Kamerstuk 30 300 IXB, nr. 32.
Regeling:	<i>Stimulans Euro-6 dieselpersonenauto's</i>
Beschrijving:	Voor dieselauto's die aan de Euro-6 norm voldoen wordt een korting op de BPM gegeven van 1 500 euro in 2011, 1 000 euro in 2012 en 500 euro in 2013.
Doelstelling:	Stimuleren van de verkoop van Euro-6 dieselauto's.

Toelichting op de belastinguitgaven

Ministerie: I&M
Evaluatie: *Onderzoek fiscale stimulering van (zeer) zuinige auto's*, Ecorys B.V., 2011, Kamerstuk 32 800, nr. 1

Motorrijtuigenbelasting (MRB)

Regeling: *Nihiltarief OV-bussen op LPG*
Beschrijving: Voor autobussen die hoofdzakelijk worden gebruikt voor het openbaar vervoer en op LPG rijden, geldt een nihiltarief voor de MRB.
Doelstelling: Bevorderen milieuvriendelijke vervoerswijzen.
Ministerie: I&M
Evaluatie: *Evaluatierapport Openbaar vervoer en taxivervoer in de MRB en BPM, 2006*, Kamerstuk 30 300 IXB, nr. 32.

Regeling: *Vrijstelling motorrijtuigen van 30 jaar of ouder*
Beschrijving: Voor motorrijtuigen van 30 jaar en ouder wordt vrijstelling van de MRB verleend. Tot 1 januari 2012 lag de grens voor deze vrijstelling bij 25 jaar. Als gevolg van het amendement Van Vliet op het Belastingplan 2012 is de vrijstelling per 1 januari 2012 gewijzigd. De vrijstelling blijft gelden voor latere bouwjaren dan 1986, maar pas bij een leeftijd van 30 jaar na eerste tenaamstelling, waarbij de wet voorziet in een geleidelijke ingroei voor auto's met een leeftijd tussen de 25 en 30 jaar. Voor de bouwjaren na 1986 valt een eventuele brandstof toeslag buiten de vrijstelling.
Doelstelling: Verlagen van lasten voor eigenaren van klassieke motorrijtuigen. De regeling hangt samen met het ingevoerde houderschapstelsel
Ministerie: FIN
Evaluatie: *Het beperkte en ondergeschikte gebruik van de weg in de MRB, 2007*, Kamerstuk 30 800 IXB, nr. 17.

Regeling: *Vrijstelling taxi's en openbaar vervoer*
Beschrijving: Voor personenauto's die geheel of nagenoeg geheel worden gebruikt voor taxivervoer of openbaar vervoer en waarvoor een taxi- of openbaar vervoervergunning is afgegeven, wordt vrijstelling van motorrijtuigenbelasting verleend.
Doelstelling: Bevorderen van openbaar vervoer.
Ministerie: I&M
Evaluatie: *Evaluatierapport Openbaar vervoer en taxivervoer in de MRB en BPM, 2006*, Kamerstuk 30 300 IXB, nr. 32.

Regeling: *Vrijstelling reinigingsdiensten*
Beschrijving: Voor motorrijtuigen die uitsluitend worden gebruikt als vuilniswagens, kolkenzuigers en straatveegwagens, wordt vrijstelling van motorrijtuigenbelasting verleend.
Doelstelling: Dienen van het algemene belang.
Ministerie: FIN
Evaluatie: *Evaluatierapport Het dienen van het algemene nut in de MRB en BPM, 2006*, Kamerstuk 30 300 IXB, nr. 32.

Regeling: *Vrijstelling wegenbouw*
Beschrijving: Voor motorrijtuigen die uitsluitend worden gebruikt voor de aanleg en onderhoud van wegen, wordt vrijstelling van motorrijtuigenbelasting verleend.

Toelichting op de belastinguitgaven

Doelstelling:	Dienen van het algemene belang.
Ministerie:	I&M
Evaluatie:	<i>Evaluatierapport Het dienen van het algemene nut in de MRB en BPM, 2006, Kamerstuk 30 300 IXB, nr. 32.</i>
Regeling	<i>Vrijstelling ambulances</i>
Beschrijving:	Voor ambulances en voor andere motorrijtuigen die uitsluitend worden gebruikt in het kader van de uitoefening van de ambulancetaak, wordt vrijstelling van motorrijtuigenbelasting verleend.
Doelstelling:	Dienen van het algemene belang.
Ministerie:	VWS
Evaluatie:	<i>Evaluatierapport Het dienen van het algemene nut in de MRB en BPM, 2006, Kamerstuk 30 300 IXB, nr. 32.</i>
Regeling	<i>Nihiltarief zeer zuinige auto's</i>
Beschrijving:	In de motorrijtuigenbelasting geldt in 2009 voor zeer zuinige auto's (CO ₂ -uitstoot dieselauto's maximaal 95 gram en CO ₂ -uitstoot overige auto's maximaal 110 gram) een kwarttarief. Vanaf 1 januari 2010 geldt voor deze auto's een nihiltarief. Dit nihiltarief vervalt per 1 januari 2014. Per 1 januari 2014 geldt er voor auto's met een CO ₂ -uitstoot die niet hoger is dan 50 gram per km een nihiltarief. Deze tijdelijke maatregel loopt tot 1 januari 2016.
Doelstelling:	Bevorderen van het gebruik van milieuvriendelijke motorrijtuigen.
Ministerie:	FIN
Evaluatie:	<i>Onderzoek fiscale stimulering van (zeer) zuinige auto's, Ecorys B.V., 2011, Kamerstuk 32 800, nr. 1.</i>
Regeling	<i>Overige vrijstellingen</i>
Beschrijving:	Diverse vrijstellingen van motorrijtuigenbelasting, onder meer voor lijkwagens en dierenambulances.
Doelstelling:	Dienen van het algemeen belang of gering gebruik van de weg.
Ministerie:	FIN
Evaluatie:	<i>Evaluatierapport Het dienen van het algemene nut in de MRB en BPM, 2006, Kamerstuk 30 300 IXB, nr. 32. Het beperkte en ondergeschikte gebruik van de weg in de MRB, 2007, Kamerstuk 30 800 IXB, nr. 17.</i>

Belasting op zware motorrijtuigen (eurovignet)

Regeling:	<i>Teruggaaf internationaal gecombineerd vervoer</i>
Beschrijving:	Vrachtauto's met een toegestane maximum massa van 12 ton of meer die het grootste deel van de route per trein afleggen, kunnen op verzoek (een deel van) het betaalde eurovignetbedrag terugkrijgen. De teruggaaf is gebaseerd op een Europese richtlijn (Richtlijn 93/89/EEG). Ingevolge het Belastingplan 2012 wordt het Eurovignet afgeschaft op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip. De beoogde inwerkingtredingsdatum van 1 januari 2013 is op basis van het Begrotingsakkoord 2013 tot nader order uitgesteld.
Doelstelling:	Stimuleren van het goederenvervoer per spoor.
Ministerie:	I&M

Toelichting op de belastinguitgaven

Evaluatie: Voor deze regeling staan geen evaluaties gepland aangezien de teruggaaf voortvloeit uit Europese regelgeving.

Overdrachtsbelasting

Regeling: *Vrijstelling bedrijfsoverdracht aan de volgende generatie*

Beschrijving: Vrijgesteld van overdrachtsbelasting is de verkrijging door een familielid van goederen die behoren tot en dienstbaar zijn aan (de continuering) van een onderneming. Voor deze regeling wordt onder familielid verstaan een of meer (pleeg)kinderen, kleinkinderen, (pleeg- of half)broers, (pleeg- of half)zusters van de overdragende ondernemer of hun echtgenoten. De regeling vindt slechts toepassing indien de overdragende ondernemer een ouder of grootouder betreft en de onderneming wordt voortgezet door het verkrijgende familielid.

Doelstelling: Stimuleren van overdracht onderneming aan de volgende generatie.

Ministerie: EL&I

Evaluatie: Medio 2010 is een brief verstuurd naar de Tweede Kamer met als strekking, dat voorlopig wordt afgezien van een evaluatie. Kamerstuknummer 32 123 IXB, nr. 17.

Regeling: *Vrijstelling overdrachtsbelasting stedelijke herstructurering*

Beschrijving: De vrijstelling stedelijke herstructurering bestaat uit drie regelingen, te weten: de per 1 januari 2003 ingevoerde vrijstelling in de overdrachtsbelasting die het mogelijk maakt voor wijkontwikkelingsmaatschappijen huizen te verkrijgen zonder overdrachtsbelasting; de per 1 januari 2005 ingevoerde vrijstelling in de overdrachtsbelasting die het voor woningcorporaties mogelijk maakt om ter financiering van stedelijk herstructurering huizen zonder overdrachtsbelasting over te dragen aan een landelijk werkende toegelaten instelling en de per 1 januari 2006 ingevoerde vrijstelling in de overdrachtsbelasting die ertoe strekt de verkrijging van onroerende zaken van wijkontwikkelingsmaatschappijen door de deelnemers in een dergelijk wijkontwikkelingsmaatschappij in bepaalde situaties vrij te stellen van overdrachtsbelasting.

Doelstelling: Stimulering stedelijke herstructurering.

Ministerie: BZK

Evaluatie: De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013.

Regeling: *Vrijstelling landinrichting*

Beschrijving: Vrijgesteld is de verkrijging krachtens de Ruilverkavelingwet 1954, de Wet inrichting landelijk gebied en enkele andere vergelijkbare wetten.

Doelstelling: Versterken van de economische structuur van de land- en tuinbouwsector.

Ministerie: EL&I

Toelichting op de belastinguitgaven

Evaluatie:	<i>De evaluatie van de regelingen voor de landbouw, 2008, Kamerstuk 31 727, nr. 1. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2014 /2015.</i>
Regeling:	<i>Vrijstelling Bureau Beheer Landbouwgronden</i>
Beschrijving:	Vrijstelling bij verkrijgingen door het Bureau Beheer Landbouwgronden.
Doelstelling:	Versterken van de economische structuur van de land- en tuinbouwsector.
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>De evaluatie van de regelingen voor de landbouw, 2008, Kamerstuk 31 727, nr. 1. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2014 /2015.</i>
Regeling:	<i>Vrijstelling cultuurgrond</i>
Beschrijving:	Vrijgesteld is de verkrijging van cultuurgrond die ten behoeve van de landbouw bedrijfsmatig wordt geëxploiteerd. Onder cultuurgrond wordt mede begrepen de ondergrond van glasopstanden. Voorwaarde is dat de exploitatie van de cultuurgrond voor een aaneensluitende periode van tien jaar wordt voortgezet.
Doelstelling:	Versterken van de economische structuur van de land- en tuinbouwsector
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	<i>De evaluatie van de regelingen voor de landbouw, 2008, Kamerstuk 31 727, nr. 1. De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2013 /2014.</i>
Regeling:	<i>Vrijstelling natuurgrond</i>
Beschrijving:	Vrijgesteld is de verkrijging van natuurgrond. Per 11 juli 2008 is de vrijstelling ook van toepassing op de verkrijging van landbouwgrond, welke ingericht of anderszins genoegzaam geschikt is gemaakt voor ontwikkeling tot natuurterrein.
Doelstelling:	Bevorderen en behoud van natuurschoon
Ministerie:	EL&I
Evaluatie:	De beoogde evaluatie staat gepland voor het jaar 2014 /2015.